

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS MOKYKLA

VILMA BAGDONAITĖ
MEDIACIJOS STUDIJŲ PROGRAMA

SKIRTINGŲ PRIVALOMOS MEDIACIJOS TEISINIO REGULIAVIMO MODELIŲ IR JŲ
TAIKYMO REZULTATŲ LYGINAMOJI ANALIZĖ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –
doc. dr. Natalija Kaminskiėnė

Vilnius, 2021 m.

TURINYS

ĮVADAS

1. PRIVALOMOJI MEDIACIJA – NAUJAS IR SUDĖTINGAS TEISINIS REIŠKINYS

1.1. Privalomosios mediacijos samprata

1.2. Privalomosios mediacijos raida

2. PRIVALOMOSIOS MEDIACIJOS VERTINIMAS, PROBLEMOS, DĖL KURIŲ ATSISAKOMA JĄ TAIKYTI, IR JOS TEISINIO REGULIAVIMO MODELIAI

2.1. Privalomosios mediacijos ir savanoriškumo principo santykis

2.2. Privalomosios mediacijos ir teisės į teisminę gynybą santykis

2.3. Privalomosios mediacijos teisinio reguliavimo modeliai

3. PRIVALOMOSIOS MEDIACIJOS REGULIAVIMO MODELIŲ TAIKYMAS UŽSIENIO VALSTYBĖSE IR JŲ TAIKYMO REZULTATAI

3.1. Privalomosios mediacijos teisinio reguliavimo modelių praktinio įgyvendinimo ir jų taikymo rezultatų analizė pagal šalis

3.1.1. Privalomosios mediacijos inicijavimas pagal teisės aktus

3.1.2. Privalomosios mediacijos inicijavimas teismo nurodymu ar įpareigojimu

3.1.3. Privalomosios mediacijos taikymas ginčo šalis skatinant dalyvauti mediacijoje įvairiomis procesinėmis sankcijomis

3.2. Privalomosios mediacijos reguliavimo modelių ir jų taikymo rezultatų apibendrinamoji analizė

4. PRIVALOMOJI MEDIACIJA LIETUVOJE

4.1. Privalomosios mediacijos teisinio reguliavimo raida

4.2. Privalomosios mediacijos reglamentavimas ir taikymo sistema

4.3. Privalomosios mediacijos reguliavimo ir taikymo problemos

4.4. Privalomosios mediacijos taikymo rezultatai ir vystymosi perspektyvos

IŠVADOS

PASIŪLYMAI

LITERATŪROS SĄRAŠAS

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR PRANCŪZŲ KALBOMIS

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

SANTRAUKA PRANCŪZŲ KALBA

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

IVADAS

Darbo aktualumas ir tiriama problema. Mediacija yra pakankamai naujas institutas, atsiradęs XX a. aštuntajame dešimtmetyje kaip atsakas į daugeliui šalių kylančias problemas: ieškiniiais perkrautą teismų sistemą, varginančius ilgus teismo procesus, visuomenės akyse prarastą teismo, kaip teisingumą vykdančios institucijos, autoritetą¹. Pradėjus taikyti mediaciją, greitai buvo įvertinti jos privalumai – galimybė sutaupyti lėšų ir laiko, mažinti teismų darbo krūvį, atkurti ne vien teisinę, bet ir socialinę taiką. Atsižvelgdamos į pasiektus teigiamus rezultatus kai kurios šalys pradėjo pereiti nuo klasikinės prie privalomosios mediacijos, t. y. taikyti mediaciją nebe ginčo šalių laisva valia ir susitarimu, o privalomai. Šiuo metu yra šalių, kurios privalomąją mediaciją jau yra įvedusios seniai (JAV, Australija, Kanada), o kai kurios ją įvedė neseniai ir rengiasi plėsti jos taikymą (Prancūzija, Turkija). Taigi aktualu išnagrinėti šalių patirtį šioje srityje, kad būtų galima atsižvelgti į gerąją jų praktiką ir pritaikyti ją Lietuvoje, turint omenyje tai, kad privalomosios mediacijos reglamentavimas Lietuvoje yra naujas ir galbūt reikės jį keisti.

Be to, Lietuvoje vyksta tam tikri socialiniai pokyčiai: įvedus privalomąją mediaciją visuomenė vis geriau informuojama apie mediaciją, taip pat daugėja naudojimosi ja atvejų. Privalomosios mediacijos klausimas tampa aktualus ne vien šeimos ginčų, bet ir kitose srityse. Taigi svarbu išnagrinėti ir įvertinti, ar įmanoma privalomosios mediacijos plėtra, atsižvelgiant į tai, kad jos taikymas kelia daug problemų. Ar privalomoji mediacija nepažeidžia savanoriškumo principo ir teisės į teisminę gynybą? Koks privalomosios mediacijos teisinio reguliavimo modelis yra efektyviausias? Į šiuos klausimus bus siekiama atsakyti šiame darbe.

Darbo mokslinis naujumas ir temos ištyrimo lygis. Kadangi privalomoji mediacija apskritai yra nauja mediacijos rūšis, ši tema mažai nagrinėta. Lietuvoje privalomąją mediaciją reglamentuojantis įstatymas įsigaliojo 2020 m. sausio 1 d., todėl jos taikymo rezultatų yra nedaug ir jie dar neišnagrinėti. Taip pat nėra daug tyrimų, susijusių su privalomosios mediacijos reguliavimo modelių veiksmingumu. Šiame darbe būtent ir bus nagrinėjami privalomosios mediacijos reguliavimo modeliai, jų veiksmingumas ir naujausi jų taikymo rezultatai užsienio šalyse, kurie dar neišanalizuoti Lietuvos mokslininkų, taip pat bus aprašyti nauji tyrimo duomenys.

---

¹ Natalija Kaminskienė, *Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas* (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011), p. 50.

Apskritai dėl privalomosios mediacijos vyksta nuolatinės mokslininkų diskusijos tiek užsienyje, tiek Lietuvoje: mokslininkai nesutaria dėl jos galimumo, teikiamos naudos bei galimos žalos. Lietuvoje plačiausiai šį klausimą yra nagrinėjusi N. Kaminskienė savo straipsniuose „Teisminė mediacija Lietuvoje: *Quo vadis?*“² ir „Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai“³, taip pat vadovėlyje „Mediacija“⁴ (parašytame kartu su kitais autoriais). Autorė privalomosios mediacijos idėją palaiko ir visokeriopa skatina. Pavyzdžiui, savo straipsnyje „Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai“ ji pažymi, kad mediacijos pavertimas privaloma bent tam tikrų kategorijų ginčiuose galėtų suteikti naują impulsą mediacijos vystymuisi Lietuvoje, o tai ne tik padėtų užbaigti asmenų ginčus socialine taika, bet ir atlaisvintų nuo per didelės bylų naštos teismus ir jie galėtų efektyviau nagrinėti ginčus bylose, kuriose iš tikrųjų turi įsikišti teisėjas kaip arbitras, kad būtų atkurta teisinė taika⁵. Šiame straipsnyje taip pat pristatomi keli privalomosios mediacijos inicijavimo ir reguliavimo modeliai; jie bus analizuojami šiame darbe.

Be N. Kaminskienės, Lietuvoje apie privalomąją mediaciją dar yra rašęs T. Milašius⁶. Tačiau šiuo klausimu jis pasisakė gana trumpai, daugiau kaip apie teorinę galimybę, ir savo nuomonės dėl jos taikymo ar reguliavimo nepateikė. Privalomoji mediacija taip pat glaustai apžvelgiama 2019 m. išleistame kelių autorių metodiniame leidinyje „Mediatoriaus vadovas“⁷. Jo III dalyje (ją parašė A. Tvaronavičienė) konkrečiai nagrinėjamas savanoriškumo principo ir privalomosios mediacijos santykis. Be to, privalomosios mediacijos reguliavimą ir taikymo problemas Lietuvoje taip pat nagrinėjo A. Tvaronavičienė ir N. Kaminskienė savo straipsnyje „Privalomoji mediacija šeimos ginčiuose“⁸.

---

² Natalija Kaminskienė, „Teisminė mediacija Lietuvoje. *Quo vadis?*“, *Socialinis darbas* 9, 1 (2010): 55–56, <https://www3.mruni.eu/ojs/social-work/article/view/947/904>.

³ Natalija Kaminskienė, „Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai“, *Jurisprudencija* 20, 2 (2013), <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/977/933>.

⁴ Natalija Kaminskienė ir kt., *Mediacija* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013).

⁵ Kaminskienė, *op. cit.*, 3:684.

⁶ Tomas Milašius, „Mediacija kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas“, *Teisė* 63 (2007): 44, <https://arbitrazoteismas.lt/wp-content/uploads/2014/08/1-Mediacija-kaip-alternatyvus-gin-sprendimo-b-das.pdf>.

⁷ Natalija Kaminskienė ir kt., *Mediatoriaus vadovas. Metodinis leidinys* (Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, 2019), [http://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Mediatoriaus%20vadovas_%20Metodinis%20leidinys%20TM%20\(pdf\).pdf](http://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Mediatoriaus%20vadovas_%20Metodinis%20leidinys%20TM%20(pdf).pdf).

⁸ Agnė Tvaronavičienė ir Natalija Kaminskienė, „Privalomoji mediacija šeimos ginčiuose“, *Lietuvos teisė 2019. Esminiai pokyčiai* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2019): 53, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16251/2019%20Teise_2.2._Tvaronavic%20iene%20,%20Kaminskiene%20.pdf?sequence=1.

Pasaulyje privalomosios mediacijos klausimu diskutuojama plačiau nei Lietuvoje. Mokslininkų nuomonės įvairios: vieni privalomąją mediaciją palaiko, kiti nurodo jos trūkumus, abejoja, ar ji atitinka savanoriškumo principą ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir EŽTK) 6 straipsnio nuostatas ir gali būti įgyvendinama praktiškai. Šiame darbe kaip privalomosios mediacijos šalininkai cituojami Prancūzijos teisės mokslininkas François Staechelė⁹ ir Almerijos (Ispanija) universiteto civilinės teisės profesorius ir mediatorius R. Herrera de las Heras¹⁰, o kaip privalomosios mediacijos oponentai minimi Europos mediacijos teisėjų asociacijos (GEMME) Prancūzijos skyriaus pirmininko pavaduotojas Fabrice Vert¹¹, taip pat teisės mokslininkas Will Hardy¹². Be to, nagrinėjant savanoriškumo principo santykį su privalomąja mediacija remiamasi Kastilijos-La Mančos (Ispanija) universiteto teisės daktaro O. D. F. Conforti straipsniu „Privalomi informaciniai posėdžiai vykdant neteisminę mediaciją Ispanijoje“¹³, o analizuojant privalomosios mediacijos reguliavimo modelių klasifikavimą remiamasi profesoriaus F. E. A. Sander straipsniu¹⁴ ir M. Hanks¹⁵ bei D. Quek¹⁶ darbais. Taip pat cituojami Italijos teisės mokslininkai: už privalomąją mediaciją pasisakantys G. De Palo bei R. Canessa¹⁷ ir Italijos privalomosios mediacijos taikymo rezultatus nagrinėjantys G. Matteucci¹⁸, G. Spina¹⁹ ir kt.

---

⁹ François Staechelė, „Pour une médiation obligatoire“, *Village de la justice* (2017), <https://www.village-justice.com/articles/Pour-une-mediation-obligatoire,24696.html>.

¹⁰ Ramón Herrera de las Heras, „La mediación obligatoria para determinados asuntos civiles y mercantiles“, *Revista para el Análisis del Derecho*. Barcelona (2017), <http://www.indret.com/pdf/1282.pdf>.

¹¹ Fabrice Vert, „La pratique de la médiation dans le domaine judiciaire“, *La médiation: expériences, évaluations et perspectives. Actes du colloque du jeudi 5 juillet 2018* (2018), <http://www.gip-recherche-justice.fr/wp-content/uploads/2019/01/Actes-du-colloque-me%CC%81diation-HD.pdf>.

¹² Will Hardy, „Mandatory mediation“ (2008): 6–7, <http://willhardy.com.au/legal-essays/mandatory-mediation/view/>

¹³ Oscar Daniel Franco Conforti, „La sesión informativa obligatoria en la mediación intrajudicial en España“, *Diario La Ley* (2015), <http://www.mediacion.icav.es/wp-content/uploads/2018/01/SESION-INFORMATIVA-OBLIGATORIA-INTRAJUDICIAL-F.C..pdf>

¹⁴ Frank E. A. Sander, „Another View of Mandatory Mediation“, *Dispute Resolution Magazine* 13 (2007): 16.

¹⁵ Melissa Hanks, „Perspectives on Mandatory Mediation“ 35, 929 (2012), <http://www.austlii.edu.au/au/journals/UNSWLawJl/2012/39.pdf>.

¹⁶ Dorcas Quek, „Mandatory mediation: an oxymoron? Examining the feasibility of implementing a courtmandated mediation program“, *Cardozo Journal of Conflict resolution* (2010), <https://cardozojcr.com/vol11no2/479-510.pdf>.

¹⁷ Giuseppe De Palo ir Romina Canessa, „Sleeping? Comatose? Only mandatory consideration of mediation can awake sleeping beauty in the European Union“, 2014–2015, *Cardozo J. Conflict Resol.*, <https://cardozojcr.com/wp-content/uploads/2015/06/De-Palo-and-Canessa-Sleeping-Beauty2.pdf>.

¹⁸ Giovanni Matteucci, „Italy Is Doing It – Should We Be?“ Civil and Commercial Mediation in Italy“, *Contemporary tendencies in mediation* (2015), <http://www.adrmaremma.it/english/matteucci-eng-5.pdf>.

¹⁹ Giulio Spina, „Mediazione obbligatoria diventa stabile con la manovra correttiva“, *Altalex* (2017), <http://www.altalex.com/documents/news/2017/07/06/mediazione-manovra-correttiva>.

Taigi nagrinėjamu klausimu yra įvairių Lietuvos ir užsienio teisės mokslininkų darbų ir nuomonių, atitinkamai skiriasi ir valstybių praktika taikant arba atsisakant taikyti privalomąją mediaciją. Šiame darbe, atsižvelgiant į mediacijos teikiamą naudą ir į tai, kad privalomoji mediacija gali paskatinti mediacijos plėtrą, bus palaikoma pritariančiųjų privalomajai mediacijai pozicija.

Baigiamojo darbo reikšmė. Šiame darbe atliktas tyrimas pagrįstas naujausia įvairių valstybių praktika, jame nagrinėjami gerosios praktikos pavyzdžiai, kurie gali būti naudingi Lietuvos įstatymų leidėjui ir padėti tobulinti privalomosios mediacijos reguliavimą Lietuvoje. Be to, tyrimo rezultatai taip pat reikšmingi teisės mokslininkams – jie galės atsižvelgti į jame pateiktus naujausius duomenis atlikdami tolesnius tyrimus.

Tyrimo tikslas. Šio tyrimo tikslas – išanalizuoti ir įvertinti esamą privalomosios mediacijos reguliavimą pasaulyje, atlikti lyginamąją reguliavimo modelių analizę ir pasiūlyti gerosios praktikos, nustatytos reglamentuojant ir taikant privalomąją mediaciją, pavyzdžių, kuriuos būtų galima pritaikyti Lietuvoje.

Siekiant šio tikslo keliami tokie **uždaviniai**:

1. atskleisti privalomosios mediacijos sampratą;
2. išnagrinėti ir įvertinti privalomosios mediacijos reguliavimą;
3. atlikti lyginamąją Lietuvos ir užsienio šalių privalomosios mediacijos reguliavimo ir taikymo analizę;
4. nustatyti gerosios užsienio šalių praktikos reglamentuojant privalomąją mediaciją pavyzdžius ir galimybes pritaikyti šią praktiką Lietuvoje.

Tyrimo metodai. Tyrimui atlikti ir uždaviniams pasiekti taikomi tokie tyrimo metodai:

- *aprašomasis metodas*: jį taikant atskleista privalomosios mediacijos samprata, raida ir ypatumai;
- *dokumentų analizės metodas*. Tai vienas iš pagrindinių atliekant tyrimą taikytų metodų. Jis buvo naudojamas tiriant Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių teisės aktus, teismų praktiką bei kitus reikšmingus dokumentus privalomosios mediacijos ir jos reguliavimo srityje;

- *sisteminės analizės metodas* taikytas analizuojant privalomosios mediacijos teisinio reglamentavimo problemas, vertinant moksliniuose darbuose aptariamus privalomosios mediacijos taikymo privalumus ir trūkumus, jos taikymo problematiką;
- *lyginamasis metodas* buvo naudojamas analizuojant Lietuvos ir užsienio valstybių teisės aktų nuostatas, reglamentuojančias privalomąją mediaciją ir jos taikymo modelius. Šis metodas taip pat taikytas lyginant Lietuvoje ir užsienio valstybėse egzistuojančias privalomosios mediacijos taikymo sąlygas;
- *istorinis ir teleologinis metodai* pasitelkti siekiant išsiaiškinti konkrečias privalomąją mediaciją reglamentuojančių nuostatų priėmimo aplinkybes, nustatyti, kokių tikslų jas priimdamas siekė įstatymų leidėjas;
- *loginis ir apibendrinimo metodai* pasitelkti teorinei ir praktinei tyrimo medžiagai apibendrinti ir išvadoms formuluoti.

Tyrimo struktūra. Darbą sudaro įvadas, keturios dėstomosios dalys, išvados, pasiūlymai ir naudotos literatūros sąrašas. Dvi pirmosios dalys yra teorinės, jos padeda geriau suprasti privalomosios mediacijos esmę ir reguliavimo problemas. Privalomosios mediacijos sampratai atskleisti nagrinėjamas jos turinys, remiantis Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymu, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB ir teisės mokslininkų doktrina. Taip pat pristatoma privalomosios mediacijos raida nuo jos atsiradimo iki šių dienų. Antrojoje dalyje analizuojamas privalomosios mediacijos vertinimas ir problemos, dėl kurių atsisakoma ją taikyti. Ši dalis skirta dviem pagrindinėms problemoms: privalomosios mediacijos ir teisės į teisminę gynybą ir privalomosios mediacijos bei savanoriškumo principo santykiui.

Trečioji ir ketvirtoji dalys skirtos praktiniam privalomosios mediacijos reguliavimui ir taikymui. Trečiojoje dalyje analizuojami privalomosios mediacijos reguliavimo užsienio šalyse pavyzdžiai, vertinant kelių ilgiausią patirtį privalomosios mediacijos taikymo srityje turinčių šalių sistemas. Išskiriami trys privalomosios mediacijos reguliavimo modeliai: privalomąją mediaciją reglamentuojant teisės aktais; mediaciją taikant teismo nurodymu ar įpareigojimu; skatinant ginčo šalis dalyvauti mediacijoje įvairiomis procesinėmis sankcijomis. Šioje dalyje, remiantis įvairių šalių teisės aktais, teismų praktika ir teisės mokslininkų doktrina, nustatomi gerosios užsienio šalių praktikos reguliuojant privalomąją mediaciją pavyzdžiai, taip pat nagrinėjami privalomosios mediacijos taikymo tose šalyse rezultatai.

Ketvirtojoje dalyje analizuojama privalomosios mediacijos situacija Lietuvoje: jos raida, reglamentavimas, taikymo problemos ir rezultatai, tai pat vystymosi perspektyvos bei galimybės pritaikyti gerąją užsienio šalių praktiką Lietuvoje.

Ginamasis teiginys. Privalomoji mediacija yra pasiteisinusi priemonė skatinti šalis aktyviau naudotis mediacija ir siekti tikslo mažinti teismų darbo krūvį, todėl rekomenduotina ją diegti platesniu mastu, atsižvelgiant į pasiektus taikymo rezultatus.

1. PRIVALOMOJI MEDIACIJA – NAUJAS IR SUDĖTINGAS TEISINIS REIŠKINYS

Sprendžiant iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad žodžiai „privaloma“ ir „mediacija“ yra tarpusavyje nesuderinami. Ar galima privalomai taikyti mediaciją, kurios esminis požymis yra savanoriškumas? Tai atrodo nelogiška ir prieštarauja pačiai mediacijos esmei²⁰, nes mediacijos procesas iš esmės grindžiamas laisva šalių valia, o tai reiškia, kad negalima šalių versti dalyvauti šiame procese nepakenkiant pačiai proceso eigai ir baigčiai. Būtent dėl to daug teisės mokslininkų priešinasi jos taikymui ir laiko ją nesuderinama su teisės principais, nors taip pat pastebima tendencija, kad privalomoji mediacija vis labiau plinta. Taigi tai yra sudėtingas ir daug nesutarimų keliantis teisės reiškinys. Kaip būtų galima jį apibrėžti?

Apskritai, kalbant apie privalomąją mediaciją, dažnai prisimenama sena anglų patarlė „galima nuvesti arklią prie vandens, bet negalima priversti jo gerti“ (t. y. galima šalis priversti ateiti į mediaciją, bet negalima jų priversti spręsti ginčą). Vis dėlto atvedus ištroškusį arklią prie vandens tikimybė, kad jis atsigers, yra daug didesnė, nei palikus jį ganytis sausoje pievoje²¹ (kitais tariant, šalys, norinčios išspręsti problemą, stengsis rasti sprendimą labiau, nei neprivalėdamos dalyvauti mediacijoje). Šiuo klausimu Italijos teisės mokslininkas Giuseppe de Palo teigia, kad „reikia nuvesti milijonus arklių (t. y. visus civilinius ginčus ar jų kategorijas) prie upės, apskaičiuoti gėrusių arklių gautą naudą ir negėrusių arklių nuostolius ir tada nuspręsti, kas geriausia daugumai. Ir nereikia pamiršti <...>, kad visi prie upės atėję arkliai gali laisvai atsisakyti gerti!“²² Taigi privalomosios mediacijos esmė yra ta, kad šalys įpareigojamos ne išspręsti savo ginčą, o tik siekti rasti jo sprendimą, – jos gali bet kada pasitraukti iš proceso ir be kliūčių sureguliuoti ginčą teisme. Atsižvelgiant į tai, privalomosios mediacijos reiškinį reikėtų suprasti „ne kaip įpareigojim[ą] ginčą išspręsti mediacijos būdu, o kaip privalom[ą] ikiteismin[ę] ginčų sprendimo procedūr[ą], orientuot[ą] į pasiūlymą ginčo

²⁰ Quek, *supra note* 16: 485–486.

²¹ Kaminskienė ir kt., *supra note* 7: 59.

²² Giuseppe De Palo, „A False “Prince Charming” Keeps “Sleeping Beauty” in a Coma: On Voluntary Mediation Being the True Oxymoron of Dispute Resolution Policy“, *Contemporary Tendencies in Mediation* (2015): 102, https://e-archivo.uc3m.es/bitstream/handle/10016/20429/contemporary_2015.pdf?sequence=3&isAllowed=y.

šalims pasinaudoti šio metodo galimybėmis, nedraudžiant nesėkmingos mediacijos atveju ginčą spręsti teisme“²³.

1.1. Privalomosios mediacijos samprata

Apibrėžiant privalomosios mediacijos sampratą sudarančius elementus galima išskirti kelis aspektus: pirma, privalomoji mediacija reiškia, kad ginčo šalys prieš kreipdamosi į teismą privalo apsilankyti pas mediatorių, bet gali mediacijoje nedalyvauti, jeigu ji joms nepriimtina; antra, taikyti mediaciją gali nurodyti teisėjas arba ją gali rekomenduoti teismas, įspėjęs šalis apie galimas neigiamas pasekmes atsisakius vadovautis rekomendacija; trečia, ši sąvoka reiškia, kad ginčo šalys turi dalyvauti mediacijoje pagal įstatymą²⁴.

Prieš pradėdant išsamiau analizuoti šiuos aspektus, reikėtų trumpai priminti, kas yra mediacija. Apskritai pats terminas „mediacija“ yra kilęs iš lotynų kalbos ir reiškia derybas, tarpininkavimą²⁵. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijos valstybėms narėms dėl mediacijos civilinėse bylose²⁶ I straipsnyje mediacija apibrėžiama kaip „ginčų sprendimo procesas, per kurį šalys, talkinant vienam ar keliems mediatoriams, derasi dėl ginčo dalyko norėdamos pasiekti susitarimą“. Lietuvos doktrinoje pateikiama išsamesnė mediacijos apibrėžtis: „mediacija – tai alternatyvi teismui, savanoriška konfidencialaus pobūdžio ginčų sprendimo procedūra, kurioje vienas ar keli tretieji nepriklausomi nešališki asmenys – mediatorius arba mediatoriai – padeda besiginčijantiems pasiekti priimtina ginčo sprendimą“²⁷. Taigi iš šios apibrėžties matyti, kad mediacija yra savanoriška ir konfidenciali procedūra.

Europos Sąjungos lygmeniu mediacijos sąvoka reglamentuojama Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų (toliau –

---

²³ Agnė Tvaronavičienė, „Privalomoji mediacija – ištiesta pagalbos ranka besiskiriantiems“, *15min.*, sausio 15, 2020, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/privalomoji-mediacija-istieta-pagalbos-ranka-besiskiriantiems-56-1260380>.

²⁴ Kaminskienė, *supra* note 3:687.

²⁵ Tarptautinių žodžių žodynas, Vilnius, 2013, p. 517.

²⁶ „Recommendation of 18 September 2002 No. R(2002)10 of the Committee of Ministers to member States on Mediation in Civil Matters (adopted on 18 September 2002)“.

[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec\(2002\)10&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=eff2fa&BackColorIntranet=eff2fa&BackColorLogged=c1cbe6](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec(2002)10&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=eff2fa&BackColorIntranet=eff2fa&BackColorLogged=c1cbe6).

²⁷ Kaminskienė ir kt., *supra* note 4:7.

Mediacijos direktyva)²⁸. Šios direktyvos nuostatose pateikiama savanoriškos mediacijos apibrėžtis, tačiau jose taip pat numatyta, kas mediacija gali būti taikoma privalomai. Pavyzdžiui, jos 3 straipsnio pirmos pastraipos (a) punkte nustatyta, kad mediacijos procesas gali būti inicijuotas šalių arba pasiūlytas ar nurodytas pradėti teismo, arba numatytas pagal valstybės narės teisę. Be to, Mediacijos direktyvos 5 straipsnio 2 dalyje valstybėms narėms leidžiama priimti nacionalinės teisės aktus, „kuriuose nustatyta, kad mediacija yra privaloma, arba kuriais taikomos su mediacija susijusios paskatos arba sankcijos, tiek prieš prasidedant teismo procesui, tiek jam jau prasidėjus, jeigu šie teisės aktai neužkerta kelio ginčo šalims pasinaudoti teise kreiptis į teismą“. Taigi Mediacijos direktyva suteikia galimybę taikyti privalomąją mediaciją.

Remdamosi šios direktyvos nuostatomis, nemažai Europos Sąjungos (toliau – ir ES) valstybių narių jau yra įvedusios privalomąją mediaciją (pvz., Prancūzija, Vokietija, Italija, Čekija, Lenkija, Slovėnija, Graikija, Vengrija), o nuo 2020 m. sausio 1 d. prie jų prisijungė ir Lietuva. Lietuvoje privalomosios mediacijos sąvoka apibrėžiama 2008 m. liepos 15 d. Lietuvos Respublikos mediacijos įstatyme Nr. X-1702²⁹ (toliau – ir Mediacijos įstatymas). Jo 2 straipsnio 7 dalyje nustatyta: „privalomoji mediacija – mediacija, kuria įstatymų nustatytais atvejais privaloma pasinaudoti prieš kreipiantis į teismą dėl ginčo sprendimo“. Plačiau privalomoji mediacija reglamentuojama minėto įstatymo 20 ir 21 straipsniuose, iš kurių matyti, kad ji taikoma sprendžiant šeimos ginčus ir kitais įstatymų nustatytais atvejais ir kad privalomąją mediaciją inicijuoja ginčo šalys bendru sutarimu arba viena iš ginčo šalių.

Apskritai privalomoji mediacija turi kelis privalomumo laipsnius ir kelias įgyvendinimo formas. Privalomosios mediacijos specialistai pažymi, kad privalomumo laipsniai yra tokie: 1. dalyvavimas grupiniame informacinio pobūdžio renginyje; 2. dalyvavimas individualiame informacinio pobūdžio renginyje; 3. dalyvavimas mediacijoje drauge su kita šalimi³⁰. Tuo atveju, kai informaciniai renginiai apie mediaciją rengiami grupėms arba individualiai kiekvienai iš ginčo šalių, šalys yra supažindinamos su mediacijos procesu ir galima jo nauda,

---

²⁸ „Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. gegužės 21 d. direktyva 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų“, EURLEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX%3A32008L0052>.

²⁹ „2008 m. liepos 15 d. Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas Nr. X-1702“, TAR, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.325294/asr>.

³⁰ Kaminskienė ir kt., *supra note* 7:62.

tačiau galutinį sprendimą dėl dalyvavimo mediacijoje priima pačios šalys, apsvarsčiusios susitikime gautą informaciją. Taigi mediacija šiuo atveju yra privaloma tik iš dalies. Trečiasis atvejis vienintelis galėtų būti pavadintas „privalomąja mediacija“ tikrąją prasme, nes „ginčo šalys yra iš tikrųjų verčiamos dalyvauti mediacijos procedūroje bei pradėti spręsti ginčą iš esmės“³¹.

Dėl privalomosios mediacijos įgyvendinimo formų pažymėtina, kad jos yra trys: 1. įstatyme numatytas įpareigojimas pasinaudoti privalomąja ikiteismine ginčų sprendimo tvarka; 2. privalomosios mediacijos įgyvendinimas teismo nurodymu; 3. privalomosios mediacijos įgyvendinimas taikant procesines sankcijas³². Šios įgyvendinimo formos bus nagrinėjamos 2 skyriuje.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad privalomoji mediacija yra sudėtingas teisinis reiškiny, pasižymintis nevienodu privalomumo laipsniu ir bent viena iš šių įgyvendinimo formų: privalomu dalyvavimu mediacijoje pagal įstatyme numatytą įpareigojimą; į mediaciją privalomai nukreipus teisėjui; taikant procesines ir ekonomines sankcijas už nepagrįstą atsisakymą dalyvauti joje.

1.2. Privalomosios mediacijos raida

Žvelgiant iš laiko perspektyvos matyti, kad privalomoji mediacija yra naujas institutas, kurio atsiradimas sietinas su siekiu skatinti alternatyvaus ginčų sprendimo (toliau – ir AGS) procedūrų plėtrą. Privalomoji mediacija, kaip ir klasikinė mediacija, pirmiausia atsirado bendrosios teisės tradicijos šalyse³³: jose visų pirma vystėsi ir įsigalėjo privati mediacija, o vėliau pradėta taikyti teisminė mediacija, lėmusi ir privalomosios mediacijos atsiradimą.

Privalomoji mediacija bendrosios teisės ir civilinės teisės tradicijos šalyse vystėsi nevienodai – tai iš esmės lėmė pačios mediacijos raida ir reglamentavimas šiose valstybėse. Bendrosios teisės tradicijos šalyse mediacija „susiformavo kaip atsakas į dėl didėjančių teismų darbo krūvių ilgėjančius bylinėjimosi terminus ir atitinkamai augančias su bylinėjimusi susijusias išlaidas. Mediacijos atsiradimas čia buvo paremtas idėja, jog ginčo šalys gali pasiekti

---

³¹ Kaminskienė, *supra note* 3:689.

³² Kaminskienė ir kt., *supra note* 7:60.

³³ Kaminskienė ir kt., *supra note* 4:224–225.

geresnį rezultatą, į ginčo sprendimą įtraukus neutralią / nešališką trečiąją šalį <...>. Taip atitinkamai buvo siekiama pagerinti subjektinių teisių gynybą, užtikrinti teisingumo prieinamumą³⁴.

Bendrosios teisės tradicijos valstybėse „visų pirma atsirado būtent mediacijos praktika ir tik paskui imtasi veiksmų mediacijai, kaip alternatyvaus ginčų sprendimo procedūrai, institucionalizuoti, o galiausiai ir reikiamam teisiniam reguliavimui priimti“³⁵. Buvo įtvirtintos nuostatos, reglamentuojančios teisminę mediaciją, kaip būdą skatinti mediacijos plėtrą ir taikymą praktikoje, ir pradėta taikyti privalomoji teisminė mediacija.

Kadangi privalomosios mediacijos atsiradimui didelę įtaką turėjo teisminė mediacija, tikslinga išsamiau išnagrinėti jos raidą. Taigi bendrosios teisės tradicijos šalyse teisminė mediacija buvo „įdiegiama eksperimentiniu „iš teismo į teismą“ būdu, nerengiant teisinės bazės, nereglamentuojant teisminės mediacijos programų rengimo, įgyvendinimo, vertinimo aspektų, leidžiant patiems teismams atrasti geriausias teisminės mediacijos veikimo formas ir modelius. Bendras šių šalių teisminės mediacijos programų bruožas tas, kad teismai neatlieka mediatoriaus funkcijų ir veikia kaip „tarpinė stotelė“, kurioje ginčo šalys, pradėjusios teisminį ginčo sprendimo procesą, susitaria dėl alternatyvaus ginčo sprendimo būdo padedant privačiam mediatoriui“³⁶.

Skirtingai nuo anglosaksų teisės tradicijai priklausančių valstybių, mediacijos raida žemyninėje Europoje nėra vienalytė, kitaip tariant, mediacijos raida skirtingose valstybėse skiriasi gana akivaizdžiai. Apskritai žemyninėje Europoje mediacijos taikymas siejamas pirmiausia su teisinio reguliavimo įtvirtinimu ir tik vėlesne mediacijos taikymo praktika, t. y. priešingai, nei anglosaksų teisės tradicijos valstybėse, pirmumas teikiamas ne praktikai, o teisiniam reguliavimui³⁷.

Bendras civilinės teisės tradicijos šalių teisminei mediacijai būdingas bruožas yra tas, kad „teisminė mediacija šiose šalyse, palyginti su bendrosios teisės tradicijos šalimis, atsirado

---

³⁴ Kaminskienė ir kt., *supra note* 4:226.

³⁵ *Ibid.*, 227.

³⁶ Kaminskienė, *supra note* 1:160.

³⁷ Kaminskienė ir kt., *op. cit.*, 228.

vėliau ir daug sunkiau pripažįstama teisėta ir svaria alternatyva tradiciniam bylinėjimuisi³⁸. Tai lėmė aplinkybė, kad tose šalyse problemų dėl teisinės pažeistų subjektinių teisių gynybos prieinamumo buvo mažiau negu bendrosios teisės tradicijos šalyse. Taigi „teisminės mediacijos programų kūrimas civilinės teisės tradicijos šalyse, kaip būdas spręsti teisinės pažeistų subjektinių teisių gynybos prieinamumo problemas, buvo perimtas pasinaudojus bendrosios teisės tradicijos šalių patirtimi, bet teisminės mediacijos programos įgyvendinamos lėčiau dėl sąlygiškai mažesnių negu būdingos anglosaksų teisės sistemos šalims teisinės gynybos prieinamumo problemų“³⁹.

Atsižvelgiant į tai pažymėtina, kad „žemyninėje Europoje mediacijos raida ir skatinimas daugiausia sietini su įstatymų leidėjo veiksmais, priimant su tuo susijusį teisinį reguliavimą, ir tik atitinkamai vėliau atsirandančia mediacijos taikymo praktika. Toks skatinimas daugiausia susijęs su <...> įstatymų leidėjų atliktais civilinį procesą reglamentuojančių teisės normų pakeitimais. Įgyvendinus civilinio proceso reformą, sudarytos sąlygos taikyti būtent teisminę mediaciją. Tokios praktikos pavyzdžiais galėtų būti Italija, Prancūzija, Vokietija, Belgija“⁴⁰. Taigi mediacijos (taip pat ir privalomosios) raida bendrosios teisės tradicijos ir civilinės teisės tradicijos šalyse vyko nevienodai.

Apskritai tiek klasikinės, tiek privalomosios mediacijos ištakos yra Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau – JAV). Privalomosios mediacijos atsiradimo metais laikytini 1990 m., kai šios šalies Ginčų sprendimo profesionalų organizacijos (angl. *Society of Professionals in Dispute Resolution*) Teisės ir viešosios politikos komitetas parengė pranešimą, kuriame nurodė, jog privalomas dalyvavimas neįpareigojančiose ginčų sprendimo procedūrose dažnai yra tinkamas būdas ginčams spręsti; tais pačiais metais Civilinės justicijos reformavimo aktu privalomoji mediacija JAV buvo įtvirtinta įstatymo lygmeniu ir sulaukė teismų palaikymo⁴¹. 1998 m. JAV buvo priimtas Alternatyvaus ginčų sprendimo aktas, pagal kurį šiuo metu privalomoji mediacija taikoma daugelyje valstijų (visų pirma skyrybų ir vaikų globos bylose,

---

³⁸ Kaminskienė, *supra note* 1:161.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ Kaminskienė ir kt., *supra note* 4:228.

⁴¹ Kaminskienė, *supra note* 3:693.

taip pat sprendžiant darbo ir dėl medikų klaidos atsiradusios žalos atlyginimo ginčus, vartotojų teisių apsaugos ir kitus ginčus)⁴².

Igyvendinant privalomąją mediaciją JAV buvo pasiekta gerų rezultatų, todėl ši praktika pradėjo plisti ir kitose šalyse. 1999 m. kaimyninė Kanada, iš dalies pakeitusi Ontarijo civilinio proceso taisykles, įtraukė į jas 24.1 taisyklę, pagal kurią Ontarijo provincijoje privalomoji mediacija taikoma tam tikrų kategorijų ginčams. 2001 m. Privalomosios teisminės mediacijos bandomojo projekto vertinimo komitetas privalomosios mediacijos bandomųjų teisminių programų rezultatus įvertino teigiamai, todėl 24.1 taisyklė tapo nuolatine Kanados Ontarijo provincijos civilinio proceso taisyklių nuostata⁴³.

Dėl pirma minėtų raidos skirtumų Europoje, skirtingai nei JAV ir Kanadoje, mediacija – tiek klasikinė, tiek privalomoji – nėra taip gerai išvystyta. Labiausiai privalomosios mediacijos srityje yra pažengusi Didžioji Britanija, nes šioje valstybėje privalomosios mediacijos idėja buvo iškelta anksčiausiai Europoje: „1999 m. reformos Didžiojoje Britanijoje metu buvo vieningai sutarta, kad teismai yra paskutinė ginčų sprendimo instancija ir jeigu byla nėra ypatinga, ginčo šalys turi pirmiausia siekti išspręsti ginčą be teismo. Viena iš priemonių paskatinti tokį mediacijos taikymą tapo taisyklė, pagal kurią teismas įgijo teisę skirti procesines sankcijas šalims, vengiančioms pasinaudoti mediacija be pateisinamų priežasčių (pvz., priteisti iš bylą teisme laimėjusios ginčo šalies pralaimėjusios šalies bylinėjimosi išlaidas <...>)“⁴⁴.

Kitose Europos ir visų pirma Europos Sąjungos šalyse privalomoji mediacija pradėta diegti vėliau. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvai, kaip ES narei, aktualiausia yra situacija Europos Sąjungos šalyse, toliau bus apžvelgiama privalomosios mediacijos raida būtent Europos Sąjungoje.

Kaip minėta, 2008 m. Europos Sąjungoje buvo priimta Mediacijos direktyva, kurioje valstybėms narėms suteikta galimybė pasirinkti savanorišką arba privalomąją mediaciją. Šios direktyvos 5 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „teismas, kuriam pateikta byla, prireikus ir atsižvelgdamas į visas bylos aplinkybes, gali paraginti ginčo šalis pasinaudoti mediacija ginčui išspręsti. Teismas taip pat gali paraginti šalis dalyvauti informaciniuose posėdžiuose dėl

---

⁴² Kaminskienė, *supra* note 3:693.

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ *Ibid.*, 694.

naudojimosi mediacija, jei tokie posėdžiai rengiami ir juose dalyvauti paprasta“. Direktyvos 5 straipsnio 2 dalyje valstybėms narėms leidžiama savo nuožiūra pasirinkti, kokios rūšies mediaciją – savanorišką ar privalomąją – įvesti, taip pat leidžiama taikyti su mediacija susijusias paskatas arba sankcijas. Ši direktyva buvo pirmasis ES dokumentas, kuriuo įtvirtinama galimybė taikyti privalomąją mediaciją.

2011 m. privalomosios mediacijos tema pasisakė Europos Parlamentas. Savo rezoliucijoje⁴⁵ jis atkreipė dėmesį į tai, kad mediacijai taikyti ir plisti reikšmės turi atitinkamos skatinimo priemonės ir teisinis reglamentavimas, o tokios priemonės ir reglamentavimas yra: „a) privalomosios mediacijos įteisinimas teisės aktuose, b) mokestinis skatinimas, c) ginčo nagrinėjimo išlaidų kompensavimas, d) teisėjų skatinimas taikyti mediaciją“⁴⁶. Taigi privalomoji mediacija numatyta kaip vienas iš būdų plėsti mediacijos taikymą.

2013 m. buvo priimta dar viena su privalomąja mediacija susijusi ES direktyva – Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/11 dėl alternatyvaus vartotojų ginčų sprendimo, kuria iš dalies keičiami Reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2009/22/EB⁴⁷. Jos 1 straipsnio antrame sakinyje taip pat aiškiai numatyta galimybė valstybėms narėms nustatyti privalomą dalyvavimą alternatyvaus vartotojų ginčų sprendimo procedūrose, jei tokia nuostata netrukdo šalims pasinaudoti teise kreiptis į teismą.

Praėjus penkeriems metams nuo Mediacijos direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę termino pabaigos (2011 m. gegužės 20 d.), Europos Komisija 2016 m. parengė ataskaitą dėl Mediacijos direktyvos taikymo⁴⁸, kurioje pateikė šios direktyvos įgyvendinimo valstybėse narėse rezultatus. Išanalizavusi, kaip įgyvendinamas 5 straipsnio 1 dalyje numatytas raginimas pasinaudoti mediacija, Europos Komisija konstatavo, kad „visos valstybės narės numato

---

⁴⁵ „2011 m. rugsėjo 13 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl direktyvos dėl tarpininkavimo įgyvendinimo valstybėse narėse, jos poveikio tarpininkavimui ir taikymo teismuose (2011/2026(INI))“, EURLEX, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P7-TA-2011-0361+0+DOC+PDF+V0//LT>.

⁴⁶ Kaminskienė ir kt., *supra note* 4:375–376.

⁴⁷ „2013 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/11 dėl alternatyvaus vartotojų ginčų sprendimo, kuria iš dalies keičiami Reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2009/22/EB“, EURLEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32013L0011>.

⁴⁸ „2016 m. rugpjūčio 26 d. Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų taikymo (COM(2016) 542 final)“, EURLEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=COM%3A2016%3A542%3AFIN>.

teismų galimybę paraginti ginčo šalis pasinaudoti tarpininkavimu arba bent jau dalyvauti informaciniuose posėdžiuose dėl tarpininkavimo. Kai kuriose valstybėse narėse tokiuose informaciniuose posėdžiuose dalyvauti privaloma teisėjo iniciatyva (pvz., Čekijoje) arba pagal teisės aktus, kai nagrinėjami tam tikri ginčai, kaip antai šeimos teisės bylos (Lietuvoje, Liuksemburge bei Anglijoje ir Velse)“ (ataskaitos 3.5 punktas). Kadangi daug suinteresuotųjų šalių manė, kad šalys nėra veiksmingai motyvuojamos pasinaudoti tarpininkavimu, Komisija padarė išvadą, kad šalių skatinimas nėra tinkamas ir reikia dėti daugiau pastangų nacionaliniu lygmeniu.

Apibendrinama rezultatus, susijusius su direktyvos 5 straipsnio 2 dalies įgyvendinimu, Komisija pažymėjo, kad „tarpininkavimas tam tikrais nustatytais atvejais yra privalomas 5 valstybėse narėse. Pavyzdžiui, Italijoje tarpininkavimas privalomas sprendžiant daugelį ir įvairių rūšių ginčus, Vengrijoje ir Kroatijoje – tam tikrose šeimos teisės bylose. Daugelis valstybių narių skatina naudotis tarpininkavimu šalims taikydamos finansines paskatas. 13 valstybių narių finansines tarpininkavimo paskatas sudaro bylinėjimosi mokesčių ir išlaidų sumažinimas ar visiškas kompensavimas <...>. Pavyzdžiui, Slovakijoje padengiama 30 %, 50 % arba 90 % teismo išlaidų, priklausomai nuo to, kuriame proceso etape susitarimas pasiekiamas tarpininkavimo būdu“ (minėtos ataskaitos 3.6 punktas). Atsižvelgdama į šiuos rezultatus Europos Komisija konstatavo, kad direktyvos 5 straipsnio 2 dalis yra įgyvendinama tinkamai.

Remdamasis šia ataskaita Europos Parlamentas 2017 m. priėmė rezoliuciją dėl Mediacijos direktyvos įgyvendinimo⁴⁹, kurioje padarė tokias išvadas: a) visos valstybės narės yra numačiusios galimybę teismams paraginti šalis pasinaudoti mediacija ar bent atvykti į informacinius posėdžius mediacijos klausimais; b) kai kuriose valstybėse narėse dalyvauti tokiuose informaciniuose posėdžiuose privaloma teisėjo iniciatyva arba, kai nagrinėjami tam tikri ginčai (pvz., šeimos bylos), to reikalaujama įstatymu; c) kai kurios valstybės narės reikalauja, kad teisininkai informuotų savo klientus apie galimybę pasinaudoti mediacija arba kad prašymuose teismui būtų patvirtinta, jog buvo mėginta pasinaudoti mediacija, ar nurodytos

---

⁴⁹ „2017 m. rugsėjo 12 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų (Mediacijos direktyvos) įgyvendinimo (2016/2066(INI))“, EURLEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52017IP0321>.

priežastys, dėl kurių tai neįmanoma (minėtos rezoliucijos 3 išvada). Europos Parlamentas taip pat pažymėjo, jog „daugelis valstybių narių šalims numato finansines paskatas, kad būtų naudojama mediacija, t. y. išlaidų mažinimą ar teisinę pagalbą, arba sankcijas už nepagrįstą atsisakymą svarstyti galimybę pasinaudoti mediacija“ (rezoliucijos 4 išvada). Iš šių išvadų matyti, kad Europos Sąjungoje privalomoji mediacija yra sėkmingai plėtojama ir vyksta intensyvi jos raida tiek skatinant šalis naudotis mediacija procesinėmis sankcijomis, tiek inicijuojant privalomąją mediaciją teismo nurodymu, tiek ją reglamentuojant teisės aktais.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, pažymėtina, kad Europos Sąjungoje padaryta didelė pažanga diegiant privalomąją mediaciją, taip pat pastebima tendencija, kad privalomosios mediacijos plėtra vyks ir ateityje. Vis dėlto, nors Europos Sąjungos požiūris į privalomąją mediaciją yra teigiamas, iki šiol kyla nemažai diskusijų šiuo klausimu. Nesutariama dėl galimybės taikyti privalomąją mediaciją, dėl jos naudos ir galimos žalos. Šie nesutarimai ir įvairūs požiūriai į privalomąją mediaciją, taip pat problemos, dėl kurių atsisakoma ją taikyti, bus nagrinėjami kitame skyriuje.

2. PRIVALOMOSIOS MEDIACIJOS VERTINIMAS, PROBLEMOS, DĖL KURIŲ ATSIŠAKOMA JĄ TAIKYTI, IR JOS TEISINIO REGULIAVIMO MODELIAI

Minėtoje Europos Komisijos ataskaitoje dėl Mediacijos direktyvos taikymo, be šios direktyvos įgyvendinimo rezultatų, pateikiama ir ES valstybių narių nuomonė apie privalomąją mediaciją. Ataskaitos 3.6 punkte pažymima, kad kai kurios šalys pripažįsta, jog privalomosios mediacijos nebuvimas trukdo skatinti mediaciją, tačiau taip pat yra manančių, kad mediacija dėl savo pobūdžio gali būti tik savanoriška ir, padarius ją privalomą, ji prarastų patrauklumą, palyginti su teismo procesu. Kaip matyti iš ataskaitos, dauguma ES valstybių narių pritaria privalomosios mediacijos taikymui tam tikros kategorijos bylose, tačiau nesutinka, kad mediacija būtų privaloma visų rūšių byloms. Remiantis 2014 m. Europos Parlamento Vidaus politikos generalinio direktorato Piliečių teisių ir konstitucinių reikalų teminio skyriaus tyrimo⁵⁰ duomenimis, ataskaitoje patikslinama, kad privalomosios mediacijos įvedimą tam tikrų kategorijų byloms teigiamai vertina apie 79 % ES valstybių narių ir tik Slovėnija mano, jog jis turėtų neigiamą poveikį⁵¹.

Privalomosios mediacijos klausimas aktualus ne tik valstybėms, bet ir teisės mokslininkams, kurie daug diskutuoja šia tema – vieni jai pritaria, kiti itin priešinasi. Pagrindinės problemos, dėl kurių privalomoji mediacija atmetama, yra jos tariamas nesuderinamumas su savanoriškumo principu ir prieštaravimas teisei į teisminę gynybą. Šiems klausimams bus skirti du tolesni poskyriai.

Nepritariantys privalomajai mediacijai mokslininkai pateikia keletą argumentų, kodėl privalomoji mediacija negalima. Visų pirma jie pažymi, kad mediacija sėkminga būna tada, kai šalys tiki jos nauda ir yra suinteresuotos joje dalyvauti. Jeigu mediacija būtų privaloma, ji gali tapti vien formalumu, o rezultatai bus tokie pat menki kaip ir šiuo metu taikomos praktikos, kai šalis privalomai bandoma sutaisyti pirmosios instancijos teismuose⁵². Jie taip pat tvirtina, kad mediaciją taikant privalomai ji „praranda savo tikrąją esmę, nes ginčo šalys yra priverstinai

---

⁵⁰ Directorate-general for internal policies. Policy department C: citizens' rights and constitutional affairs, „REBOOTING” the mediation directive: assessing the limited impact of its implementation and proposing measures to increase the number of mediations in the EU (2014)“, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/493042/IPOL-JURI_ET\(2014\)493042_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/493042/IPOL-JURI_ET(2014)493042_EN.pdf).

⁵¹ *Ibid.*, 142.

⁵² Vert, *supra note* 10:30.

„įstumiamos“ į ginčo sprendimo procesą, todėl jos į tokį teismo arba įstatymo reikalavimą žiūrės kaip į *pro forma* procedūrą, kurią būtina atlikti, kad būtų galima spręsti ginčą įprasta tvarka (teisme)⁵³. Be to, priverstinis dalyvavimas mediacijos procese gali sužlugdyti pagrindinę mediacijos mintį, kad pačios šalys yra atsakingos už savo konfliktą ar ginčą⁵⁴.

Privalomosios mediacijos oponentai nurodo ir daugiau priežasčių, kodėl privalomoji mediacija negalima:

a) ginčo šalys inicijuoja bylą teisme norėdamos, kad būtų atkurtos jų pažeistos teisės ar teisėti interesai, o šalių veiksmai siekiant susitaikymo per privalomosios mediacijos procedūrą labai riboti – „pasiūlymai spręsti ginčą taikiai yra minimalūs, o į kitos šalies pasiūlymus dažniausiai nereaguojama arba su jais nesutinkama“⁵⁵;

b) jei vienos iš šalių padėtis yra blogesnė, tokia šalis, dalyvaudama privalomosios mediacijos procedūroje, gali nukentėti. „Stipresnioji“ šalis gali piktnaudžiauti savo derybiniais pranašumais, gebėjimu ignoruoti, bauginti, turimais santykiais ar net savo iškalba, todėl kita šalis gali neturėti kitos išeities kaip tik susitarti⁵⁶. Tai ypač aktualu smurto šeimoje atvejais, kurių dalis nepatenka į baudžiamosios teisės sritį, todėl, paskyrus privalomąją mediaciją, joje dalyvauti gali būti priversti nelygiavertėje padėtyje esantys asmenys. Tokiu atveju mediacija gali būti ne tik kad nenaudinga, bet ir kenksminga. Taigi mediacijos savanoriškumas „apsaugo silpnesnę ginčo šalį nuo dalyvavimo procedūroje, kurioje ši šalis dėl savo ekonominio ar kitokio silpnumo arba nekompetencijos gali sutikti su jai žinomai nepalankiu ginčo sprendimo variantu“⁵⁷;

c) dėl privalomosios mediacijos didėja ginčo sprendimo išlaidos ir trukmė. Privalomoji mediacija „sukuria „satelitinio“ bylinėjimosi paradoksą, kuris reiškia, kad teismo proceso laikas panaudojamas spręsti klausimams, susijusiems su mediacijos procedūrų

---

⁵³ Tomaso Galetto ir Richard L. Mattiaccio, „Mediation in Italy: A Bridge Too Far?“ *Dispute Resolution Journal* 66, 3 (2011):86, cituota iš Kaminskienė, *supra note* 3:691.

⁵⁴ Kaminskienė ir kt., *supra note* 4:80.

⁵⁵ Kaminskienė, *supra note* 1:153.

⁵⁶ Hardy, *supra note* 12:6–7.

⁵⁷ Trina Grillo, „The Mediation Alternative: Process Dangers for Woman“, *Yale Law Journal* 100 (1991): 1545–1549; Richard C. Reuben, „Tort Reform Renews Debate over Mandatory Mediation“, *Dispute Resolution Magazine* 13, 20 (2007):14, cituota iš Kaminskienė, *supra note* 3:691.

skyrimu, organizavimu ir vykdymu, nors iš esmės šios procedūros yra skirtos taupyti teismo proceso laiką⁵⁸.

Kaip matyti iš privalomosios mediacijos oponentų argumentų, jie laikosi nuomonės, kad mediacija ir prievarta yra nesuderinami dalykai, taigi privalomąją mediaciją laiko kliūtimi teisingumo prieinamumui.

Vis dėlto privalomajai mediacijai pritariantys mokslininkai su jais nesutinka ir pateikia priešingų argumentų. Jie visų pirma pažymi, kad privalomosios mediacijos reikia siekiant išplėsti mediacijos taikymą. Tam, kad naudojimosi mediacija atvejų daugėtų, neužtenka tik skatinimo priemonių – kartu reikia numatyti ir privalomą mediacijos taikymą atsižvelgiant į jos naudą tiek ginčo šalims, tiek pačiai teisingumo vykdymo sistemai⁵⁹. Be to, „ginčo šalys dažnai vengia tarpusavio bendravimo arba bijo, kad pasiūlymas pradėti konstruktyvų dialogą gali būti neteisingai kitos pusės suvoktas kaip silpnumo, prastesnės pozicijos ginče ženklas. Todėl tokius ginčo dalyvius reikėtų „paspausti“ pasinaudoti mediacija įstatymų leidėjui arba teismui nurodžius, bet kartu neatimti iš asmenų teisės vėliau kreiptis į teismą“⁶⁰. Privalomosios mediacijos praktika yra socialiai vertinga ir atitinka viešąjį interesą, be to, ji pagrįsta ir moksliniais tyrimais, iš kurių matyti, kad daugiau kaip 80 proc. ginčo šalių, kurios nenorėjo naudotis privalomąja teismine mediacija, vėliau įsitraukusios į mediacijos procesą ir įsitikinusios jo nauda sudaro taikius susitarimus ir išreiškia pasitenkinimą ginčo sprendimo procedūra⁶¹.

Šiai nuomonei pritaria ir Europos Parlamentas. Minėtame 2014 m. tyrime⁶² jis nurodo, kad, siekiant užtikrinti platesnį mediacijos taikymą, valstybių narių teisės sistemose reikia įdiegti privalomąją mediaciją. Jis pažymi, kad veiksmingiausias būdas supažindinti ginčo šalis su mediacija yra nustatyti tokį reglamentavimą, kurį taikant būtų imamasi platesnių veiksmų nei vien šalių raginimo pasinaudoti mediacija, taip pat nurodo dvi galimas veiksmų kryptis: a) įdiegti privalomąją mediaciją tam tikrų kategorijų bylose ir b) parengti valstybės politines

---

⁵⁸ Kaminskienė, *supra note* 3:691.

⁵⁹ Herrera de las Heras, *supra note* 10:5.

⁶⁰ Kaminskienė, *op. cit.*

⁶¹ Kaminskienė ir kt., *supra note* 4:8.

⁶² Directorate-general for internal policies, *supra note* 47.

priemonės, kurias įgyvendinant ginčo šalys būtų skatinamos rinktis mediaciją kaip ginčo sprendimo būdą.

Be to, privalomosios mediacijos šalininkai taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad mediacijos plėtra naudinga ginčo šalių ir visos visuomenės santykiams. Mediacija ne tik leidžia šalims susitarti, bet ir padeda pagrindą tam, kad jos ateityje kurtų sveikus ir darnius santykius⁶³. Išsprendus ginčą teisme pasiekama teisinė, bet ne socialinė taika, nes teismui priėmus sprendimą ginčas dėl teisės pripažįstamas išspręstu, tačiau šalių nuoskaudos lieka, o tarpusavio įtampa po teismo proceso gali net padidėti. Taikiai pačių šalių priimtas sprendimas yra efektyvesnis – ginčo šalys nelieka supriešintos⁶⁴. Taigi privalomoji mediacija yra priemonė kurti sveikus visuomeninius santykius ir išvengti konfliktų ateityje.

Privalomosios mediacijos šalininkai taip pat teigia, kad teismo procesu negalima piktnaudžiauti ir šalys į teismą turi kreiptis tik tuo atveju, kai joms nepavyksta ginčo išspręsti draugiškai. Prancūzijos teisės mokslininkas François Staechelė mano, kad teismas turi įsikišti tik tada, kai to reikia, t. y.: a) kai pažeistos viešosios tvarkos taisyklės; b) kai pateikta įrodymų, jog kitur ginčo negalima išspręsti geresnėmis sąlygomis nei teisme; c) kai būtina išaiškinti teisės normą. Jo nuomone, valstybė, prieš naudodama mokesčių mokėtojų pinigus ginčui spręsti, turi teisę reikalauti, kad piliečiai imtųsi visų veiksmų siekdami ginčą išspręsti patys⁶⁵.

Be to, kalbant apie finansinį tam tikrų bylų aspektą pažymėtina, kad privalomoji mediacija gali padėti išspręsti klausimą, susijusį su bylomis dėl nedidelių sumų. Tokių bylų teismuose kasmet nagrinėjama labai daug ir su jomis susijusios išlaidos net viršija pačią ginčo sumą, o jų nagrinėjimo terminas yra beveik toks pat, kaip ir bylų dėl daug didesnės sumos⁶⁶. Taigi šioje srityje įdiegus privalomąją mediaciją lėšų sutaupytų ir ginčo šalys, ir valstybė.

Kaip matyti iš pateiktos teisės mokslininkų pozicijų apžvalgos, nuomonės dėl privalomosios mediacijos yra nevienareikšmės ir kardinaliai skiriasi. Kadangi esminiai klausimai, dėl kurių kyla daugiausia ginčų ir nesutarimų, yra tariamas privalomosios

---

⁶³ Conforti, *supra note* 13:8.

⁶⁴ Feliksas Petrauskas, „Alternatyvaus ginčų nagrinėjimo raida, teisinė padėtis ir reglamentavimas“, *Jurisprudencija* 18, 2 (2008):642, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/611/573>.

⁶⁵ Staechelė, *supra note* 9.

⁶⁶ Herrera de las Herras, *supra note* 10:4-5.

mediacijos prieštaravimas savanoriškumo principui ir teisei į teisminę gynybą, šiems klausimams bus skirti du tolesni poskyriai.

2.1. Privalomosios mediacijos ir savanoriškumo principo santykis

Kaip pagrindinis argumentas, kodėl privalomoji mediacija negalima, dažniausiai nurodoma tai, kad ji pažeidžia vieną iš kertinių mediacijos principų, t. y. savanoriškumo principą. Šalys negali pačios nuspręsti, ar dalyvauti mediacijoje, o tai prieštarauja pačiai mediacijos prigimčiai. Prieš analizuojant, ar taip iš tikrųjų yra, pirmiausia reikėtų apibrėžti, ką reiškia savanoriškumo principas ir konkrečiai savanoriškumo principas mediacijos srityje.

Savanoriškumas tradiciškai apibrėžiamas kaip asmens galimybė įgyvendinti savo teises tiek naudojantis jam, kaip teisės subjektui, priklausančia laisve, tiek nustatant savo elgesio ir elgesio su kitais asmenimis taisykles ir prisiimant atsakomybę už savo veiksmus visuomeniniame gyvenime⁶⁷.

Kalbant konkrečiai apie mediaciją, savanoriškumas svarbus dėl savo psichologinio efekto: „šalys, savo noru dalyvavusios mediacijoje ir jos metu savo noru prisiėmusios tam tikrus įsipareigojimus, yra linkusios juos savanoriškai vykdyti. Tai reiškia, kad mediacijos metu priimti susitarimai, kuriais išsprendžiamas ginčas, dažniausiai yra įvykdomi laisva šalių valia be valstybės prievartos priemonių taikymo“⁶⁸. Nors Mediacijos įstatyme savanoriškumo principas nėra tiesiogiai įtvirtintas, jį lengvai galima išvelgti iš sisteminės nuostatų analizės: jis aiškiai atsispindi šio įstatymo 12 straipsnio 1 dalyje, kurioje akcentuojamas sutartinis mediacijos pobūdis.

Apskritai mediacijos srityje savanoriškumo principas pasireiškia keliais aspektais:

– pirma, pačios šalys, niekieno neverčiamos, nusprendžia, ar nori dalyvauti mediacijoje ir pradėti šį procesą, ar ne. Mediacijos inicijavimo etape svarbu užtikrinti, kad „šalys turėtų pakankamai informacijos apie mediaciją ir būtų sąmoningai bei laisva valia apsisprendusios šiame procese sudalyvauti“⁶⁹. Šalių negalima įkalbinėti ar joms grasinti, nes tai mažintų šalių

---

⁶⁷ Herrera de las Heras, *supra note* 10:7.

⁶⁸ Kaminskienė ir kt., *supra note* 7:53.

⁶⁹ *Ibid.*, 54.

pasitikėjimą procesu ir trukdytų joms aktyviai dalyvauti mediacijoje ir stengtis pasiekti susitarimą;

- antra, savanoriškumo principas taip pat reiškia, kad šalys turi teisę pasirinkti mediatorių, o mediatorius turi teisę sutikti ar nesutikti medijuoti konkretų ginčą;
- trečia, savanoriškumo principas apima ir šalių teisę atsisakyti tęsti mediaciją: jos gali nutraukti mediaciją kiekviename etape ir net nereikia nurodyti priežasties. Tai neužkerta kelio ginčo šalims pakartotinai susitarti dėl ginčo sprendimo mediacijos būdu⁷⁰;
- ketvirta, šalys pačios nusprendžia, ar sudaryti susitarimą dėl ginčo baigties ir kokias sąlygas įtraukti į tokį susitarimą, jeigu nusprendžia jį sudaryti. Pagal sutarties sudarymo laisvės principą, numatytą Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso (toliau – ir LR CK) 6.156 straipsnyje, siekiant rasti susitarimą ir jį įforminti taikos sutartimi būtinas abiejų šalių pritarimas. Taigi savanoriškumo principas apima ne tik šalių laisvę susitarti, bet ir draudimą versti kitą asmenį sudaryti sutartį.

Mediacijos srityje savanoriškumo principas suprantamas dvejopai: plačiąja ir siaurąja prasme. Plačiąja prasme šis principas reiškia, kad ginčo šalys teisę apsispręsti savanoriškai turi per visą mediacijos procesą, pradedant šalių prašymu dalyvauti mediacijos procedūroje ir baigiant baigiamojo susitarimo sudarymu. Siaurąja prasme jis reiškia, kad teisę savanoriškai apsispręsti šalys turi per kai kuriuos mediacijos procedūros etapus; šie etapai neapima šalių prašymo dalyvauti mediacijoje ir informacinio posėdžio, t. y. savanoriškumo principas taikomas nuo to mediacijos etapo, kai įvyksta bendras šalių susitikimas⁷¹.

Būtent pastarasis aiškinimas yra taikomas privalomosios mediacijos atveju, t. y. vykdant privalomąją mediaciją savanoriškumo principas yra iš dalies ribojamas. Įstatymuose ir tarptautinės teisės aktuose toks ribojimas pateisinamas, kai jis būtinas mediacijos plėtojimui ir siekiant kitų socialiai vertingų tikslų, pvz., didesnio šalių pasitenkinimo ginčo sprendimo procesu ir jo rezultatu ar teismų darbo krūvio mažinimo. Tačiau šiam ribojimui taikomos kelios

---

⁷⁰ Kaminskienė ir kt., *supra note* 7:56.

⁷¹ Conforti, *supra note* 13:7.

sąlygos: jis turi būti numatytas įstatymu, būti proporcingas siekiamam tikslui ir esmingai neapsunkinti šalių⁷².

Tačiau, nors savanoriškumo principas yra ribojamas, negalima teigti, kad jis panaikinamas ar paneigiamas. Ginčo šalys išsaugo ginčo sprendimo kontrolę ir laisvę ne tik išspręsti ginčą, bet ir pasitraukti iš mediacijos procedūros, jeigu ji nepateisino jų lūkesčių, arba dėl bet kokios kitos priežasties. Būtent tai akcentavo ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ir ESTT), kuris savo sprendime nurodė, kad pagal „Direktyvos 2008/52 13 konstatuojam[ą] dal[į], mediacijos savanoriškumas reiškia ne šalių laisvę taikyti šį procesą arba jo netaikyti, bet tai, kad „šalys pačios vadovautų procesui ir galėtų jį organizuoti kaip nori bei nutraukti bet kuriuo metu“⁷³. Taigi savanoriškumo pagrindą sudaro ne pats faktas, ar mediacija privaloma, ar ne, o galimybė atsisakyti mediacijos bet koku momentu ir ginčą spręsti teisme. Tokia pagrindinė privalomosios mediacijos taikymo sąlyga yra nustatyta ir Mediacijos direktyvoje.

Apskritai privalomosios mediacijos šalininkai teigia, kad reikia skirti „šalių įpareigojimą pradėti mediaciją, kas, [jų] nuomone, yra leistina praktika, ir šalių vertimą susitarti mediacijos metu, kas yra visiškai nepriimtina. Atskyrus šiuos du įpareigojimus, privalomas mediacijos pobūdis nesikerta su savanoriškumo principu, kadangi ginčo šalys gali pasitraukti iš mediacijos bet kuriuo laiku, net nenurodydamos pasitraukimo priežasčių, gali neužbaigti mediacijos susitarimu dėl ginčo esmės, jeigu to nepageidauja“⁷⁴.

Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad privalomoji mediacija savanoriškumo principo nepažeidžia, nes įpareigojimas pasinaudoti mediacijos procedūra nėra tolygus įpareigojimui išspręsti ginčą naudojantis mediacijos procedūra. Tai reiškia, kad privalomosios mediacijos institutas reikalauja iš šalių tik siekti išspręsti tarpusavio ginčą mediacijos pagalba, tačiau šalys neprivalo savo konflikto sureguliuoti būtent per mediacijos procedūrą.

---

⁷² Kaminskienė ir kt., *supra note* 7:58.

⁷³ „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2017 m. birželio 14 d. sprendimas *Menini ir Rampanelli / Banco Popolare Società Cooperativa*, C-75/16, EU:C:2017:457“, EURLEX, 50 punktas, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A62016CN0075>.

⁷⁴ Kaminskienė, *supra note* 3:691-692.

2.2. Privalomosios mediacijos ir teisės į teisminę gynybą santykis

Kitas svarbus argumentas, kodėl privalomoji mediacija kritikuojama, yra teisės į teisminę gynybą pažeidimas. Privalomosios mediacijos oponentai nurodo, kad ginčo šalių, nenorinčių taikyti mediacijos, įpareigojimas dalyvauti medicijoje apriboja jų teisę kreiptis į teismą ir yra nepateisinama kliūtis įgyvendinti teisę į teisminę gynybą, o kartu ir EŽTK 6 straipsnio pažeidimas. Tai įtvirtinta ir kai kurių šalių (būtent Jungtinės Karalystės) teismų praktikoje⁷⁵. Taigi, jei įstatymų leidėjas numato privalomą medicijos procedūros taikymą prieš sprendžiant ginčus teisme, tai valstybė riboja ginčo šalių teisę į teisminę gynybą.

Pažymėtina, kad teisė į teisminę gynybą yra viena svarbiausių žmogaus teisių. Jos prieinamumo ir universalumo principas įtvirtintas 1948 m. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos⁷⁶ 8 straipsnyje, 1966 m. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto⁷⁷ 2 straipsnio 3 dalyje, ES pagrindinių teisių chartijos⁷⁸ 47 straipsnyje, EŽTK 6 ir 13 straipsniuose. Ši teisė užtikrinama ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos⁷⁹ 30 straipsnyje, Civilinio proceso kodekso 5 straipsnyje ir Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 4 straipsnyje. Teisės į teisminę gynybą turinys geriausiai atskleidžiamas EŽTK 6 ir 13 straipsniuose: juose nustatyta, kad „kiekvienas, kurio teisės ir laisvės, pripažintos šioje Konvencijoje, buvo pažeistos, turi teisę pasinaudoti efektyvia teisine gynyba valstybiniuose organuose <...>“ (13 straipsnis) ir kad asmuo „turi teisę, kad jo byla būtų nagrinėjama per įmanomai trumpiausią laiką lygybės ir

---

⁷⁵ „Anglijos ir Velso apeliacinio teismo 2004 m. gegužės 11 d. sprendimas sujungtose bylose *Halsey prieš Milton Keynes General NHS Trust and Steel* ir *Steel prieš Joy*“, <http://www.bailii.org/cgi-bin/markup.cgi?doc=/ew/cases/EWCA/Civ/2004/576.html>. Šiose bylose buvo nagrinėjamas Lilian Halsey ieškinys atsakovui *NHS Trust* dėl neturtinės žalos atlyginimo, kai dėl medikų padarytos klaidos mirė jos vyras. Ieškovė prašė priteisti iš atsakovo neturtinę žalą ir pasiūlė ginčą spręsti medicijos būdu. Atsakovas savo atsakomybę neigė ir dalyvauti medicijoje nesutiko. Apeliacinis teismas minėtame sprendime pripažino, kad ginčo šalių įpareigojimas dalyvauti medicijoje apribotų jų teisę kreiptis į teismą ir kartu būtų EŽTK 6 straipsnio pažeidimas. Jis nurodė, kad pagrindinis visų AGS būdų požymis yra tas, jog šalys juos pasirenka savanoriškai ir jų rezultatas joms yra neįpareigojantis. Taigi teismas gali ne įpareigoti, o tik paskatinti ginčo šalis (arba joms padėti) pasinaudoti šiais būdais.

⁷⁶ „1948 m. gruodžio 10 d. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija“, LRS, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385>.

⁷⁷ „1966 m. gruodžio 19 d. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas“, LRS, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.174848>.

⁷⁸ „2000 m. gruodžio 7 d. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija“, EURLEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133501>.

⁷⁹ „1992 m. spalio 25 d. Lietuvos Respublikos Konstitucija“, LRS, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1890?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=5138f54d-b9a1-45eb-b519-9011c0500362>.

viešumo sąlygomis pagal įstatymą sudaryto nepriklausomo ir nešališko teismo“ (6 straipsnio 1 dalis).

Privalomosios mediacijos ir teisės į teisminę gynybą santykį yra nagrinėję tiek Europos Sąjunga ir Europos Taryba, tiek Lietuvos teismai, Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT) bei ESTT. Jie visi kaip pagrindinę privalomosios mediacijos taikymo sąlygą nurodo pareigą išlaikyti šalių teisę kreiptis į teismą. Pavyzdžiui, Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijos Nr. R(2002)10 dėl mediacijos civilinėse bylose III straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad net tuo atveju, jeigu šalys naudojasi mediacijos procedūromis, teisė į teisminę gynybą turi būti užtikrinta, nes tai yra pagrindinė šalių teisių gynimo garantija. Europos Sąjunga ir Europos Taryba skatina naudotis AGS procedūromis, įskaitant privalomąją mediaciją, ir laiko jas visiškai suderinamomis su teise į teisminę gynybą esant vienai pagrindinei sąlygai – jei iš pasinaudojusio AGS procedūromis asmens nėra atimama teisė į teisminę gynybą⁸⁰. Panašiai mano ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, savo sprendime nurodęs, kad „svarbu ne tai, ar mediacijos sistema yra privaloma ar pasirenkama, o tai, kad būtų išlaikyta šalių teisė kreiptis į teismą“⁸¹.

Lietuvoje šį klausimą nagrinėjo Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – ir LAT). Konstitucinis Teismas, pasisakydamas apie teisės į teisminę gynybą santykį su išankstine ginčų sprendimo ne teisme tvarka, nurodė, kad „<...> pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad visus ginčus dėl asmens teisių ar laisvių pažeidimo būtų galima spręsti teisme. Gali būti nustatyta ir ikiteisminė ginčų sprendimo tvarka. Tačiau negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo,

---

⁸⁰ Kaminskienė, *supra note* 1:91.

⁸¹ Teisingumo Teismas, *supra note* 73, 51 punktas. Šioje byloje Italijos teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą prašydamas išaiškinti Direktyvą 2013/11. Jis nurodė, kad bankas *Banco Popolare* suteikė L. Menini ir M. A. Rampanelli einamosios sąskaitos kreditus, kad jie galėtų įsigyti akcijų (įskaitant išleistas paties *Banco Popolare*). Vėliau *Banco Popolare* išdavė mokėjimo įsakymą, kuriuo L. Menini ir M. A. Rampanelli nurodyta sumokėti tam tikrą sumą pagal pasirašytą sutartį, o L. Menini ir M. A. Rampanelli pateikė prieštaravimą dėl šio įsakymo ir paprašė sustabdyti jo laikiną vykdymą. Nacionalinis teismas pažymėjo, kad pagal nacionalinę teisę tokia prieštaravimo procedūra priimtina, tik jei šalys pirmiau pradėjo mediacijos procedūrą. Jis nurodė manantis, kad nacionalinėje teisėje numatyta privaloma mediacijos procedūra nesuderinama su Direktyvos 2013/11 9 straipsnio 2 dalimi, nes šalys negali bet kada ir besąlygiškai pasitraukti iš nacionalinės procedūros, jei nėra patenkintos šios procedūros eiga ar veikimu. Jos gali tai padaryti tik remdamosi pateisinama priežastimi, kitaip teismas gali joms skirti piniginę sankciją, net jei iš mediacijos procedūros pasitraukusi šalis laimi bylą teisme. Išnagrinėjęs bylą Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Direktyvą 2013/11 nedraudžiama tokia nacionalinės teisės nuostata, kurioje numatyta, kad turi būti taikoma mediacijos procedūra ir jos taikymas yra ieškinio priimtinumą sąlyga, „jei toks reikalavimas netrukdo šalims pasinaudoti teise kreiptis į teismą“.

kuriuo būtų paneigta asmens, manančio, kad jo teisės ar laisvės pažeidžiamos, teisė ginti savo teises ar laisves teisme“⁸². Panašios pozicijos dėl neteisminės ginčų sprendimo tvarkos laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas; civilinėje byloje *M. Jankauskas v. Jonavos rajono žemėtvarkos skyrius, Žemių agrarinės reformos tarnyba* jis nurodo, kad „reikalavimas prieš kreipiantis į teismą bandyti ginčą išspręsti neteisimine tvarka negali būti vertinamas kaip konstitucinės teisės kreiptis į teismą varžymas ar ribojimas, jeigu tokia tvarka yra nustatyta įstatymu, nėra pernelyg biurokратиška ar sudėtinga, ir jeigu po to, kai asmuo šį reikalavimą įvykdo, jam yra suteikiama galimybė kreiptis į teismą. Jeigu šių trijų kriterijų yra paisoma, išankstinė neteisminė ginčo sprendimo tvarka vertintina kaip racionalus teisės institutas. Jis įgalina ginčus išspręsti mažesnėmis laiko ir finansinėmis sąnaudomis tiek piliečiams, tiek valstybei“⁸³.

Atsižvelgiant į šią teismų praktiką galima daryti išvadą, kad privalomoji mediacija, taikoma teismo arba įstatymų leidėjo nurodymu, asmens teisės į teisminę gynybą neriboja, jeigu:

- galimybė arba būtinybė pasinaudoti mediacija yra nustatyta įstatymo;
- mediacijos procedūra nėra pernelyg biurokратиška ar sudėtinga;
- pasinaudojus privalomosios mediacijos procedūra, iš asmens nėra atimama teisė į teisminę gynybą⁸⁴.

Be šios teismų praktikos, privalomosios mediacijos ir teisės į teisminę gynybą klausimas išnagrinėtas ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje. Joje visų pirma pažymima, kad pagrindinės teisės nėra absoliučios ir joms gali būti taikomi apribojimai, jeigu šie apribojimai iš tikrųjų atitinka bendrojo intereso tikslus, kurių siekiama nagrinėjama

---

⁸² „Lietuvos Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 2 d. nutarimas Nr. 32/2000 „Dėl Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir Karo tarnybos įstatymo 48 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai““, LRKT, <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta306/content>.

⁸³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1999 m. balandžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-49/1999 *M. Jankauskas v. Jonavos rajono žemėtvarkos skyrius, Žemių agrarinės reformos tarnyba*“, LAT, <http://www.teisesgidas.lt/lat.php?id=17089>.

⁸⁴ Kaminskienė, *supra note* 1:89.

priemone, ir, atsižvelgiant į siekiamą tikslą, nėra neproporcingas ir netoleruotinas kišimasis, pažeidžiantis užtikrinamų teisių esmę⁸⁵.

Taigi „reikalavimas pasinaudoti mediacijos procedūra gali būti suderinamas su veiksmingos teisminės apsaugos principu, jeigu per šią procedūrą nepriimamas šalims privalomas sprendimas, dėl jos iš esmės nevēluojama pateikti ieškinio teisme, sustabdoma atitinkamų teisių senatis ir nepatiriama išlaidų arba šalys patiria tik nereikšmingų išlaidų, jei elektroninis būdas nėra vienintelis, kuriuo vykdoma minėta taikinimo procedūra, ir yra galimybė išimtiniais atvejais, kai tai būtina greitai padaryti atsižvelgiant į padėties skubą, nustatyti laikinąsias apsaugos priemones“⁸⁶.

Remiantis šia ESTT ir kitų teismų jurisprudencija, taip pat Mediacijos direktyva darytina išvada, kad visais atvejais pagrindinė privalomosios mediacijos taikymo sąlyga yra ginčo šalių teisė, neišsprendus ginčo per mediacijos procedūrą, kreiptis į teismą. Laikantis šios sąlygos, privalomoji mediacija „dėl savo tikėtinos socialinės ir ekonominės naudos nėra laikoma kliūtimi asmeniui kreiptis į teismą, todėl nedraudžiama taikyti privalomai arba nustatyti su mediacija susijusias paskatas arba sankcijas tiek prieš prasidedant teismo procesui, tiek jam jau prasidėjus“⁸⁷.

Pažymėtina, kad privalomosios mediacijos taikymas ne tik neprieštarauja teisei į teisminę gynybą, bet ir, priešingai, padeda užtikrinti, kad šia teise nebūtų piktnaudžiaujama. Be to, net yra siūlymų bausti už nesinaudojimą mediacija, nes tokiu atveju be reikalo švaistomos valstybės lėšos sprendžiant ginčus, kuriuos akivaizdžiai būtų galima išspręsti taikiai, pasitelkus mediaciją. Pavyzdžiui, Barcelonos pirmosios instancijos teismas, skyręs baudą vienai iš ginčo šalių dėl piktnaudžiavimo procesu, kaip vieną iš tokio sprendimo motyvų nurodė, kad jeigu teise į veiksmingą teisminę gynybą naudojamosi kaip pirma, o ne paskutine teisių gynimo

---

⁸⁵ „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2010 m. kovo 18 d. sprendimas *Allassini ir kt.*, C-317/08–C-320/08, EU:C:2010:146“, 63 punktas, EURLEX, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A62008CJ0317>. Šiame sprendime Teisingumo Teismas pripažino, kad Italijos įstatymai, pagal kuriuos, kilus telekomunikacijų paslaugų teikėjo ir vartotojo ginčui, privaloma prieš kreipiantis į teismą pasinaudoti ikiteismine ginčų sprendimo tvarka, nepažeidžia EŽTK 6 straipsnio nuostatų. Savo poziciją teismas grindė tuo, kad Europos Sąjungos teisės aktuose nedraudžiama nustatyti tokios tvarkos.

⁸⁶ Teisingumo Teismas, *supra note* 73, 61 punktas.

⁸⁷ Kaminskienė, *supra note* 3:690.

priemone, yra piktnaudžiaujama procesu, nes yra kitų būdų ginčams išspręsti⁸⁸. Be to, šioje nutartyje nurodyta, kad jeigu yra didelė disproporcija tarp ginčo ir jo išsprendimo kainos ir yra alternatyvų (kaip antai mediacija), kuriomis naudojantis būtų išvengta bylos nagrinėjimo teisme, turi būti baudžiama už tai, kad nebuvo pasinaudota kitais būdais ginčui išspręsti⁸⁹.

Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, akivaizdu, kad privalomoji mediacija neprieštarauja nei savanoriškumo principui, nei teisei į teisminę gynybą, taigi nėra kliūčių ją nustatyti teisės aktuose ir taikyti praktiškai. Tai, kokie yra galimi privalomosios mediacijos teisinio reguliavimo būdai, bus nagrinėjama kitame poskyryje.

2.3. Privalomosios mediacijos teisinio reguliavimo modeliai

Kaip minėta, šiuo metu privalomosios mediacijos reguliavimo modeliai yra trys, tačiau iš pat pradžių buvo išskiriami tik du. Pirmą kartą juos išskyrė profesorius Frank E. A. Sander, pabandęs klasifikuoti privalomąją mediaciją. Jis nurodė du modelius, pagal kuriuos šalys gali būti įpareigosotos naudotis mediacija: pirmasis yra „kategoriškas“, antrasis – „diskrecinis“⁹⁰. Vėliau šį klasifikavimą teisės mokslininkė Melissa Hanks papildė trečiąja kategorija – iš dalies (arba *quasi*) privaloma mediacija⁹¹. Toliau šie privalomosios mediacijos reguliavimo modeliai bus analizuojami išsamiau.

Pirmasis F. Sander išskiriamas privalomosios mediacijos reguliavimo modelis „kategorišku“ vadinamas dėl to, kad pagal jį privalomoji mediacija įtvirtinama įstatyme ir taikoma automatiškai. N. Kaminskienės straipsnyje „Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai“ šis metodas apibrėžiamas taip: „mediacijos inicijavimas nustačius teisės aktuose ginčo šalims pareigą pasinaudoti mediacijos procedūra tam tikrų kategorijų arba visuose civiliniuose ginčiuose prieš kreipiantis su ieškiniu į teismą“⁹². Taigi taikant šį metodą šalys automatiškai nukreipiamos ginčą spręsti mediacijos tvarka, kai jų ginčas priskiriamas prie tam tikros ginčų kategorijos⁹³. Dažniausiai ginčai į kategorijas skirstomi pagal teisės sritį, tačiau

---

⁸⁸ „2015 m. sausio 26 d. Barcelonos pirmosios instancijos teismo Nr. 52 nutartis“, antrojo teisinio argumento antra pastraipa, https://elblogdelmediador.files.wordpress.com/2015/02/auto_sancion_abuso-proceso.pdf.

⁸⁹ *Ibid.*, antrojo teisinio argumento paskutinė pastraipa.

⁹⁰ Sander, *supra note* 14:16.

⁹¹ Hanks, *supra note* 15: 930-931.

⁹² Kaminskienė, *supra note* 3:689.

⁹³ Sander, *op. cit.* 16.

taip pat gali būti skirstomi pagal ginčo vertę. Pavyzdžiui, dažnai reikalaujama privalomąja mediacija naudotis šeimos bylose, kuriose sprendžiami tokie klausimai kaip skyrybos, vaikų priežiūra, turto pasidalijimas, paveldėjimas ir kt. (Kvebeke pagal Kanados civilinio proceso kodekso 417–419 straipsnius⁹⁴, Lietuvoje pagal Mediacijos įstatymo 20 straipsnį ir kt.). Šie klausimai yra jautresni ir juos spręsti reikia kitaip nei teisme – teismo procesai ne visada tam tinkami. Be to, dažnai šeimos bylų šalys turi toliau bendrauti ateityje ir pageidautina, kad jų santykiai būtų darnūs. Daug autorių pritaria tam, kad šeimos bylose reikėtų taikyti tam tikras privalomas nuostatas siekiant skatinti naudotis mediacija, išskyrus fizinio ir psichologinio smurto atvejus⁹⁵.

Kai kurios valstybės šį reguliavimo modelį taiko plačiau – ne tik šeimos bylose, bet ir kitų kategorijų ginčiuose: pvz., bendro pobūdžio privalomoji mediacija jau daug metų taikoma kai kuriose Kanados provincijose (Ontarijus⁹⁶ ir Saskačevano⁹⁷), taip pat Prancūzijoje, įsigaliojus 2019 m. kovo 23 d. Įstatymui Nr. 2019-222 dėl 2018–2022 m. teisingumo reformos programavimo⁹⁸, privalomoji mediacija taikoma ginčams dėl nedidelių sumų ir kaimynų ginčams.

Taikant „kategoriską“ privalomosios mediacijos reguliavimo metodą dažnai būna numatyta, kad šalys, turinčios rimtų priežasčių manyti, jog mediacija joms nebus naudinga, gali pasitraukti iš mediacijos⁹⁹.

Toks reguliavimo metodas naudingas tuo, kad galima automatiškai taikyti privalomąją mediaciją, todėl sumažėja teismų darbuotojų darbo krūvis. Šalis, nepasinaudojusi privalomąja mediacija, neturi teisės kreiptis į teismą, nes nesilaikė įstatymu nustatytos privalomos ikiteisminės ginčų sprendimo tvarkos.

---

⁹⁴ „Code de procédure civile du 21 février 2014“, 417–419 straipsniai, <http://legisquebec.gouv.qc.ca/fr/showdoc/cs/C-25.01>.

⁹⁵ Jacques P. Dupuis, „Troisième rapport d’étape du Comité de suivi sur l’implantation de la médiation familiale“, (2008), https://www.justice.gouv.qc.ca/fileadmin/user_upload/contenu/documents/Fr_francais_/centredoc/rapports/couple-famille/3rap-med-f.pdf; Staechelé, *supra note* 9.

⁹⁶ „Règles de Procédure civile (1990)“, 24.1 taisyklė, <https://www.ontario.ca/fr/lois/reglement/900194>.

⁹⁷ „Loi de 1998 sur la Cour du Banc de la Reine (1998)“, 42 straipsnis, [file:///C:/Users/User/Documents/Downloads/Q1-01f%20\(2\).PDF](file:///C:/Users/User/Documents/Downloads/Q1-01f%20(2).PDF).

⁹⁸ „Loi n° 2019-222 du 23 mars 2019 de programmation 2018-2022 et de réforme pour la justice“, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000038261631&categorieLien=id>.

⁹⁹ Quek, *supra note* 16:488-490.

Antrasis privalomosios mediacijos reguliavimo modelis yra „diskrecinis“; minėtame N. Kaminskienės straipsnyje jis apibrėžiamas taip: „mediacijos inicijavimas teismo nurodymu ar įpareigojimu paliekant teismui teisę savo nuožiūra įvertinti mediacijos taikymo tikslingumą kiekvienu konkrečiu atveju atsižvelgiant į bylos aplinkybes, ginčo kategoriją, ginčo šalių tarpusavio santykius, taikytus AGS būdus iki kreipimosi į teismą, mediacijos taikymo perspektyvumą ir pan.“¹⁰⁰

Taigi taikant šį modelį kiekviena byla nagrinėjama atskirai prieš perduodant ją spręsti mediacijos tvarka. Ginčas gali būti perduotas spręsti per mediacijos procedūrą įvairiomis aplinkybėmis: a) surengus parengiamąjį posėdį tuo atveju, kai teisėjas turėjo laiko susipažinti su byla ir išklausti šalis¹⁰¹; b) kai kurios šalys gali būti nukreiptos į mediaciją per informacinį posėdį dėl mediacijos arba orientacinę sesiją¹⁰²; c) bylos perduodamos atsižvelgiant tik į bylą ir kai kuriuos jos požymius, rodančius, kad ginčą galima sėkmingai išspręsti mediacijos tvarka (pvz., šalių santykių istoriją, ginčo sumą, teisės sritį ir kt.)¹⁰³. Taip pat yra mišrių modelių, pagal kuriuos pirmą kartą mediacija vykdoma automatiškai, bet vėliau teisėjas gali nurodyti mediaciją taikyti antrą kartą ir toks reguliavimo modelis laikytinas diskreciniu¹⁰⁴.

Kaip šio reguliavimo modelio pavyzdį galima nurodyti Nyderlandus: šioje valstybėje šalys, pateikusios teismui procesinius dokumentus, gauna raštą, kuriame nurodyta, kad joms gali būti taikoma mediacijos procedūra, ir klausimyną arba testą, leidžiantį nustatyti, ar jų ginčą galima spręsti taikant mediacijos procedūrą. Užpildžiusios klausimyną šalys pakviečiamos į apklausą, per kurią jas galima nukreipti į mediaciją, atsižvelgiant į klausimyne pateiktus atsakymus¹⁰⁵. Taigi byla perduodama nagrinėti mediacijos tvarka remiantis klausimynu ir nebūtinai bylos

---

¹⁰⁰ Kaminskienė, *supra note* 3:688–689.

¹⁰¹ Quek, *supra note* 16:92.

¹⁰² Quek, *ibid.*

¹⁰³ Carrie Menkel-Meadow, „Regulation of Dispute Resolution in the United States of America: From the Formal to the Informal to the “Semi-Formal”“, *Regulating Dispute Resolution. ADR and Access to Justice at the Crossroads* (2013):443, <file:///C:/Users/User/Documents/Downloads/SSRN-id2337199.pdf>.

¹⁰⁴ Quek, *op. cit.* 488-490.

¹⁰⁵ Machteld Pel, „Regulation of Dispute Resolution in the Netherlands: Does Regulation Support or Hinder the Use of ADR?“, *Regulating Dispute Resolution. ADR and Access to Justice at the Crossroads* (2013):317-318, [https://books.google.lt/books?id=k5DqAwAAQBAJ&pg=PA297&lpg=PA297&dq=Machteld+PEL,+%C2%AB+Regulation+of+Dispute+Resolution+in+the+Netherlands&source=bl&ots=CWeXtkdrze&sig=ACfU3U3lzyU2XIQSEVnkKv6E7uIPDBnzQ&hl=lt&sa=X&ved=2ahUKEwjxpJqNsJDnAhXOXIsKHdTUCIMQ6AEwAXoECAoQAQ#v=onepage&q=Machteld%20PEL%2C%20%2C%20AB%20Regulation%20of%20Dispute%20Resolution%20in%20the%20Netherlands&f=false](https://books.google.lt/books?id=k5DqAwAAQBAJ&pg=PA297&lpg=PA297&dq=Machteld+PEL,+%C2%AB+Regulation+of+Dispute+Resolution+in+the+Netherlands&source=bl&ots=CWeXtkdrze&sig=ACfU3U3lzyU2XIQSEVnkKv6E7uIPDBnzQ&hl=lt&sa=X&ved=2ahUKEwjxpJqNsJDnAhXOXIsKHdTUCIMQ6AEwAXoECAoQAQ#v=onepage&q=Machteld%20PEL%2C%20%2C%20%2C%20AB%20Regulation%20of%20Dispute%20Resolution%20in%20the%20Netherlands&f=false).

požymiais. Tokio metodo privalumas tas, kad galima nustatyti, ar šalys yra suinteresuotos toliau nagrinėti bylą teisme, ar nori ją išspręsti greičiau per mediacijos procedūrą.

Pagal diskrecinį privalomosios mediacijos reguliavimo modelį, teisėjui nurodžius taikyti mediacijos procedūrą, šalys retai gali būti atleidžiamos nuo pareigos dalyvauti šioje procedūroje.

Trečiasis M. Hanks nurodytas privalomosios mediacijos reguliavimo modelis yra iš dalies privaloma mediacija (angl. *quasi compulsory*). Šios rūšies mediaciją taiko nemažai šalių, siekdamos skatinti ginčo šalis naudotis mediacija. N. Kaminskienė minėtame straipsnyje šį metodą apibrėžia taip: „mediacijos inicijavimas ginčo šalių susitarimu, ginčo šalis skatinant dalyvauti mediacijoje įvairiomis procesinėmis sankcijomis (pvz., teismo teisė priteisti iš bylą teisme laimėjusios ginčo šalies pralaimėjusios šalies bylinėjimosi išlaidas tuo pagrindu, kad bylą laimėjusi ginčo šalis be pateisinamų priežasčių atsisakė dalyvauti mediacijoje, teismo teisė įpareigoti mediacijos procedūroje be pateisinamos priežasties nedalyvavusią šalį sumokėti į biudžetą sumą, atitinkančią už teismo procesą mokėtiną žyminio mokesčio sumą, teismo teisė išvesti įrodymus iš to, kad šalis be pateisinamos priežasties nedalyvavo privalomoje mediacijos procedūroje ir pan.)“¹⁰⁶. Įvairiose valstybėse šalims taikomos paskatos skiriasi: pvz., Slovakijoje ir Estijoje kompensuojamos bylinėjimosi išlaidos, Bulgarijoje ir Latvijoje gražinamas žyminis mokestis, Lietuvoje apmokamos 6 valandų mediacijos išlaidos, Italijoje mediacijos išlaidos apmokamos iki 500 EUR ir mediacijos susitarimas pripažįstamas vykdytinu automatiškai arba kompetentingam teismui davus leidimą – užtenka susitarimą pasirašyti dviem teisininkams ir mediatoriui¹⁰⁷. Be to, šalims teikiama teisinė pagalba mediacijos srityje.

Taigi šio tipo mediacija – tai mediacija, kuria naudotis šalys oficialiai nėra įpareigos. Taikant ją paprastai prašoma šalių imtis tam tikrų veiksmų konfliktui išspręsti prieš kreipiantis į teismą arba jau vykstant teismo procesui. Šalys turi įvykdyti tam tikrus reikalavimus ir įrodyti, kad ėmėsi reikiamų priemonių ginčui išspręsti nesikreipdamos į teismą. Jeigu teismo

---

¹⁰⁶ Kaminskienė, *supra note* 3:688.

¹⁰⁷ Directorate-general for internal policies. Policy department C: citizens' rights and constitutional affairs, „The Implementation of the Mediation Directive. 29 November 2016“: 12, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA\(2016\)571395_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA(2016)571395_EN.pdf).

netenkina šalių pastangos ginčą išspręsti be teismo pagalbos, dažnai priteisiama apmokėti teismo išlaidas¹⁰⁸ ir šalys gali patirti įvairių pasekmių. Taigi, jei asmuo nenori, kad jam būtų pritaikytos sankcijos, jis privalo dalyvauti mediacijoje.

Pirmasis ir antrasis mediacijos reguliavimo modeliai yra neabejotinai priskirtini privalomajai mediacijai, nes ginčo šalys teismo ar įstatymų leidėjo paliepimu nedalyvauti mediacijoje gali tik ypatingais, išimtiniais atvejais, teismui leidus ar įstatymų leidėjui numačius atleidimo nuo mediacijos sąlygas¹⁰⁹. Trečiasis modelis, pagal kurį mediacijos inicijavimas ginčo šalių susitarimu, jas skatinant įvairiomis procesinėmis sankcijomis, išlieka ginčo šalių valioje, yra labai panašus į neprivalomą mediaciją, tačiau atsisakymas ginčą pirmiausia bandyti išspręsti per mediacijos procedūrą sukelia tokių pasekmių, kad būtų sunku laikyti dalyvavimą mediacijoje visiškai savanorišku. Šalims, be rimtų priežasčių nesutikusioms dalyvauti mediacijoje, gali būti pritaikytos didelės ekonominės sankcijos, todėl tikėtina, jog „tokia mediacijos inicijavimo forma yra daugiau šalių vertimas dalyvauti mediacijoje, negu skatinimas, todėl ir priskirtina privalomosios mediacijos formai“¹¹⁰. Taigi taikant visus tris privalomosios mediacijos reguliavimo modelius ginčo šalių savarankiško apsisprendimo laisvės ir mediacijos „primetimo“ santykis reikšmingai skiriasi.

---

¹⁰⁸ Hanks, *supra note* 15:940.

¹⁰⁹ *Ibid.*

¹¹⁰ Kaminskienė, *supra note* 3:689.

3. PRIVALOMOSIOS MEDIACIJOS REGULIAVIMO MODELIŲ TAIKYMAS UŽSIENIO VALSTYBĖSE IR LIETUVOJE IR JŲ TAIKYMO REZULTATAI

Privalomosios mediacijos taikymo praktika įvairiose valstybėse yra labai įvairi, daugialypė ir nevienoda – ji priklauso nuo tose šalyse susiklosčiusių teisinių, politinių, ekonominių ir kultūrinių aplinkybių. Vis dėlto nepaisant kiekvienos šalies specifikos galima rasti ir tam tikrų panašumų: vienas iš tokių panašumų, pavyzdžiui, yra tai, kad privalomoji mediacija taikoma ne visiems teisiniams ginčams, o tik ginčams, kylantiems tam tikroje srityje (komercinės ir civilinės teisės ginčams, šeimos, darbo ginčams).

Apskritai, kaip nurodyta 2 skyriuje, privalomoji mediacija gilesnes tradicijas turi bendrosios teisės tradicijos šalyse, o Europoje jos taikymo praktika dar tik plėtojama. Dauguma Europos šalių privalomąją mediaciją diegia pamažu, atsižvelgdamos į taikymo rezultatus, ir šiuo tikslu jos dažnai visų pirma vykdo bandomuosius projektus. Kaip pavyzdį būtų galima paminėti tokias šalis kaip Prancūzija, Italija ir Turkija. Prancūzijoje 2016 m. buvo priimtas Įstatymas Nr. 2016-1547 dėl XXI amžiaus teisingumo sistemos modernizavimo¹¹¹, pagal kurį privalomoji mediacija įvesta bandomajam trejų metų laikotarpiui ir taikyta keliuose teismuose tam tikriems šeimos ginčams. Šis laikotarpis baigėsi 2019 m. gruodžio 31 d., o eksperimente dalyvavo 11 teismų. Dabar Prancūzijos teisingumo ministerija renka duomenis, kad būtų galima įvertinti privalomosios mediacijos rezultatus, o Paryžiaus Nantero universiteto IDHES laboratorija (*Le laboratoire Institutions et Dynamiques Historiques de l'Économie et de la Société*) atlieka tyrimą, kaip bandomasis projektas buvo įgyvendinamas konkrečiai Pontuazo teisme; šio tyrimo rezultatai vėliau bus palyginti su kitame dalyvaujančiame teisme pasiektais rezultatais¹¹². Galutiniai rezultatai bus pateikti 2020 m. pabaigoje ir tik tuo atveju, jeigu jie bus teigiami, Prancūzija svarstys, ar privalomąją mediaciją šeimos ginčų srityje įvesti nacionaliniu lygmeniu.

Italijoje prieš įvedant privalomąją mediaciją taip pat buvo įgyvendinamas panašus bandomasis projektas: nuostatos dėl privalomosios mediacijos taikymo pirmiausia priimtos

---

¹¹¹ „LOI n° 2016-1547 du 18 novembre 2016 de modernisation de la justice du XXIe siècle“, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000033418805&categorieLien=id>.

¹¹² Europos veiksmingo teisingumo komisija, *European Handbook for Mediation Lawmaking*, 2019: 79–80, <https://rm.coe.int/cepej-2019-9-en-handbook/1680951928>.

ketveriems metams, o po dvejų metų pradėti stebėti rezultatai. Dabar šis bandomuoju laikotarpiu taikytas modelis yra tapęs nuolatiniu ir jį įgyvendinant pasiekta teigiamų rezultatų (jie pateikiami 3.1.1 skyrelyje).

Privalomoji mediacija laipsniškai diegiama ir Turkijoje. 2018 m. ji pradėta taikyti darbo ginčams, o 2019 m., atsižvelgiant į rezultatus, jos taikymas išplėstas – ją imta taikyti tam tikriems komerciniams ginčams. 2020 m. planuojama pradėti ją įgyvendinti šeimos ginčų srityje¹¹³.

Taigi Europos šalyse taikant privalomąją mediaciją bandomieji projektai pasitelkiami kaip priemonė, leidžianti laipsniškai diegti privalomąją mediaciją atsižvelgiant į taikymo rezultatus ir, jei reikia, patobulinti priimtus įstatymus.

3.1. Privalomosios mediacijos teisinio reguliavimo modelių praktinio įgyvendinimo ir jų taikymo rezultatų analizė pagal šalis

Apskritai pastebima tendencija, kad privalomąją mediaciją imasi taikyti vis daugiau šalių. Ją jau yra įvedusios tokios šalys kaip JAV, Australija, Naujoji Zelandija, Kanada, Japonija, Vokietija, Italija, Belgija, Graikija ir kt., o galimybę įdiegti arba plėsti jos taikymą svarsto Ispanija, Portugalija, Prancūzija ir kt. Šiame darbe dėl ribotos apimties ir siekiant efektyvumo bus plačiau nagrinėjama praktika, taikoma tose šalyse, kuriose privalomosios mediacijos tradicijos yra seniausios ir giliausios, ji taikoma intensyviai ir plačiu mastu, būtent Australijos, Kanados, Italijos ir Jungtinės Karalystės praktika. Ši praktika bus analizuojama remiantis trimis privalomosios mediacijos reguliavimo modeliais.

3.1.1. Privalomosios mediacijos inicijavimas pagal teisės aktus

Privalomosios mediacijos reguliavimo modelis, kurį taikant mediacija inicijuojama pagal teisės aktus (t. y. „kategoriškas“ modelis), yra labiausiai paplitęs ir populiariausias iš visų modelių. Pagal jį šalys nukreipiamos į mediaciją remiantis tik tam tikrais jų bylos ypatumais, pavyzdžiui, galima perduoti mediacijos tvarka spręsti visas bylas dėl nedidelių sumų. Šis modelis toliau bus nagrinėjamas remiantis Kanados Ontarijo provincijos ir Italijos pavyzdžiais.

---

¹¹³ Europos veiksmingo teisingumo komisija, *supra note* 112:80.

Kanados Ontarijo provincijoje privalomoji mediacija pradėta taikyti 1999 m., iš dalies pakeitus šios provincijos Civilinio proceso taisykles: į jas buvo laikinai įtraukta 24.1 taisyklė, kurioje tam tikrų kategorijų ginčus numatyta spręsti privalomosios mediacijos tvarka. Priežastys, dėl kurių įvesta privalomoji mediacija, visų pirma buvo ekonominės: Ontarijo civilinio proceso taisyklių 24.1.01 straipsnyje nurodyta, kad privalomoji mediacija įvesta „siekiant sumažinti teismų išlaidas ir sutrumpinti bylų nagrinėjimo laiką, taip pat skatinti greitai ir teisingai išspręsti ginčus“¹¹⁴.

Pagal minėtų taisyklių 24.1.05 straipsnį privalomoji mediacija taikoma beveik visoms byloms, išskyrus tam tikras išimtis (pvz., bylas dėl paveldėjimo, patikos įstaigų, tam tikras hipotekos bylas ir kt.). Šalys gali būti atleidžiamos nuo pareigos dalyvauti mediacijoje, jeigu pateikia prašymą teismui¹¹⁵, tačiau teismas taiko griežtus kriterijus ir lengvai nuo tokios pareigos neatleidžia.

Atlygį mediatoriumi moka šalys: pagal fiksuotą tarifą kiekviena šalis padengia pusvalandžio pasiruošimo mediacijai išlaidas ir per pusę pasidalija ne daugiau kaip trijų valandų faktinės mediacijos išlaidas; jeigu mediacija trunka ilgiau nei tris valandas, už papildomas valandas šalys moka pagal tarifą, dėl kurio susitaria su mediatoriumi¹¹⁶. Šalys mediatorių pasirenka iš patvirtintų mediatorių sąrašo¹¹⁷, jos taip pat gali pasirinkti į sąrašą neįtrauktą mediatorių, tačiau tokiu atveju mediatoriaus užmokestis nėra reglamentuojamas teisės aktuose¹¹⁸ ir dėl jo reikia susitarti.

Šalys posėdyje turi dalyvauti pačios (jei reikia, kartu su advokatu)¹¹⁹. Prieš pirmąjį mediacijos posėdį jos mediatoriumi privalo pateikti raštą, kuriame nurodo su ginču susijusius faktinius ir teisinius klausimus, išdėsto savo pozicijas bei interesus; prie šio rašto jos taip pat

---

¹¹⁴ „R. R. O. 1990, Règlement 194: Règles de procédure civile de l’Ontario“, <https://www.ontario.ca/fr/lois/reglement/900194>.

¹¹⁵ *Ibid.*, 24.1.05 straipsnis.

¹¹⁶ „Règlement de l’Ontario 43/05: Honoraires des médiateurs (règle 75.1, règles de procédure civile)“, <https://www.ontario.ca/fr/lois/reglement/050043>.

¹¹⁷ „R. R. O. 1990, Règlement 194: Règles de procédure civile de l’Ontario“, *op. cit.*, 24.1.09 straipsnio 4 dalis.

¹¹⁸ „Règlement de l’Ontario 43/05: Honoraires des médiateurs (règle 75.1, règles de procédure civile)“, *op. cit.*, 3 straipsnio 1 dalis.

¹¹⁹ „R. R. O. 1990, Règlement 194: Règles de procédure civile de l’Ontario“, *op. cit.*, 24.1.11 straipsnio 1 dalis.

turi pridėti kitus svarbius dokumentus¹²⁰. Toks reikalavimas priverčia šalis tinkamai pasirengti mediacijai.

Jeigu šalis neatvyksta į mediaciją ir neperduoda minėto rašto, mediatorius mediacijos koordinatoriui pateikia pažymą apie reikalavimų nesilaikymą; koordinatorius dokumentus perduoda teisėjui arba teismo pareigūnui, o jie pakviečia šalis ir gali: „a) sudaryti ieškinio nagrinėjimo grafiką; b) at mesti visus šalies pateiktus dokumentus; c) at mesti ieškinį, jeigu reikalavimų nevykdanti šalis yra ieškovas, arba atsiliepiamą į ieškinį <...>, jeigu šalis yra atsakovas; d) nurodyti šaliai padengti teismo išlaidas; e) priimti bet kokią kitą tinkamą nutartį“¹²¹. Taigi šalys yra suinteresuotos laikytis įpareigojimo dalyvauti mediacijoje, nes nesilaikymo pasekmės yra labai sunkios.

Privalomosios mediacijos nuostatos Ontarijuje taikomos ilgiau kaip 20 metų ir nuo tada, kai įsigaliojo, nebuvo iš esmės peržiūrėtos, o jų taikymo rezultatai įvertinti tik kartą – 2001 m.¹²² Juos įvertinęs Privalomosios teisminės mediacijos bandomojo projekto vertinimo komitetas savo ataskaitoje nurodė, kad rezultatai yra geri: labai sutrumpėjo bylų nagrinėjimo laikas ir sumažėjo ginčo šalių bylinėjimosi išlaidos (38 proc. atvejų ginčo šalys sutaupė daugiau kaip 10 000 Kanados dolerių, 28 proc. atvejų – nuo 5 000 iki 10 000 Kanados dolerių, o 34 proc. atvejų – mažiau negu 5 000 Kanados dolerių)¹²³. Be to, „apie 40 proc. atvejų bylos buvo užbaigtos taikos sutartimi ankstyvojoje teismo proceso stadijoje, o bylose, kur taikos sutarties sudaryti nepavyko arba taikos sutartis buvo pasiekta dėl dalies ginčo klausimų, buvo pastebėti teigiami pokyčiai (pvz., buvo sutikslinti ginčo šalių reikalavimai, faktai, įrodinėjimo naštos tarp ginčo šalių paskirstymas), dauguma ginčo šalių ir teisininkų išreiškė pasitenkinimą mediacijos procedūra pagal „24.1. taisyklę“¹²⁴. Vis dėlto, nors rezultatai yra geri, Ontarijo

---

¹²⁰ „R. R. O. 1990, Règlement 194: Règles de procédure civile de l’Ontario“, *op. cit.* 24.1.10 straipsnis.

¹²¹ *Ibid.*, 24.1.13 straipsnio 2 dalis.

¹²² Judy Van Rhijn, „Focus, Time to re-evaluate the Mandatory Mediation Program“, *Law Times*, <https://www.lawtimesnews.com/news/focus-on/focus-time-to-re-evaluate-the-mandatory-mediation-program/262093>.

¹²³ „Stratégie ministérielle de promotion et de développement des modes de prévention et de règlement des différends en matière civile et commerciale 2018-2021“, https://cdn-contenu.quebec.ca/cdn-contenu/adm/min/justice/publications-adm/strategies/prd/STRA_promo_PRD_2018-2021_MJQ.pdf?1545335932.

¹²⁴ „Evaluation of the Ontario Mandatory Mediation Program (Rule 24.1): Full Report – the First 23 Months, 2001“, http://www.attorneygeneral.jus.gov.on.ca/english/courts/manmed/eval_man_med_final.pdf. Pagal Kaminskienė, *supra note* 3:693.

provincijoje privalomąja mediacija naudojamosi vis mažiau, todėl siūloma privalomosios mediacijos taikymo nuostatas peržiūrėti¹²⁵.

Atsižvelgiant į šiuos duomenis darytina išvada, kad Kanados Ontarijo provincijoje taikomą „kategorišką“ privalomosios mediacijos reguliavimo modelį galima laikyti pasiteisinsiu, nes jis leido pasiekti teigiamų rezultatų: sumažėjo teismų darbo krūvis, šalys patyrė mažiau išlaidų, pasiekta nemažai taikos susitarimų.

Panašus modelis į taikomą Ontarijo provincijoje galioja ir Italijoje – civilinės teisės tradicijos šalyje, kurios gerąją praktiką būtų galima lengvai pritaikyti Lietuvoje.

Italija privalomąją mediaciją pradėjo taikyti 2010 m. Tuo metu šalyje bylų nagrinėjimo teismuose terminai buvo ilgiausi Europoje: reikėdavo laukti beveik trejus su puse metų, kol byla bus pradėta nagrinėti civilinio proceso tvarka, o 60,7 milijonų gyventojų teko beveik 6 milijonai teismuose nagrinėjamų civilinių bylų¹²⁶. Tam tikrų mediacijos skatinimo priemonių buvo imamasi nuo 2004 m., tačiau tai nedavė gerų rezultatų: 2010 m. atlikus tyrimą nustatyta, kad nors pradėjus mediacijos procedūrą buvo išsprendžiama 80 % ginčų, šią procedūrą rinkosi mažiau kaip 0,1 % šalių¹²⁷.

2010 m. kovo 4 d. Italija priėmė Dekretą Nr. 28, įgyvendinantį Įstatymą Nr. 69 ir įtvirtinantį mediaciją kaip privalomą sąlygą kreiptis į teismą ir arbitražą daugelyje civilinių bei komercinių ginčų¹²⁸. Pagal šio dekreto nuostatas buvo taikoma tokia tvarka: „jeigu šalys iki kreipimosi į teismą arba arbitražą nebandė taikyti mediacijos, teismas privalo stabdyti bylos nagrinėjimą ne ilgiau kaip keturiems mėnesiams tam, kad šalys galėtų pasinaudoti mediacija. Tuo atveju, jeigu šalims nepavyksta susitarti mediacijos metu, mediatorius turi teisę pasiūlyti šalims taikaus susitarimo variantą, prieš tai įspėjęs šalis apie bylinėjimosi išlaidų praradimo riziką šaliai, kuri atsisakys tokio pasiūlymo. <...> [Š]alys su šiuo pasiūlymu gali sutikti arba ne. Šalims atsisakius mediatoriaus pasiūlymo bei ginčą išsprendus teisme, teismo byloje priimtas sprendimas yra palyginamas su mediatoriaus pasiūlymu. Tuo atveju, jeigu teismo sprendimas visiškai atitinka mediatoriaus šalims pateiktą pasiūlymą, teismas privalo

---

¹²⁵ Van Rhijn, *supra note* 118.

¹²⁶ Matteucci, *supra note* 18:6.

¹²⁷ Hanks, *supra note* 15: 937.

¹²⁸ Kaminskienė, *supra note* 3:697.

pareikalauti iš šalies, nesutikusios su tokiu pasiūlymu, bylinėjimosi išlaidų, nors ši šalis ir būtų laimėjusi ginčą“¹²⁹.

Dėl šių dekreto nuostatų Italijoje kilo didelis pasipriešinimas ir 2012 m. Italijos Konstitucinis Teismas priėmė sprendimą, kuriuo dekreto 5 straipsnio 1 dalį dėl privalomosios mediacijos įvedimo pripažino negaliojančia¹³⁰. Vis dėlto ši nuostata negaliojančia pripažinta ne dėl jos esmės (t. y. ne dėl to, kad privalomoji mediacija pažeidžia piliečių teisę į teisminę gynybą), o dėl priimant teisės aktą padarytos klaidos, nes vyriausybė viršijo įgaliojimus priimdama deleguotąjį teisės aktą¹³¹.

Taisant šią klaidą 2013 m. buvo priimtas Konstituciją atitinkantis privalomosios mediacijos teisės aktas – Įstatyminis dekretas Nr. 69/2013, kuriuo iš dalies pakeistas 2010 m. Dekretas Nr. 28; vėliau jis tapo 2013 m. rugpjūčio 9 d. Įstatymu Nr. 98¹³². Jame bandomajam ketverių metų laikotarpiui privalomoji mediacija įvesta daugumoje civilinių ir komercinių bylų (pvz., bylose dėl kaimynų ginčų, nuosavybės teisių, turto padalijimo, savininkų ir nuomininkų ginčų, patikos ir nekilnojamojo turto, šmeižto, draudimo, banko paslaugų ir kt.). Palyginti su ankstesniu negaliojančiu pripažintu dekretu, privalomoji mediacija panaikinta bylose dėl eismo įvykių ir laivų sukeltos žalos atlyginimo, taip pat techninių konsultacijų dėl ginčų sprendimo procedūros, numatytos Italijos civilinio proceso kodekso 696 *bis* straipsnyje¹³³. Bandomuoju laikotarpiu galiojusios privalomosios mediacijos nuostatos 2017 m. buvo patvirtintos kaip nuolatinės.

Taigi pagal dabartinį įstatymą, jeigu asmuo nori iškelti teisme bylą, kuriai taikomas reikalavimas iš pradžių pabandyti ginčą spręsti mediacijos tvarka, jis pirmiausia turi dalyvauti mediacijos procedūroje; jeigu jis kreipiasi į teismą, teisėjas turi sustabdyti procesą ir paraginti ieškovą iš pradžių dalyvauti toje procedūroje¹³⁴.

---

¹²⁹ Tomaso Galetto ir Richard L. Mattiaccio. „Mediation in Italy: A Bridge Too Far?“, *Dispute Resolution Journal*. 2011, 66(3): 84, cituota iš Kaminskienė, *supra* note 3:697.

¹³⁰ „Italijos Konstitucinio Teismo 2012 m. spalio 24 d. sprendimas Nr. 272/2012“, <http://www.cortecostituzionale.it/action/SchedaPronuncia.do?anno=2012&numero=272>.

¹³¹ Matteucci, *supra* note 18:12.

¹³² „LEGGE 9 agosto 2013, n. 98, Conversione in legge, con modificazioni, del decreto-legge 21 giugno 2013, n. 69, recante disposizioni urgenti per il rilancio dell'economia (GU Serie Generale n.194 del 20-08-2013 - Suppl. Ordinario n. 63)“, https://www.bosettiegatti.eu/info/norme/statali/2013_0098.htm.

¹³³ „La médiation, un chemin de paix pour la justice en Europe. GEMME, 10 ans déjà... ! Colloque européen des 5 et 6 juin 2014“: 252, https://www.mediationmeetsjudges.eu/usr_files/publications/Int_chemin_de_paix.pdf.

¹³⁴ *Ibid.*

Naujajame dekrete yra įdiegta naujovė – „pirminis susitikimas“, kuris nėra vien informacinis mediacijos posėdis. Tai išankstinis bandymas įtraukti šalis į mediaciją ir mediacijos pradžia, jei šalys sutinka dalyvauti mediacijoje. Per šį susitikimą mediatorius, šalys ir jų advokatai kartu turi nuspręsti, ar mediacijos procedūra yra tinkama konkrečiam ginčui spręsti ir gali būti vykdoma. Jeigu šalys nutaria ne pradėti mediacijos, gali kreiptis į teismą ir ginčą spręsti jame. Dalyvauti šiame susitikime yra būtina sąlyga siekiant, kad ieškinys būtų pripažintas priimtinu. Jeigu šalis mediacijoje nedalyvauja dėl nepateisinamų priežasčių, teisėjas gali įpareigoti nedalyvavusią šalį sumokėti sumą, lygią pareiškiant ieškinį mokamai įmokai¹³⁵.

Privalomosios mediacijos procedūra trunka ne ilgiau kaip 3 mėnesius ir apima šiuos etapus: patvirtintai mediacijos įstaigai pateikiamas rašytinis prašymas vykdyti mediaciją ir paskiriamas profesionalus nepriklausomas mediatorius, taip pat nustatoma data, laikas ir vieta, kur bus rengiamas pirminis mediacijos susitikimas siekiant įvertinti galimybę pradėti mediaciją. Jeigu pirminis susitikimas baigiasi šalims susitarus pradėti mediaciją, mediatorius tą pačią dieną ar kitą šalių sutartą dieną pradeda pirmąjį mediacijos posėdį. Galimi du atvejai: a) šalims pasiekus susitarimą, mediatorius parengia posėdžio protokolą, kuris, pasirašytas mediatoriaus, šalių ir jų advokatų, iš karto tampa vykdytinu; b) susitarimo nepasiekus, mediatorius, kaip ir pagal 2010 m. dekretą, gali pateikti neprivalomą pasiūlymą dėl ginčo išsprendimo, o šalys gali su šiuo pasiūlymu sutikti arba jį atmesti. Jeigu šalis pasiūlymą atmeta, mediacija laikoma pasibaigusia nesėkmingai ir bet kuri iš šalių gali kreiptis į teismą. Jeigu teismas priima tokį patį sprendimą kaip mediatoriaus pasiūlymas, jis gali iš mediatoriaus pasiūlymą atmetusios laimėjusios šalies priteisti atlyginti teismo išlaidas ir padengti pralaimėjusios šalies išlaidas¹³⁶.

Taigi pagal Italijos sistemą šalys įstatyme įpareigojamos prieš kreipiantis į teismą susitikti su mediatoriumi ir kartu aptarti galimybę vykdyti mediaciją bei tai, ar šalys sutinka joje dalyvauti. Paskui nenorinčios dalyvauti mediacijoje šalys iš jos gali pasitraukti ir kreiptis į teismą.

---

¹³⁵ „La médiation, un chemin de paix pour la justice en Europe. GEMME, 10 ans déjà... !“, *supra note* 133:253.

¹³⁶ *Ibid.*, 245, 253–254.

Naujasis Italijos privalomosios mediacijos nuostatas teisės mokslininkai vertina nevienodai: vieni autoriai mano, kad dėl šių nuostatų didėja biurokratija, o laukiamų rezultatų nepasiekta¹³⁷, kiti laikosi nuomonės, kad jas taikant šalys skatinamos spręsti ginčą mediacijos tvarka ir daugėja atvejų, kai jos pasirenka dalyvauti tiek privalomosios, tiek savanoriškos mediacijos procedūrose¹³⁸. Pastarąjį teiginį patvirtina ir Europos Parlamento surinkti duomenys, pagal kuriuos Italijoje „mediacijos procedūra naudojama šešis kartus dažniau negu likusiose Europos šalyse“¹³⁹, o toks rezultatas pasiektas būtent dėl to, kad įvesta privalomoji mediacija. Tai, kad privalomoji mediacija paskatino intensyviau naudotis savanoriška mediacija, rodo ir kiti duomenys; iš jų matyti, kad iki 2010 m. kasmet savanoriškai buvo pradama mažiau nei 2 000 mediacijos procedūrų, o 2010 m. dekreto galiojimo laikotarpiu (nuo 2011 m. kovo iki 2012 m. spalio mėn.) šis skaičius padidėjo beveik iki 45 000 (iš viso šalyje tuo laikotarpiu vykdyta apie 220 000 mediacijos procedūrų). Konstituciniam Teismui priėmus 2012 m. sprendimą, savanoriškai pradamų mediacijos procedūrų sumažėjo beveik iki nulio, o po 2013 m. ėmė daugėti tiek savanoriškos, tiek privalomosios mediacijos atvejų – per mėnesį buvo vykdoma apie 10 000 mediacijos procedūrų¹⁴⁰.

Pastaruoju metu ir privalomąja, ir savanoriška mediacija Italijoje naudojama intensyviai: 2014 m. įvyko 179 587 mediacijos procedūros, 2015 m. – 196 247 (iš jų 80 % buvo pradėtos taikant privalomąją mediaciją; apie 21 % jų baigėsi priėmus susitarimą¹⁴¹). 2018 m. vyko 151 923 mediacijos procedūros, pasiekti 20 965 susitarimai – šis skaičius yra didžiausias Italijos istorijoje¹⁴². 2019 m. mediacijos atvejų šiek tiek sumažėjo – iš viso jų buvo 148 000 (73,5 % iš jų – privalomosios mediacijos, 14,5 % – mediacijos teismo nurodymu); sėkmingai pasibaigusių mediacijų buvo 14 %, tačiau tuo atveju, kai mediacijoje dalyvavo abi šalys, šis skaičius siekė 28,6 %, o kai šalys sutiko dalyvauti mediacijoje po pirmojo susitikimo – 46,3 %¹⁴³. Tai rodo, kad labai svarbus yra šalių nusiteikimas ir noras dalyvauti mediacijoje.

---

¹³⁷ Giovanni Matteucci, „Mandatory mediation. The Italian experience“, 2015 m. birželio 20 d., https://www.youtube.com/watch?v=rUt_XSHAohM (12:13).

¹³⁸ De Palo ir Canessa, *supra note* 17:722–723.

¹³⁹ 2017 m. rugsėjo 12 d. Europos Parlamento rezoliucija, *supra note* 49, 36 išnaša.

¹⁴⁰ Matteucci, *supra note* 18:2–3.

¹⁴¹ Spina, *supra note* 18.

¹⁴² François Staechel, „La médiation et la justice en Italie, en 2019“, <https://gemme-france-mediation.fr/2019/10/21/la-mediation-et-la-justice-en-italie-en-2019/>.

¹⁴³ Francesco Uomo, pranešimas per 2020 m. rugsėjo 24 d. vykusią tarptautinę konferenciją „Mediacijos sėkmės istorija ir jos kaina“, <https://www.youtube.com/watch?v=I08FOUFPuHs> (2:44:42).

Apskritai Italijos rezultatai rodo, kad privalomosios mediacijos įvedimas Italijoje turėjo teigiamą poveikį: padaugėjo naudojimosi mediacija atvejų, pasiekta daugiau susitarimų per mediacijos procedūras nei laikotarpiu iki privalomosios mediacijos įvedimo.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad „kategoriškas“ privalomosios mediacijos reguliavimo modelis yra naudingas dėl kelių aspektų: šalis į mediaciją nukreipus automatiškai daugėja ginčų sprendimo mediacijos tvarka atvejų, pasiekiami daugiau susitarimų ir atitinkamai mažėja teismų darbo krūvis bei teismo išlaidos.

3.1.2. Privalomosios mediacijos inicijavimas teismo nurodymu ar įpareigojimu

Diskrecinis privalomosios mediacijos reguliavimo modelis nėra toks populiarus kaip „kategoriškas“. Dažniausiai pagal šį modelį teismams suteikiamas įgaliojimas skatinti šalis dalyvauti mediacijoje arba jiems leidžiama įpareigoti šalis spręsti ginčą mediacijos tvarka.

Šis modelis bus nagrinėjamas remiantis Australijos pavyzdžiu, nes šioje šalyje jis per pastaruosius keletą metų labai išplito ir yra taikomas visuotinai; taip pat bus remiamasi Kanados Britų Kolumbijos provincijoje taikoma praktika.

Australijoje diskrecinis privalomosios mediacijos reguliavimo modelis plačiu mastu pradėtas diegti XXI a. pradžioje. Šio modelio įvedimo priežastį geriausiai apibūdino Naujojo Pietų Velso Aukščiausiojo Teismo vyriausiasis teisėjas, kai 2000 m. suteikus šiam teismui teisę įpareigoti šalis dalyvauti mediacijoje nurodė: „Atrodo, kad kilus ginčui nei šalys, nei jų advokatai nenori (galbūt taktiniais sumetimais) siūlyti dalyvauti mediacijoje ar net nurodyti, kad yra pasirengę apsvarstyti tokią galimybę. Toks pasiūlymas neabejotinai galėtų būti suprantamas kaip silpnumo ženklas. Vis dėlto jeigu šalims dalyvauti mediacijoje nurodo teisėjas, jos tokiu dalyvavimu lieka patenkintos“¹⁴⁴. Taigi diskrecinis privalomosios mediacijos reguliavimo modelis įvestas siekiant paskatinti šalis intensyviau naudotis mediacija.

---

¹⁴⁴ Alan Limbury, „Compulsory Mediation – The Australian Experience“, *Kluwer Mediation Blog*, 2018, http://mediationblog.kluwerarbitration.com/2018/10/22/compulsory-mediation-australian-experience/?print=print&doing_wp_cron=1590238099.1029179096221923828125.

Pagal Australijos teisės aktus šalis privalo dalyvauti mediacijoje tam, kad būtų įvertinta, ar galima pasiekti susitarimą; jeigu ginčo mediacijos tvarka išspręsti neįmanoma, šalis toliau gali bylinėtis teisme¹⁴⁵.

Beveik visose Australijos valstijose galioja įstatymai, suteikiantys teismams įgaliojimus nukreipti šalis ginčą spręsti mediacijos tvarka¹⁴⁶. Vis dėlto įgaliojimų mastas ir šalims tenkančios pareigos įvairiose valstijose skiriasi. Pavyzdžiui, nagrinėjant bylas federaliniame teisme teismas privalo kuo anksčiau paraginti šalis pradėti mediaciją¹⁴⁷, jis taip pat paskiria šalims mediatorių ir jos negali jo pasirinkti savo nuožiūra¹⁴⁸. Federaliniuose teismuose šalis taip pat turi nurodyti, kokių konstruktyvių veiksmų jos ėmėsi siekdamos išspręsti ginčą, – tokie veiksmai gali būti pranešimas apie ginčą kitam asmeniui ir pasiūlymas spręsti ginčą; svarbios informacijos ir dokumentų pateikimas kitam asmeniui; galimybės dalyvauti mediacijoje apsvarymas ir dalyvavimas mediacijoje¹⁴⁹. Tasmanijoje teismas gali nukreipti šalis dalyvauti arba mediacijoje, arba neutraliame vertinime¹⁵⁰. Jeigu teismas šalis siunčia ginčą spręsti mediacijos tvarka, jos gali pasirinkti mediatorių pačios¹⁵¹. Vakarų Australijos valstijoje mediacijos, į kurią nukreipiamos šalys, sąlygas nustato Aukščiausiojo Teismo teisėjas¹⁵². Australijos nacionalinės sostinės teritorijoje tuo atveju, jeigu vykdyti mediaciją nurodo teisėjas, mediatorių paskiria teismas¹⁵³. Šioje valstijoje pareiga dalyvauti mediacijoje yra platesnės apimties nei kitose valstijose, nes šalys įpareigojamos „iš tikrųjų ir konstruktyviai dalyvauti mediacijoje“¹⁵⁴, taigi reikalaujama ne tik dalyvauti, bet ir imtis konstruktyvių

---

¹⁴⁵ Masood Ahmed, „Implied compulsory mediation“, C.J.Q. 2012, 31(2), 151–175: 14, <https://www.margaretmitchell.org.uk/sites/www.margaretmitchell.org.uk/files/2019-09/Appendix%203%20-%20MA%20-%20Implied%20compulsory%20mediation%20%281%29.pdf>.

¹⁴⁶ Patricia Anne BERGIN, „The Objectives, Scope and Focus of Mediation Legislation in Australia“, 2012:4, http://www.supremecourt.justice.nsw.gov.au/Documents/Publications/Speeches/Pre-2015%20Speeches/Bergin/bergin_2012.05.11.pdf.

¹⁴⁷ „Federal Court Rules 2011 (2011 SLI n 134)“, 28.01 straipsnis, žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d., http://www5.austlii.edu.au/au/legis/cth/num_reg/fcr2011n134o2011269/.

¹⁴⁸ *Ibid.*, 28.21 straipsnis.

¹⁴⁹ Limbury, *supra note* 139.

¹⁵⁰ „Alternative Dispute Resolution Act 2001 (Tas)“, 5 straipsnis, žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d., <https://www.legislation.tas.gov.au/view/whole/html/inforce/current/act-2001-057>.

¹⁵¹ *Ibid.*, 5 straipsnio 3 dalis.

¹⁵² „Supreme Court Act 1935 (WA)“, 167 straipsnio 1 dalies q punkto iii papunktis, žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d., [https://www.legislation.wa.gov.au/legislation/prod/filestore.nsf/FileURL/mrdoc_41452.htm/\\$FILE/Supreme%20Court%20Act%201935%20-%20%20%5B09-f0-02%5D.html?OpenElement](https://www.legislation.wa.gov.au/legislation/prod/filestore.nsf/FileURL/mrdoc_41452.htm/$FILE/Supreme%20Court%20Act%201935%20-%20%20%5B09-f0-02%5D.html?OpenElement).

¹⁵³ „Civil Law (Wrongs) Act 2002 (ACT)“, 193 straipsnis, žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d., [file:///C:/Users/User/Downloads/2002-40%20\(1\).PDF](file:///C:/Users/User/Downloads/2002-40%20(1).PDF).

¹⁵⁴ *Ibid.*, 196 straipsnis.

veiksmų, kad ginčas būtų išspręstas. Viktorijos valstijoje tuo atveju, jeigu šalys, nepaisydamos nurodymo, mediacijoje nedalyvauja, teismas turi plačius įgaliojimus taikyti sankcijas ir net gali atmesti ieškinį¹⁵⁵. Šiaurės Teritorijoje šalys ne tik turi pačios dalyvauti mediacijoje, bet ir būti tinkamai jai pasirengusios¹⁵⁶. Jeigu šalys šių reikalavimų nevykdo, teismas gali atmesti ieškinį, kai tokių reikalavimų nesilaiko ieškovas, arba atsiliepiamą į ieškinį, kai jų nesilaiko atsakovas¹⁵⁷. Teismas taip pat gali priteisti bylinėjimosi išlaidas iš reikalavimų nevykdančios šalies arba net iš jos advokato, jeigu jis padaro nusižengimą¹⁵⁸, arba priimti kitokią nutartį¹⁵⁹. Taigi siekiant skatinti šalis laikytis pareigos dalyvauti mediacijoje numatyta įvairių sankcijų, jeigu jos šioje procedūroje nedalyvauja.

Atsižvelgiant į šias nuostatas matyti, kad Australijoje teisėjams suteikiami platūs įgaliojimai skatinti šalis ginčą spręsti ne teismuose. Nors diskrecinio privalomosios mediacijos reguliavimo modelio nuostatos įvairiose valstijose skiriasi, bendra yra tai, kad teismai turi teisę įpareigoti šalis dalyvauti mediacijoje, o joms nesilaikant šio įpareigojimo gali skirti įvairių sankcijų.

Apskritai šio privalomosios mediacijos reguliavimo modelio taikymo rezultatai Australijoje yra teigiami. Iš atlikto tyrimo matyti, kad per mediacijos procedūrą sudarytų susitarimų procentas ir šalių pasitenkinimo lygis tiek savanoriškos, tiek privalomosios mediacijos atveju yra didelis. Pavyzdžiui, savininkų ir nuomininkų ginčų, kuriuos privaloma spręsti mediacijos tvarka, išsprendimo procentas keletą metų nesikeitė ir yra apie 80 %¹⁶⁰. Be to, kaip ir „kategoriško“ reguliavimo modelio atveju, dėl privalomosios mediacijos taikymo padaugėjo asmenų, norinčių naudotis savanoriška mediacija¹⁶¹.

Be Australijos, diskrecinis privalomosios mediacijos reguliavimo modelis taip pat yra plačiai taikomas Kanados Britų Kolumbijos provincijoje, tačiau jis skiriasi nuo Australijos

---

¹⁵⁵ „Civil Procedure Act 2010 (Vic)“, 51 straipsnis, žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d., http://www8.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdb/au/legis/vic/consol_act/cpa2010167/.

¹⁵⁶ „Local Court (Civil Jurisdiction) Rules (NT)“, 32.10 straipsnio a–c punktai, žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d., <https://legislation.nt.gov.au/en/Legislation/LOCAL-COURT-CIVIL-JURISDICTION-RULES-1998>.

¹⁵⁷ *Ibid.*, 32.10 straipsnio d–e punktai.

¹⁵⁸ *Ibid.*, 32.10 straipsnio f punktas.

¹⁵⁹ *Ibid.*, 32.10 straipsnio h punktas.

¹⁶⁰ Limbury, *supra note* 139.

¹⁶¹ Škotijos vyriausybės dokumentas „Mediation in civil justice: international evidence review“, p. 31, žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d., <file:///C:/Users/User/Downloads/international-evidence-review-mediation-civil-justice.pdf>.

modelio. Šioje provincijoje diskrecinė privalomoji mediacija pradedama šalių iniciatyva: pagal reglamentą bet kuri šalis gali pradėti mediacijos procedūrą nusiuntusi kitai šaliai pranešimą apie mediaciją¹⁶². Išsiuntus šį pranešimą, visos bylos šalys privalo dalyvauti mediacijos procedūroje¹⁶³.

Šioje provincijoje diskrecinė privalomoji mediacija galioja nuo 1998 m. Reglamentas taikomas beveik visoms civilinėms byloms, iškeltoms Britų Kolumbijos Aukščiausiąjame Teisme, išskyrus bylas, kurioms yra numatyta atskira privalomosios mediacijos sistema, bylas, kuriose teismo prašoma peržiūrėti teismo sprendimą, ir bylas, susijusias su prašymais išmokėti kompensaciją dėl patirtos fizinės ar seksualinės prievartos¹⁶⁴.

Pagal Britų Kolumbijoje taikomą sistemą šalys privalo dalyvauti prieš mediaciją rengiamoje konferencijoje (jeigu mediatorius mano, kad to reikia, atsižvelgdamas į bylos sudėtingumą, ir jeigu šalys nebuvo atleistos nuo tokios pareigos)¹⁶⁵. Per šį susitikimą nustatomas mediacijos grafikas ir šalis galima geriau parengti mediacijai¹⁶⁶. Proceso dalyvaujančios šalys iki mediacijos dienos taip pat turi pateikti mediatoriui faktų ir problemų aprašymą (*Statement of Facts and Issues*)¹⁶⁷ – tai leidžia šalims atvykti į mediaciją pasiruošusioms. Užmokestį mediatoriui po lygiai apmoka šalys¹⁶⁸.

Teismas gali atleisti nuo dalyvavimo mediacijos posėdyje, jeigu šalys neturi galimybės jame dalyvauti dėl materialinių priežasčių arba jeigu neteisinga reikalauti tokio dalyvavimo¹⁶⁹. Vis dėlto tam, kad šalys būtų atleistos nuo dalyvavimo, jos turi teismui pateikti patikimų įrodymų.

Jeigu viena iš šalių mano, kad kita šalis neįvykdė pagal reglamentą jai tenkančių pareigų, ji gali prašyti teismo pripažinti, kad šios pareigos neįvykdytos¹⁷⁰. Atsisakiusiai dalyvauti mediacijoje arba tinkamai jai pasirengti šaliai pasekmės gali būti labai sunkios: nuo procedūrų

---

¹⁶² „Notice to Mediate (General) Regulation (Reg. 4/2001 (B.C.))“, 3 straipsnis, žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d., http://www.bclaws.ca/civix/document/id/lc/statreg/4_2001.

¹⁶³ „Britų Kolumbijos provincijos Aukščiausiojo Teismo sprendimas *Matsqui First Nation prieš Attorney General of Canada*“, 2015 BCSC 1409, 8 punktas, <https://www.bccourts.ca/jdb-txt/SC/15/14/2015BCSC1409cor1.htm>.

¹⁶⁴ „Notice to Mediate (General) Regulation (Reg. 4/2001 (B.C.))“, *supra note* 157, 2 straipsnis.

¹⁶⁵ *Ibid.*, 12, 15, 16 ir 21–23 straipsniai.

¹⁶⁶ *Ibid.*, 13 straipsnis.

¹⁶⁷ *Ibid.*, 26 straipsnis.

¹⁶⁸ *Ibid.*, 29 straipsnio 2 dalis.

¹⁶⁹ *Ibid.*, 23 straipsnio c punktas.

¹⁷⁰ *Ibid.*, 33–34 straipsniai.

sustabdymo, kad būtų galima ištaisyti trūkumus, iki tam tikrų dokumentų atmetimo¹⁷¹. Be to, priteisdamas bylinėjimosi išlaidas teismas taip pat gali finansiškai nubausti pareigų nevykdančią šalį¹⁷².

Taikant šį diskrecinės privalomosios mediacijos reguliavimo modelį Britų Kolumbijos provincijoje pasiekta neblogų rezultatų. Pavyzdžiui, 2002 m. atlikus privalomosios šeimos mediacijos srityje vykdyto bandomojo projekto (5 taisyklės) vertinimą nustatyta, kad labai sumažėjo teismuose nagrinėjamų bylų skaičius, o bylai pasiekus teismą šalys buvo labiau linkusios derinti savo pozicijas ir greičiau spręsti ginčą¹⁷³. Be to, 2014 m. atlikus teisininkų apklausą konstatuota, kad šeimos ginčus sprendžiant privalomosios mediacijos tvarka dažnai (t. y. 87,1 % atvejų) pasiekiamas susitarimas dėl visų klausimų arba dėl jų dalies¹⁷⁴. Taip pat nustatyta, kad taikant diskrecinį reguliavimo modelį labai padaugėjo naudojimosi savanoriška mediacija atvejų¹⁷⁵.

Kalbant apie diskrecinį privalomosios mediacijos reguliavimo modelį pažymėtina, kad jis gali būti derinamas su „kategorišku“ reguliavimo modeliu, juos taikant kartu: būtent taip yra Italijoje. Kaip minėta 3.1.1 skyrelyje, nors šioje šalyje privalomoji mediacija iš esmės yra „kategoriška“, vis dėlto nukreipti šalis į mediaciją taip pat gali teisėjai ir jie šia teise naudojami aktyviai: nuo 2015 m. Italijoje mediacijos atvejų skaičius išaugo būtent dėl to, kad į mediaciją šalis nukreipdavo teisėjai (tokios mediacijos procedūros 2011 m. sudarė 2 % visų procedūrų, 2015 m. – 10 %, 2016 m. – 11 %, 2017 m. – 13 %, o 2018 m. – 15 %¹⁷⁶). Taigi derinti abu modelius yra naudinga siekiant didinti mediacijos atvejų skaičių.

Apskritai diskrecinis privalomosios mediacijos reguliavimo modelis yra naudingas tuo, kad teismas kiekvienu konkrečiu atveju įvertina mediacijos taikymo tikslingumą ir įpareigoja šalis dalyvauti mediacijoje atsižvelgdamas į aplinkybes. Toks modelis leidžia paskatinti šalis dalyvauti mediacijoje, nes įpareigtos teisėjo šalys žino, kad atsisakiusios gali sulaukti

---

¹⁷¹ *Ibid.*, 34 straipsnis.

¹⁷² *Ibid.*, 34–35 straipsniai.

¹⁷³ „Ministry of Attorney General Justice Services Branch Family Justice Services Division“, 2002, žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d., <https://cfcj-fcjc.org/inventory-of-reforms/bc-family-justice-registry-rule-5/>.

¹⁷⁴ John-Paul Boyd, „Mediation Works: Should Mandatory Mediation Be Expanded?“, <http://www.slw.ca/2016/08/26/mediation-works-should-mandatory-mediation-be-expanded/>.

¹⁷⁵ „Civil Justice Council, ADR and Civil Justice, CJC ADR Working Group Interim Report“: 43, žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d., <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2018/02/Isa-response.pdf>.

¹⁷⁶ Matteucci, *supra note* 18.

neigiamų pasekmių, be to, šis įpareigojimas leidžia jaustis šalims lygiavertėms, o tai padeda pasiekti gerų rezultatų.

3.1.3. Privalomosios mediacijos taikymas ginčo šalis skatinant dalyvauti mediacijoje įvairiomis procesinėmis sankcijomis

Iš dalies privaloma mediacija plačiau taikyti pradėta XX a. pabaigoje. Kaip minėta 2.3 poskyryje, pagal šį reguliavimo modelį valstybės nenustato oficialaus įpareigojimo šalims dalyvauti mediacijoje, bet, jei šalys mediacijos procedūroje nedalyvauja, teisėjai turi teisę joms taikyti sankcijas: taip siekiama skatinti šalis rinktis ne teismą, o kitą ginčų sprendimo procedūrą. Iš dalies privaloma mediacija labiausiai yra paplitusi Jungtinėje Karalystėje, todėl toliau šis reguliavimo modelis bus nagrinėjamas remiantis jos patirtimi, taip pat bus analizuojama Australijoje taikoma praktika.

Jungtinėje Karalystėje privalomosios mediacijos idėja buvo iškelta anksčiausiai Europoje: vykdant 1999 m. reformą sutarta, kad teismo procesas yra paskutinis ginčų sprendimo etapas, kuriuo naudotis reikia tik nepavykus ginčo išspręsti kitais būdais¹⁷⁷. Netrukus po to Civilinio proceso taisyklėse buvo įtvirtos nuostatos, reglamentuojančios AGS būdus, įskaitant mediaciją¹⁷⁸. Pagal šias nuostatas teismas įgijo teisę „skirti procesines sankcijas šalims, vengiančioms pasinaudoti mediacija be pateisinamų priežasčių (pvz., priteisti iš bylą teisme laimėjusios ginčo šalies pralaimėjusios šalies bylinėjimosi išlaidas tuo pagrindu, kad bylą laimėjusi ginčo šalis be pateisinamų priežasčių atsisakė dalyvauti mediacijoje)“¹⁷⁹. Taigi Jungtinėje Karalystėje nuspręsti, ar dalyvauti mediacijoje, turi šalys, tačiau teismas nustato, ar jos teisingai įvertino situaciją, todėl norėdamos išvengti nepageidaujamų pasekmių, atsirandančių teismui priėmus sprendimą, šalys privalo dalyvauti mediacijoje.

Šiuo metu Jungtinės Karalystės civilinio proceso taisyklėse numatytos trys priemonės, kuriomis teismai gali naudotis siekdami paskatinti šalis pradėti mediaciją ar bent dėl jos tartis: 1) ikiteisminis protokolai (*pre-action protocol*), 2) mediacijoje dalyvaujančios šalies pasiūlymas ir 3) teisėjo teisė kontroliuoti procesą.

---

¹⁷⁷ Kaminskienė, *supra note* 3:694.

¹⁷⁸ „Civil Procedure Rules 1998, No 3132 (L.17)“, 1.4 straipsnio 1 dalis ir 2 dalies e punktas, žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d., <https://www.legislation.gov.uk/ukxi/1998/3132/contents/made>.

¹⁷⁹ Kaminskienė, *supra note* 3:694.

Ikiteisminis protokolas yra dokumentas, kurį šalys turi užpildyti visose civilinėse bylose¹⁸⁰. Šio protokolo tikslas – nustatyti etapus, kurių šalys turi laikytis prieš kreipdamosi į teismą, skatinti šalis bendrauti ir naudotis AGS būdais ir užtikrinti proceso kontrolės proporcingumą bei veiksmingumą¹⁸¹. Jeigu šalys nepasirenka mediacijos, jos turi pagrįsti tokį savo sprendimą, o kai jų pateiktas pagrindimas teismo netenkina, jis gali taikyti tam tikras sankcijas, visų pirma susijusias su bylinėjimosi išlaidomis¹⁸². Taigi teisėjai ikiteisminiu protokolu naudojami siekdami taikyti sankcijas šalims, kurios nepakankamai apsvarstė galimybę naudotis AGS būdais arba, nors protokole ir prisiėmė tokį įsipareigojimą, jo nesilaikė¹⁸³. Pagal protokolą sankciją taip pat galima taikyti šaliai, atmetusiai kitos šalies pasiūlymą spręsti ginčą mediacijos tvarka¹⁸⁴.

Be to, teisėjai sankcijas gali taikyti šaliai, kuri rimtai neapsvarstė oficialaus pasiūlymo dalyvauti mediacijoje arba nepateikė pagrįsto pasiūlymo kitai šaliai. Civilinio proceso taisyklių 36 dalyje numatyta galimybė bet kada teismo nagrinėjamoje byloje pateikti pasiūlymą ginčą spręsti mediacijos tvarka¹⁸⁵. Jeigu viena šalis pagal 36 dalį pateikia tokį pasiūlymą, o kita šalis jo atsisako, iš pastarosios gali būti priteistos bylinėjimosi išlaidos¹⁸⁶.

Pagaliau teisėjai gali šalims nurodyti apsvarstyti galimybę dalyvauti mediacijoje naudodamiesi savo teise kontroliuoti procesą. Jie gali sustabdyti bylos nagrinėjimą, kad suteiktų šalims laiko išspręsti ginčą mediacijos tvarka, net jei jos to neprašė¹⁸⁷. Teisėjai neturi teisės tiesiogiai priversti šalių dalyvauti mediacijoje, tačiau jeigu jos be pagrįstos priežasties atsisako tai daryti, gali joms taikyti sankcijas priteisdami bylinėjimosi išlaidas, net jei šalis bylą laimi¹⁸⁸.

Iš dalies privaloma mediacija Jungtinėje Karalystėje taikoma įvairiose bylose. Pavyzdžiui, šeimos bylas nagrinėjančiuose teismuose numatyta konfidencialų informacinį mediacijos

---

¹⁸⁰ „Practice Direction – Pre-Action Conduct and Protocols“, 6 punktas, žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d., https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/pd_pre-action_conduct#6.1.

¹⁸¹ *Ibid.*, 3, 4 ir 8–11 punktai.

¹⁸² „Civil Procedure Rules 1998, No 3132 (L.17)“, *supra note* 172, 44.3 straipsnio 4 dalis ir 5 dalies a punktas.

¹⁸³ „Practice Direction – Pre-Action Conduct and Protocols“, *supra note* 174, 13–16 punktai.

¹⁸⁴ „2007 m. balandžio 24 d. Aukštojo Teisingumo Teismo sprendimas *Jarron & Anor v. Sellers*, EWHC 1366“, <https://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2007/1366.html>.

¹⁸⁵ „Civil Procedure Rules 1998, No 3132 (L.17)“, *op. cit.*, 36.5 ir 36.6 straipsniai.

¹⁸⁶ *Ibid.*, 36.17–36.22 straipsniai.

¹⁸⁷ Susan Blakes, Julie Browne ir Stuart Sime, *A Practical Approach to Alternative Dispute Resolution*, 4-asis leidimas, Oksfordas, *Oxford University Press*, 2016, p. 119.

¹⁸⁸ „Civil Procedure Rules 1998, No 3132 (L.17)“, *op. cit.*, 44.3 straipsnio 4 dalis ir 5 dalies a punktas.

posėdį rengti visose šeimos bylose, išskyrus tam tikras išimtis (smurto artimoje aplinkoje ar vaikų apsaugos atvejus). Šalys gali susitikti su mediatoriumi, kuris jas informuoja apie mediacijos naudą ir galimybę susitarti dėl vaikų priežiūros, turto padalijimo ir kitų klausimų¹⁸⁹. 2019 m. atlikus tyrimą, per kurį buvo apklausti šeimos mediatoriai, nustatyta, kad jie dalyvavo 8479 informaciniuose mediacijos posėdžiuose, iš kurių 73 % baigėsi mediacijos procedūromis¹⁹⁰. Per šias procedūras 49 % atvejų buvo pasiektas susitarimas dėl visų klausimų, 8 % atvejų – susitarimas dėl kai kurių klausimų ir 16 % atvejų pasiūlymams pritarta, bet rašytinis susitarimas nesudarytas¹⁹¹. Taigi rezultatai yra teigiami: beveik trys ketvirtadaliai informacinių posėdžių baigėsi mediacijos procedūromis, o per daugiau kaip pusę tokių procedūrų pasiektas susitarimas.

Informaciniai mediacijos posėdžiai taip pat rengiami darbo teisės ginčų srityje – jie vyksta darbo bylas nagrinėjančiuose teismuose¹⁹². Be to, į mediaciją nukreipiamos bylos, kuriose ginčo suma yra ne didesnė kaip 10 000 svarų sterlingų. Šiose bylose mediaciją vykdo kvalifikuoti teismo darbuotojai ir per metus išnagrinėjama daugiau kaip 11 000 bylų, iš kurių 63 % baigiasi pasiektu susitarimu, o 95 % mediacija pasinaudojusių asmenų yra pasirengę dar kartą dalyvauti mediacijos procedūroje¹⁹³.

Apskritai taikant iš dalies privalomos mediacijos modelį Jungtinėje Karalystėje daugėja mediacijos atvejų: Veiksmingo ginčų sprendimo centro atliktame tyrime nustatyta, kad 2013–2014 m. įvyko apie 9 500 mediacijos procedūrų, t. y. 9 % daugiau nei praėjusiais metais; 75 % atvejų susitarimai buvo priimti tą pačią dieną, 11 % atvejų – šiek tiek vėliau¹⁹⁴. Nustatyta, kad šios mediacijos procedūros leido sutaupyti 2,4 mlrd. svarų sterlingų, o mediacijos išlaidos siekė 22,5 mln. svarų sterlingų¹⁹⁵.

Atsižvelgiant į visa tai darytina išvada, kad Jungtinėje Karalystėje iš dalies privalomos mediacijos modelis veikia sėkmingai: kadangi nesutikus dalyvauti mediacijoje taikomos įvairios sankcijos, tai skatina šalis rinktis mediaciją, o ne teismą, ir taip sutaupoma nemažai

---

¹⁸⁹ „La médiation, un chemin de paix pour la justice en Europe. GEMME, 10 ans déjà... !“, *supra note* 133:203.

¹⁹⁰ „Family Mediation Council, Family Mediation Survey 2019 – Results“: 2, žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d., <https://www.familymediationcouncil.org.uk/wp-content/uploads/2020/01/Family-Mediation-Survey-Autumn-2019-Results.pdf>.

¹⁹¹ *Ibid.*, 3.

¹⁹² „La médiation, un chemin de paix pour la justice en Europe. GEMME, 10 ans déjà... !“, *op. cit.*

¹⁹³ *Ibid.*, 204–205.

¹⁹⁴ *Ibid.*

¹⁹⁵ *Ibid.*

lėšų. Be to, pačios mediacijos procedūros yra sėkmingos, nes daugiau kaip pusė jų baigiasi pasiektais susitarimais.

Be Jungtinės Karalystės, iš dalies privalomos mediacijos modelis taip pat taikomas Australijoje, derinant jį su diskreciniu reguliavimo modeliu. Pavyzdžiui, kreipdamosi į Australijos federalinį teismą ir pateikdamos dokumentus bylai pradėti šalys pirmiausia turi užpildyti pareiškimą, kad ėmėsi priemonių ginčui išspręsti¹⁹⁶. Šiame pareiškime turi būti nurodytos priemonės, kurių jos ėmėsi, arba priežastys, dėl kurių tokių priemonių nesiimta (šios priežastys gali būti, pvz., asmens ar nuosavybės saugumui kylantis pavojus)¹⁹⁷. Advokatai taip pat turi padėti klientams įgyvendinti tokias priemones¹⁹⁸ ir jeigu teismas nustato, kad jie šios pareigos neįvykdė, gali iš jų priteisti bylinėjimosi išlaidas, o priteistų sumų advokatas negali reikalauti iš savo kliento¹⁹⁹.

Šalis turi įrodyti, kad priemonių ginčui išspręsti ji ėmėsi nuoširdžiai ir iš tikrųjų²⁰⁰. Įrodymas, kad ji ėmėsi tokių priemonių, gali būti kitai šaliai pateiktas pasiūlymas siekti išspręsti ginčą kartu; tinkamas atsakymas į tokį prašymą, pasidalijimas su kita šalimi informacija ir dokumentais, kurių reikia siekiant išspręsti ginčą; galimybės dalyvauti alternatyvioje procedūroje, kaip antai mediacijoje, apsvarstymas; dalyvavimas pasirinktoje alternatyvioje procedūroje ir galimybės pasirinkti kitą AGS būdą apsvarstymas, jei po pirmosios procedūros susitarimas nepasiektas²⁰¹.

Ginčo neišsprendus, šalys turi pateikti teismui įrodymų, kad dėjo pastangas jį išspręsti. Teismas gali atsižvelgti į tai, ar šalys įvykdė įsipareigojimą imtis priemonių ginčui išspręsti²⁰², be kita ko, ir priteisdamas bylinėjimosi išlaidas²⁰³.

Taigi pagal šį modelį šalys neprivalo dalyvauti mediacijoje, tačiau pasekmės, kurių jos turi patirti, jeigu teismas nusprendžia, kad jos nepakankamai stengėsi išspręsti ginčą, gali būti sunkios, todėl mediacija tampa beveik privaloma. Tai, kad iš dalies privalomos mediacijos reguliavimo modelis Australijoje derinamas su diskreciniu modeliu, leidžia pasiekti gerų

---

¹⁹⁶ „Civil Dispute Resolution Act 2011“, 6 straipsnio 1 dalis, žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d., http://classic.austlii.edu.au/au/legis/cth/consol_act/cdra2011296/s6.html.

¹⁹⁷ *Ibid.*, 6 straipsnio 2 dalis ir 7 straipsnis.

¹⁹⁸ *Ibid.*, 9 straipsnis

¹⁹⁹ *Ibid.*, 12 straipsnio 3 dalis.

²⁰⁰ *Ibid.*, 4 straipsnio 1A punktas.

²⁰¹ *Ibid.*, 4 straipsnio 1 ir 2 dalys.

²⁰² *Ibid.*, 11 straipsnis.

²⁰³ *Ibid.*, 12 straipsnio 1 ir 2 dalys.

rezultatų, visų pirma skatinant aktyvesnį dalyvavimą mediacijoje (rezultatai pateikiami 3.1.2 skyrelyje).

3.2. Privalomosios medicijos reguliavimo modelių ir jų taikymo rezultatų apibendrinamoji analizė

Apskritai vertinant visus tris privalomosios medicijos reguliavimo modelius pažymėtina, kad visi jie yra skirtingi, bet juos sieja vienas bendras dalykas – šalys privalo išbandyti mediciją, kad susipažintų su medicijos procesu, galėtų pateikti tam tikros informacijos ir savo noru apsispręstų, ar toliau dalyvauti medicijos procedūroje. Kiekvienas modelis turi savo privalumų ir trūkumų: taikant „kategoriską“ reguliavimo modelį patiriama mažiau teismo išlaidų ir greičiau išnagrinėjamos bylos, tačiau neatsižvelgiama į kiekvienos bylos ypatumus; diskrecinis reguliavimo modelis leidžia nagrinėti kiekvieną bylą atskirai, tačiau taikant šį modelį reikia daugiau teismo išteklių; iš dalies privaloma medicija taip pat leidžia atskirai įvertinti kiekvieną bylą, tačiau šalys negali iš anksto numatyti pasekmių, kurios lauktų atsisakius rinktis mediciją.

Kaip matyti iš pateiktų duomenų, nemažai valstybių kartu taiko du ar tris iš šių modelių, atsižvelgdamos į ginčo rūšį. Tai leidžia pasiekti geresnių rezultatų, nes privalomoji medicija veikia keliais lygmenimis: visų pirma šalys į mediciją nukreipiamos automatiškai pagal įstatymą, jas į mediciją gali nukreipti teisėjas ir kartu jos yra skatinamos dalyvauti medicijoje taikant sankcijas ir paskatas. Toks derinimas yra efektyviausia priemonė siekiant veiksmingų rezultatų.

Kalbant apie rezultatus pažymėtina, kad visų trijų reguliavimo modelių, vertinamų atskirai, taikymo rezultatai yra geri: padaugėjo naudojimosi medicija atvejų, sutaupoma lėšų, nemažai medicijos procedūrų baigiasi pasiektu susitarimu. Vis dėlto šiuos privalomosios medicijos reguliavimo modelius lyginant vieną su kitu matyti, kad pasiekti rezultatai skiriasi. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje, taikančioje iš dalies privalomos medicijos modelį, medicijos procedūrų buvo mažiau nei Italijoje, kurioje derinami keli reguliavimo modeliai: 2013–2014 m. Jungtinėje Karalystėje surengta 9 500 medicijos procedūrų, o 2015 m. Italijoje – 196 247 procedūros (80 % jų privalomų). Kadangi procedūrų surengta daugiau, atitinkamai daugiau sudaryta ir susitarimų. Taigi tai rodo, kad siekiant gerų rezultatų neužtenka taikyti vieno privalomosios medicijos reguliavimo modelio, o efektyviausia yra derinti juos kelis.

Būtent taip yra daroma Lietuvoje. Tai, kaip šis derinimas veikia, bus analizuojama kitame skyriuje: visų pirma bus išnagrinėta privalomosios mediacijos teisinio reguliavimo raida, reglamentavimas ir taikymo problemos, paskui bus pateikti ir išanalizuoti pirmieji privalomosios mediacijos taikymo rezultatai Lietuvoje.

4. PRIVALOMOJI MEDIACIJA LIETUVOJE

Privalomoji mediacija Lietuvoje, kaip ir daugumoje Europos valstybių, yra naujas reiškinys, susiformavęs pastarąjį dešimtmetį ir oficialiai pradėtas taikyti nuo 2020 m. sausio 1 d. Taigi privalomosios mediacijos praktika Lietuvoje dar formuojama ieškant geriausių sprendimų; taikymo rezultatų taip pat dar nėra daug, nors jau matyti, kokių problemų bei iššūkių kyla. Šis skyrius būtent ir bus skirtas situacijos Lietuvoje analizei: privalomosios mediacijos raidai, teisiniam reguliavimui, problemoms bei iššūkiams ir jos taikymo rezultatams.

4.1. Privalomosios mediacijos teisinio reguliavimo raida

Pagrindas atsirasti privalomajai mediacijai Lietuvoje buvo padėtas 2003 m., įsigaliojus naujam Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksui (toliau – ir CPK). Taikant šį kodeksą pradėta aktyviai skatinti alternatyvias ginčų sprendimo procedūras ir visų pirma jame „buvo įtvirtintas reikalavimas teismui privaloma tvarka pasirengimo bylą nagrinėti stadijoje vykdyti taikinimo procedūrą (CPK 231 str.)“²⁰⁴. 2008 m. liepos 31 d. Lietuvoje įsigaliojo Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas, kuriame buvo numatyta galimybė teisminę mediaciją taikyti kaip teisės kreiptis į teismą prielaidą²⁰⁵, tačiau nei jame, nei CPK teisėjui neuteikta teisė privalomai nukreipti šalis spręsti ginčą mediacijos tvarka. Be to, įstatymų leidėjas šiame įstatyme „pasirinko liberalųjį reguliavimo metodą ir mediacijos plėtrą patikėjo rinkos dėsniams <...>, [o tai] neskatino platesnio mediacijos taikymo ir iš esmės lėmė, kad neteisminė mediacija nuo 2008 m. visą dešimtmetį buvo taikoma vangiai, menkai prisidėjo prie santarvės visuomenėje didinimo ir teismų darbo krūvio mažinimo“²⁰⁶.

Toks reguliavimas sulaukė nemažai Lietuvos teisės mokslininkų kritikos; kai kurie iš jų tvirtino, jog „pagrindinė <...> problema yra ta, kad bylos teisminei mediacijai nėra nukreipiamos. Nors yra teigiama, kad taikiai išspręsti ginčą yra įmanoma tik pačių šalių iniciatyva ir noru, tačiau nukreipti šalis susitaikymo keliu ypač svarbu ir socialiai vertinga. Įprasto, CPK 231 straipsnio 1 dalyje numatyto, „ėmimosi priemonių šalims sutaukyti“ nepakanka, būtinas konkretus teisėjo elgesio modelis, pradedantis veikti tuomet, kai teisėjas

²⁰⁴ Kaminskienė, *supra note* 2:55.

²⁰⁵ *Ibid.*, 58.

²⁰⁶ Tvaronavičienė ir Kaminskienė, *supra note* 8:53.

<...> nusprendžia, kad ginčas gali būti išspręstas taikiai ir ginčo šalių privalomas nukreipimas ginčą spręsti teisminės mediacijos procedūromis atitinka viešąjį interesą²⁰⁷. Teisės mokslininkai siūlė CPK įtvirtinti teisėjo teisę „pasirinkti – rekomenduoti ar įpareigoti šalis pasinaudoti AGS procedūromis pasirengimo bylos nagrinėjimui stadijoje atskirų kategorijų ginčiuose (pavyzdžiui, šeimos ar darbo)“²⁰⁸. Taigi jau tuo metu siūlyta Lietuvoje įdiegti privalomąją mediaciją.

Į šiuos Lietuvos teisės mokslininkų siūlymus buvo atsižvelgta: 2015 m. rugsėjo 17 d. teisingumo ministro įsakymu patvirtinta Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcija²⁰⁹, kurioje pirmą kartą oficialiai nurodyta, kad kai kurioms ginčų kategorijoms mediacija turėtų būti taikoma kaip privaloma ikiteisminė ginčų sprendimo tvarka²¹⁰.

2016 m. gegužės 26 d. buvo pateiktas Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo Nr. X-1702 pakeitimo įstatymo projektas²¹¹, kurio 20 straipsnyje reglamentuojami privalomosios mediacijos atvejai; šie atvejai apėmė ne tik šeimos ginčus, bet ir ginčus dėl nedidelių sumų, „nagrinėjam[us] Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka“²¹².

Remiantis šiuo projektu 2017 m. birželio 29 d. Lietuvoje priimtas Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo Nr. X-1702 pakeitimo įstatymas Nr. XIII-534²¹³, pagal kurį Taikinamojo tarpininkavimo įstatymas tapo Mediacijos įstatymu ir jame jau buvo įtvirtinta nuostata dėl privalomosios mediacijos taikymo šeimos ginčiuose, tačiau neliko nuostatos, numatančios privalomosios mediacijos taikymą ginčams dėl nedidelių sumų. Šis įstatymas įsigaliojo 2019 m. sausio 1 d., tačiau privalomąją mediaciją reglamentuojančios nuostatos pradėtos taikyti vėliau – 2020 m. sausio 1 d.

---

²⁰⁷ Kaminskienė, *supra note* 2:60.

²⁰⁸ Kaminskienė, *supra note* 1:154.

²⁰⁹ „Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“. TAR, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1de59bf05d7211e5beff92bd32ec99a1?jfwid=pd6eq2kwp>.

²¹⁰ Tvaronavičienė ir Kaminskienė, *supra note* 8:53.

²¹¹ „Lietuvos Respublikos 2016 m. gegužės 26 d. civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo Nr. X-1702 pakeitimo įstatymo projektas“, LRS, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/14f75f20230a11e6acbed8d454428fb7?jfwid=bnp209id8>.

²¹² *Ibid.*, 20 straipsnio 2 punktą.

²¹³ „Lietuvos Respublikos 2017 m. birželio 29 d. civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo Nr. X-1702 pakeitimo įstatymas Nr. XIII-534“, LRS, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/95539982609f11e7a53b83ca0142260e>.

4.2. Privalomosios mediacijos reglamentavimas ir taikymo sistema

Mediacijos įstatyme privalomoji mediacija išsamiai reglamentuojama 20–22 straipsniuose. 20 straipsnyje numatyta, kad ji taikoma sprendžiant šeimos ginčus, nagrinėjamus ginčo teisena CPK nustatyta tvarka (pavyzdžiui, ginčus dėl santuokos nutraukimo, vaikų išlaikymo, jų gyvenamosios vietos nustatymo ir kitus pagal CPK XIX skyrių sprendžiamus ginčus), taip pat kitais įstatymų nustatytais atvejais²¹⁴. Jeigu šalis nepasinaudoja privalomąja mediacija, ji neturi teisės kreiptis į teismą.

Privalomosios mediacijos taikymo tvarka yra tokia: ją inicijuoja ginčo šalys bendru sutarimu arba viena iš ginčo šalių²¹⁵. Jos abi arba viena iš jų Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai (toliau – VGTPT) privalo pateikti prašymą dėl mediatoriaus skyrimo, o jeigu mediatorių yra pasirinkusios pačios, turi pateikti šiam mediatoriui prašymą vykdyti mediaciją²¹⁶. VGTPT arba mediatorius, gavę ginčo šalies prašymą, ne vėliau kaip per tris darbo dienas nuo jo gavimo dienos išsiunčia kitai ginčo šaliai pranešimą apie gautą prašymą vykdyti mediaciją ir nurodo, kad ne vėliau kaip per penkiolika darbo dienų nuo pranešimo išsiuntimo dienos turi būti gautas kitos ginčo šalies sutikimas dėl mediacijos vykdymo²¹⁷. Jeigu per penkiolika darbo dienų nuo šio pranešimo išsiuntimo dienos negaunamas kitos ginčo šalies sutikimas, laikoma, kad ta šalis nesutiko pasinaudoti privalomąja mediacija; šiuo atveju privalomąją mediaciją inicijavusi ginčo šalis turi teisę kreiptis į teismą dėl ginčo išsprendimo ir yra laikoma, kad ji įgyvendino įstatymuose nustatytą reikalavimą pasinaudoti privalomąja mediacija²¹⁸. VGTPT arba šalių pasirinktas mediatorius organizuoja mediacijos susitikimą, kuriam VGTPT turi skirti patalpas, tačiau ginčo šalių ir mediatoriaus susitarimu privalomoji mediacija gali būti vykdoma ir kitose patalpose²¹⁹.

Jeigu ginčo šalys dėl privalomosios mediacijos atlikimo kreipiasi į privatų mediatorių, jos turi pačios susimokėti už jo paslaugas (kaina nustatoma ginčo šalių ir mediatoriaus susitarimu). Jeigu mediatorių parenka ir skiria VGTPT, mediacijos paslaugas ji apmoka iš valstybės biudžeto lėšų²²⁰. Iš šių lėšų apmokama tik už vieno mediatoriaus paslaugas; jeigu

---

²¹⁴ Mediacijos įstatymo 20 straipsnio 1 ir 2 dalys.

²¹⁵ Mediacijos įstatymo 21 straipsnio 1 dalis.

²¹⁶ *Ibid.*, 2 dalis.

²¹⁷ *Ibid.*, 4 dalis.

²¹⁸ *Ibid.*, 5 dalis.

²¹⁹ *Ibid.*, 6 dalis.

²²⁰ *Ibid.*, 22 straipsnio 1 dalis.

„ginčo šalys pageidauja, kad privalomąją mediaciją vykdytų keli mediatoriai, už kitų mediatorių teikiamas mediacijos paslaugas apmokama ginčo šalių lėšomis, o mediacijos paslaugų kaina nustatoma ginčo šalių ir mediatoriaus susitarimu“²²¹. Be to, valstybės lėšomis finansuojamos tik keturios valandos mediacijos proceso, viena valanda pasirengimo mediacijai ir viena valanda, skirta proceso rezultatams įforminti. Jeigu pasibaigus keturių valandų procesui galutinis susitarimas nepasiekiamas, ginčo šalys gali toliau savanoriškai tęsti mediaciją savo lėšomis²²². Jei pasiekiamas susitarimas, pasirašoma taikos sutartis, jeigu jis nepasiekiamas, mediatorius šalims pateikia pranešimą apie mediacijos pabaigą, kurį jos gali pateikti teismui kaip įrodymą, kad pareiga dalyvauti mediacijoje įvykdyta. Per šešis mėnesius nuo užbaigimo mediatorius pateikia VGTPT prašymą apmokėti už mediaciją ir pranešimą apie mediacijos pabaigą.

Remiantis šiomis Mediacijos įstatymo nuostatomis galima teigti, kad ginčo šalis, prieš kreipdamasi į teismą, privalo pasinaudoti privalomąją mediacija, o jeigu kita šalis mediacijoje dalyvauti nesutinka, tai nėra kliūtis pripažinti, kad pirmoji šalis savo pareigą inicijuoti mediaciją įvykdė. Be to, abi ginčo šalys gali „atvykti į mediaciją, pasirašyti sutikimą spręsti ginčą mediacijos būdu, tačiau pasinaudoti savo teise iš mediacijos proceso pasitraukti“²²³. Taigi tokia tvarka užtikrina mediacijos savanoriškumo principo įgyvenimą.

Atsižvelgiant į nurodytas privalomąją mediaciją reglamentuojančias nuostatas, taip pat į CPK nuostatas galima daryti išvadą, kad šiuo metu Lietuvoje yra taikomi visi trys privalomosios mediacijos reguliavimo modeliai. Visų pirma privalomoji mediacija yra įtvirtinta įstatyme ir taikoma automatiškai tam tikros kategorijos, t. y. šeimos, ginčiuose („kategoriškas“ reguliavimo modelis). Be to, CPK 231¹ straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „bylą nagrinėjantis teisėjas <...>, nustatęs <...> didelę taikaus ginčo sprendimo tikimybę, gali perduoti ginčą privalomai spręsti teisminės mediacijos būdu“²²⁴, taigi privalomoji mediacija taikoma teismo nurodymu (diskrecinis reguliavimo modelis). Taip pat CPK 93 straipsnio 4 dalyje yra nustatyta teismo teisė nukrypti nuo bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių: „teismas, nustatęs, kad šalis neargumentuotai atsisakė pasinaudoti privalomąją mediacija

---

²²¹ Mediacijos įstatymo 22 straipsnio 1 dalis.

²²² *Ibid.*, 22 straipsnio 3 dalis.

²²³ Tvaronavičienė ir Kaminskienė, *supra note* 8:55.

²²⁴ „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, patvirtintas 2002 m. vasario 28 d. Įstatymu Nr. IX-743“, 231¹ straipsnio 1 dalis, žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d., INFOLEX, <http://www.infolex.lt/ta/77554>.

arba prašymą perduoti ginčą spręsti mediacijos būdu pareiškė nesąžiningai, arba nesąžiningai naudojosi mediacija, arba mediacijos metu reiškė nesąžiningus prašymus, <...> gali nukrypti nuo <...> nustatytų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių²²⁵, t. y. teismas gali šalies, kurios naudai priimtas sprendimas, bylinėjimosi išlaidų nepriteisti iš pralaimėjusios šalies ir laimėjusi šalis turės jas padengti pati. Be to, CPK 137 straipsnio 2 dalies 3 punkte įtvirtinta nuostata, pagal kurią „teismas atsisako priimti ieškinį, jeigu <...> suinteresuotas asmuo, kreipęsis į teismą, nesilaikė tai bylų kategorijai įstatymų nustatytos išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarkos“. Taigi šalims, nepagrįstai atsisakiusiems dalyvauti mediacijos procedūroje, taikomos sankcijos, todėl jos yra suinteresuotos joje dalyvauti (iš dalies privalomos mediacijos reguliavimo modelis).

Tokią Lietuvos taikomą reglamentavimą palankiai vertina Europos Taryba. Europos veiksmingo teisingumo komisija savo parengtame Teisėkūros mediacijos srityje vadove pažymi, kad Lietuvos teisės aktais galima remtis kaip pavyzdžiu reglamentuojant privalomąją mediaciją²²⁶. Būtent ji mini CPK 93 straipsnio 4 dalį, kurioje pateikiamas nepagrįsto atsisakymo dalyvauti mediacijoje atvejų sąrašas, ir Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 14 straipsnio 4 dalį, pagal kurią „valstybė garantuoja ir apmoka 100 procentų pirminės teisinės pagalbos ir taikinamojo tarpininkavimo išlaidų“²²⁷. Taigi Europos veiksmingo teisingumo komisija mano, kad Lietuva tinkamai reglamentuoja atsisakymo dalyvauti mediacijoje atvejus ir nemokamą privalomosios mediacijos paslaugų teikimą asmenims, negalintiems padengti tokių paslaugų išlaidų.

Vis dėlto ne visi privalomosios mediacijos reguliavimo aspektai yra vertinami palankiai; nustatyta tam tikrų reguliavimo spragų ir kitų problemų, kurias reikia spręsti. Būtent šiems klausimams ir bus skirtas kitas skyrelis.

4.3. Privalomosios mediacijos reguliavimo ir taikymo problemos

Didžiausios privalomosios mediacijos reguliavimo problemos Lietuvoje yra keturios: išskaidytas ir decentralizuotas mediacijos valdymas; mažas atlygis už VGTPT

---

²²⁵ *Ibid.*, 93 straipsnio 4 dalis.

²²⁶ Europos veiksmingo teisingumo komisija, *supra note* 112:38.

²²⁷ „Lietuvos Respublikos 2000 m. kovo 28 d. valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas Nr. VIII-1591“, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EAA93A47BAA1>.

administruojamą privalomosios mediacijos paslaugų teikimą; mediatorių kvalifikacija; privalomosios mediacijos vykdymas esant smurto artimoje aplinkoje atveju. Toliau šios problemos bus nagrinėjamos išsamiau, apžvelgiant kiekvieną jų atskirai.

Nuo 2020 m. sausio 1 d. daug šeimos ginčų perduodama spręsti privalomosios mediacijos tvarka, todėl svarbu, kad mediacijos valdymo schema veiktų efektyviai. Vis dėlto šiuo metu taip nėra: mediacijos taikymą „kontroliuoja net penki subjektai, kurių kiekvienas turi savo atsakomybės sritis“²²⁸. Už mediacijos valdymą yra atsakingos Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, Teisėjų taryba ir VGTPT: Teisingumo ministerija rengia mediaciją reglamentuojančių teisės aktų projektus ir prižiūri tų teisės aktų vykdymą; Teisėjų taryba koordinuoja teisminės mediacijos organizavimą ir vykdymą; VGTPT sudaro ir tvarko mediatorių sąrašą ir koordinuoja privalomosios mediacijos paslaugų teikimą²²⁹. Be šių institucijų, dar veikia Mediacijos koordinavimo taryba, padedanti užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Teisingumo ministerijos funkcijos mediacijos srityje, Mediatorių veiklos vertinimo komisija, nagrinėjanti skundus dėl mediatorių veiklos, ir Mediatorių kvalifikacinio egzamino komisija, vertinanti pretendentes per mediatorių kvalifikacinį egzaminą²³⁰. Tokia mediacijos valdymo sistema yra labai sudėtinga, nes atsakomybės sritys padalytos net šešioms subjektams. Taigi siekiant užtikrinti, kad ji būtų veiksminga ir leistų pasiekti gerų rezultatų, tam tikri valdymo ir administravimo uždaviniai turėtų būti centralizuoti, pavyzdžiui, daugiau funkcijų galėtų būti pavesta 2017 m. įsteigtiems Lietuvos mediatorių rūmams: šie rūmai galėtų „ne tik atstovauti Lietuvos mediatoriams, bet taip pat ir administruoti Lietuvos mediatorių sąrašą, užtikrinti mediatorių veiklos vertinimą, mediatorių egzaminavimą ir mediatorių kvalifikacijos tobulinimą“²³¹.

Antroji problema yra mediatoriams mokamas mažas atlygis už VGTPT administruojamą privalomosios mediacijos vykdymą. Šiuo metu numatyta, kad iš valstybės biudžeto finansuojamas atlygis yra 16 eurų už valandą (iki mokesčių), nors rinkoje už privačias mediacijos paslaugas mokama kelis kartus daugiau. Tai atgraso mediatorius nuo privalomosios mediacijos paslaugų teikimo. Be to, problema yra ne tik atlygio dydis, bet ir tikimybė, kad jis nebus išmokėtas laiku, nes iš advokatų patirties teikiant valstybės

---

²²⁸ Tvaronavičienė ir Kaminskienė, *supra note* 8:56.

²²⁹ *Ibid.*

²³⁰ *Ibid.*

²³¹ *Ibid.*

garantuojamos teisinės pagalbos paslaugas matyti, kad valstybė vėluoja atsiskaityti ir yra jiems įsiskolinusi, o tokia situacija verčia mediatorius nuogąstauti, kad taip bus ir privalomosios mediacijos atveju. Abejonių taip pat kyla dėl to, ar valstybė pajėgs užtikrinti privalomosios mediacijos paslaugų išlaikymą ir plėtrą po to, kai nebebus skiriamas Europos Sąjungos finansavimas (šiuo metu privalomosios mediacijos paslaugos iš dalies finansuojamos Europos Sąjungos lėšomis)²³². Be to, kaip minėta, valstybė finansuoja tik šešias mediacijos paslaugų teikimo valandas, todėl trūksta laiko susitarimui pasiekti, o ginčo šalys nenori mokėti už papildomas valandas – jos nutraukia mediaciją ir kreipiasi į teismą.

Taigi finansavimas yra svarbus aspektas, dėl kurio kyla kliūčių ir pačiai mediacijai, ir mediatoriaus profesijos vystymuisi, nes mediatoriai dėl mažo atlygio negali viso laiko skirti vien šiam darbui ir turi derinti jį su kita veikla, todėl nukenčia jų, kaip mediatorių, kvalifikacija.

Apskritai mediatoriaus kvalifikacija yra svarbus ir aktualus klausimas, ypač privalomosios mediacijos atveju, nes į ją žmonės „atei[na] iš pareigos ir nuo mediatoriaus profesionalumo daugiausia priklaus[o], koks rezultatas šiame procese bus pasiektas ir kokia nuomonė apie šį procesą susiformuos visuomenėje“²³³. Nors mediatoriams taikomi aiškūs kvalifikaciniai reikalavimai, taip pat yra nustatytas išimčių sąrašas, pavyzdžiui, mediatoriaus kvalifikacinio egzamino neprivalo laikyti trejų metų darbo patirtį turintys teisėjai, advokatai, notarai ir antstoliai²³⁴. Be abejo, šie teisininkai turi daug žinių savo veiklos srityje, vis dėlto vykdant mediaciją svarbesnės yra kitos žinios: mediacijos proceso išmanymas, psichologijos žinios, įgūdžiai, kaip atpažinti šalių interesus ir juos suderinti. Taigi tokia teisės aktų spraga trukdo užtikrinti kvalifikuotą mediacijos paslaugų teikimą.

Be to, iš mediatorių kvalifikacinių egzaminų rengimo patirties matyti, kad kvalifikacinį egzaminą išlaiko apie 50 procentų kandidatų, o nesėkmės priežastis dažniausiai būna „praktinių mediacijos taikymo įgūdžių bei komunikacijos gebėjimų stok[a]“²³⁵. Todėl rengiant mediacijos mokymus daugiau dėmesio reikia skirti praktinėms simuliacijoms, per kurias dalyviai išmokytų valdyti sudėtingas situacijas ir taikyti mediacijos technikas.

---

²³² Tvaronavičienė ir Kaminskienė, *supra note* 8:57.

²³³ *Ibid.*, 56.

²³⁴ Mediacijos įstatymo 6 straipsnio 2 dalis.

²³⁵ Tvaronavičienė ir Kaminskienė, *op. cit.*

Ketvirtoji didelė problema yra privalomosios mediacijos vykdymas smurto artimoje aplinkoje atveju. Pagal šiuo metu galiojančią reglamentavimą privalomoji mediacija taikoma visuose be išimties šeimos ginčiuose, kurie sprendžiami ginčo teiseną. Tokia tvarka vertinama nepalankiai ir ją labai kritikuoja moterų teises ginančios organizacijos: jos teigia, kad „smurto artimoje aplinkoje atveju smurtautojas kontroliuoja auką, jų pozicijos yra nevienodos[,] auka pati negali sąmoningai įvertinti mediacijos paslaugų poreikio ir poveikio jos emocinei būsenai bei saugumui“²³⁶, o priversta dalyvauti mediacijoje ji patiria antrinę viktimizaciją, taigi privalomoji mediacija šiuo atveju yra žalinga. Atsižvelgdamas į tokią kritiką Lietuvos teisės aktų leidėjas inicijavo Mediacijos įstatymo 20 straipsnio 1 punkto pakeitimą ir pasiūlė šį punktą suformuluoti taip: „Privalomoji mediacija taikoma sprendžiant šiuos ginčus: 1) šeimos ginčus, nagrinėjamus ginčo teiseną Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka, išskyrus atvejus, kai yra gautas pranešimas dėl smurto artimoje aplinkoje, arba yra pradėtas ikiteisminis tyrimas, susijęs su smurtu artimoje aplinkoje, arba yra priimtas apkaltinamasis teismo nuosprendis dėl smurto artimoje aplinkoje“²³⁷. Vis dėlto šią formuluotę Lietuvos Respublikos Vyriausybė siūlo tobulinti ir iš dalies pakeisti ją taip:

- išbraukti žodžius „yra gautas pranešimas dėl smurto artimoje aplinkoje, arba“, nes, „palyginti su gautais pranešimais apie smurtą artimoje aplinkoje, tik apie 17 proc. atvejų pasitvirtino aplinkybės, sudarančios pagrindą pradėti ikiteisminį tyrimą dėl smurto artimoje aplinkoje“²³⁸, todėl nuoroda į gautą pranešimą dėl smurto netikslinga,
- papildomai įrašyti žodžius „arba teisme nagrinėjama byla, susijusi su smurtu artimoje aplinkoje“, siekiant užtikrinti, kad „privalomosios mediacijos netaikymo išimtis apimtų visas baudžiamojo proceso stadijas“²³⁹.

---

²³⁶ „2019 m. lapkričio 28 d. Aiškinamasis raštas dėl Mediacijos įstatymo Nr. X-1702 20 straipsnio 1 punkto pakeitimo įstatymo projekto“, LRS, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/3432174011cc11eaa1dda5669c1a32a1?positionInSearchResults=4&searchModeIUUID=473b2e0a-5d22-413f-b5a9-bbb94d7ffbd>.

²³⁷ „Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo Nr. X-1702 20 straipsnio 1 punkto pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIIIIP-4238“, LRS, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 30 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/401375d011c811eaa1dda5669c1a32a1?positionInSearchResults=2&searchModeIUUID=473b2e0a-5d22-413f-b5a9-bbb94d7ffbd>.

²³⁸ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. balandžio 8 d. nutartimas dėl Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo Nr. X-1702 20 straipsnio 1 punkto pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIIIP-4238“, LRS, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/0ee0e3947e0f11eaa38ed97835ec4df6?jfwid=gvy9zio0f>.

²³⁹ *Ibid.*, pirmos pastraipos 5 punktas.

Reaguodama į kritiką, kad privalomoji mediacija negali būti taikoma smurto artimoje aplinkoje atvejais, Lietuvos Respublikos Vyriausybė pažymi, jog „vykdant mediaciją gali būti taikomos įvairios technikos (individualūs susitikimai su šalimis ir kita), kurios užtikrina, kad ginčo šalys nesusitiktų, kad ginčo šalims nebūtų daroma neigiama įtaka“²⁴⁰, taigi netikslinga apskritai drausti šalims pasinaudoti mediacija dėl to, kad buvo smurto artimoje aplinkoje atvejų, t. y. turi būti suteikiama galimybė šalims dalyvauti neprivalomoje mediacijoje, jeigu jos to nori pačios. Šie Lietuvos Respublikos Vyriausybės pasiūlymai dar bus svarstomi Lietuvos Respublikos Seime, tačiau tikėtina, kad bus pritarta pasiūlymui netaikyti privalomosios mediacijos smurto artimoje aplinkoje atvejais.

Be išvardytų pagrindinių problemų, būtų galima išskirti dar dvi mažesnes administracines problemas. Pirmoji jų yra aplinkybė, kad šalims atstovaujantys advokatai negali VGTPT arba pasirinktam mediatoriui pateikti prašymo vykdyti mediaciją, nes pagal Mediacijos įstatymo 21 straipsnio 2 dalį tokį prašymą gali pateikti tik pačios ginčo šalys; tai kelia nepasitenkinimą advokatų bendruomenėje. Būtų tikslinga advokatams tokią galimybę suteikti, nes dėl to sumažėtų šalims tenkanti administracinė našta ir būtų supaprastinta procedūra.

Antroji problema yra pernelyg ilgas laikotarpis nuo prašymo vykdyti mediaciją pateikimo iki pačios mediacijos procedūros pradžios: pagal Mediacijos įstatymo 21 straipsnio 4 dalį kita ginčo šalis sutikimą dėl mediacijos vykdymo turi pateikti per penkiolika darbo dienų nuo pranešimo apie gautą prašymą vykdyti mediaciją išsiuntimo dienos, o mediatoriaus skyrimo procedūra gali trukti ilgiau nei dešimt dienų²⁴¹. Per šį laikotarpį viena iš ginčo šalių gali imtis kitai šaliai žalingų priemonių (pvz., užrašyti turtą kitiems asmenims), nespėjus pritaikyti laikinųjų apsaugos priemonių. Todėl tikslinga šį laikotarpį sutrumpinti ir Lietuvos Respublikos Vyriausybė jau yra pateikusi tokį siūlymą. Jos siūlymas suformuluotas taip: „siekiant sudaryti galimybę šeimos ginčo šalims <...> greičiau išspręsti ginčą mediacijos būdu, tačiau kartu užtikrinti, kad kitai šaliai bus sudaryta ne fiktyvi, o reali galimybė ją išklausti, pareikšti nuomonę dėl dalyvavimo mediacijoje, siūlytina pakeisti Mediacijos įstatymo 21 straipsnio 5 dalį ir sutrumpinti terminą, kurį turėtų būti laukiama kitos ginčo

---

²⁴⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutartimas, *supra note* 238, pirmos pastraipos 2 punktas.

²⁴¹ „Kreipimosi dėl mediatoriaus skyrimo ir mediatoriaus parinkimo iš Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo ir skyrimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2018 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 1R-289“, II skyriaus 6 punktas, LRS, žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/87b2c6700d3c11e98a758703636ea610>.

šalies sutikimo dėl mediacijos vykdymo, iki keturiolikos kalendorinių dienų²⁴². Tikėtina, kad Lietuvos Respublikos Seime šiam siūlymui bus pritarta.

Taigi atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, matyti, kad Lietuvoje yra nemažai privalomosios mediacijos reguliavimo ir taikymo problemų; kai kurios jų jau sprendžiamos, kai kurias dar reikės išspręsti ateityje. Nuo to, kaip jos bus išspręstos, priklausys ir privalomosios mediacijos efektyvumas bei taikymo rezultatai.

4.4. Privalomosios mediacijos taikymo rezultatai ir vystymosi perspektyvos

Kaip jau minėta, privalomoji mediacija Lietuvoje pradėta taikyti nuo 2020 m. sausio 1 d., todėl jos taikymo rezultatų dar nėra daug – surinkti ir apibendrinti tik 2020 m. pirmųjų aštuonių mėnesių duomenys. Šiuos duomenis savo *Facebook* paskyroje pateikė VGTPT ir jie yra tokie²⁴³:

Lentelė „2020 m. sausio–rugpjūčio mėn. privalomosios mediacijos taikymo rezultatai Lietuvoje“

Gauta prašymų dėl privalomosios mediacijos	Bendru šalių prašymu	Vienos šalies prašymu	Iš viso
	165	4696	4861
Neįvykusios mediacijos atvejai	Pažymos dėl mediacijos pabaigos, priimtos šalims nesutikus dalyvauti ar neatsakius per terminą	Nepaduotais laikomi prašymai, kai šalis nepatiksino duomenų	Iš viso
	2077	147	2124
Sėkmingai pasibaigę atvejai	Baigtos mediacijos pagal VGTPT paskyrimus	Pasirašyta taikos sutarčių	Susitaikė iki mediacijos
	989	459	188

Iš pateiktos lentelės matyti, kad per pirmuosius aštuonis mėnesius pasiekta gerų rezultatų: 188 bylos buvo baigtos net nepradėjus mediacijos, t. y. šalys susitaikė iki mediacijos ir į

²⁴² Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutartimas, *supra note* 238, 5 punktas.

²⁴³ 2020 m. rugsėjo 15 d. VGTPT *Facebook* paskelbti duomenys, žiūrėta 2020 m. gruodžio 4 d., <https://www.facebook.com/112393307102826/photos/a.115092040166286/171736021168554/>.

teismą nesikreipė. Be to, apie pusė mediatorius pasiekusių bylų baigėsi sudaryta taikos sutartimi (iš 989 bylų sutartis sudaryta 459 bylose). Šie rezultatai teikia vilčių ir leidžia teigti, kad privalomoji mediacija pasiteisino.

Vis dėlto yra tam tikrų problemų, kurias reikia spręsti. Visų pirma akivaizdu, kad nepasitvirtino kai kurie lūkesčiai, būtent pradinės prognozės, jog „kiekvienais metais privalomąją mediaciją pasieks apie 8000 šeimos ginčų“²⁴⁴. Šis skaičius yra daug mažesnis (nors vertinami tik aštuoni pirmieji 2020 m. mėnesiai), o pagrindinė problema, kodėl numatytas rezultats nepasiektas, yra pernelyg dažni atvejai, kai byla nepasiekia mediatoriaus: šalys nesutinka dalyvauti mediacijoje, neatsako per terminą arba nepatikslinka prašyme vykdyti mediaciją pateiktų duomenų, todėl šie prašymai laikomi nepaduotais. Tokių atvejų iš viso yra 2124, t. y. šiek tiek mažiau nei pusė iš 4861 gautų prašymų vykdyti mediaciją.

Ši problema turėtų būti sprendžiama tobulinant reglamentavimą. Pagal dabartinio Mediacijos įstatymo 20 straipsnio 5 dalį tuo atveju, jeigu negaunamas kitos ginčo šalies sutikimas dėl mediacijos vykdymo, laikoma, kad ta šalis nesutiko dalyvauti privalomojoje mediacijoje, o mediaciją inicijavusi ginčo šalis pripažįstama įgyvendinusia reikalavimą pasinaudoti privalomąja mediacija ir turi teisę kreiptis į teismą. Šaliai, kuri nesutiko pasinaudoti privalomąja mediacija, taikomos sankcijos už pareigos nevykdymą. Vis dėlto šiuo metu nustatytos sankcijos (bylinėjimosi išlaidų paskirstymas, atsisakymas priimti ieškinį) yra per švelnios, nes neatgraso šalies nuo nedalyvavimo privalomojoje mediacijoje. Taigi turėtų būti taikomos griežtesnės sankcijos tai šaliai, kuri be pateisinamos priežasties nesutinka dalyvauti mediacijoje, nepateikia atsakymo arba nepatikslinka duomenų per nustatytą terminą. Pavyzdžiui, būtų tikslinga abiem šalims nustatyti pareigą dalyvauti pirmajame mediacijos posėdyje ir numatyti, kad šaliai, be pateisinamos priežasties nedalyvavusiai mediacijoje, teismas nepriteisia bylinėjimosi išlaidų net tuo atveju, jei ji būtų laimi.

Iš pateiktos duomenų lentelės taip pat matyti, kad Lietuvoje buvo daug nebaigtų mediacijos bylų (apie 1560), t. y. pradėjusios mediaciją šalys nusprendė ją nutraukti ir kreiptis į teismą. Nors ginčo šalys tokią teisę turi ir gali ja pasinaudoti bet kuriame mediacijos proceso etape, vis dėlto būtų galima paskatinti jas geriau apsvarstyti galimybę mediaciją tęsti. Pavyzdžiui, būtų galima pritaikyti gerąją Italijos praktiką ir Lietuvoje įdiegti toje šalyje taikomą nuostatą

---

²⁴⁴ Tvaronavičienė ir Kaminskienė, *supra note* 8:57.

dėl neprivalomo mediatoriaus pasiūlymo, t. y. nuostatą, pagal kurią šalims nepavykus susitarti mediatorius, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, šalių interesus ir poreikius, joms pateiktų savo pasiūlymą, kaip spręsti ginčą, o tuo atveju, jeigu šalis atmestų šį pasiūlymą ir vėliau teismas priimtų tokį patį sprendimą, ta šalis, jei ji būtų pripažinta laimėjusia, turėtų padengti teismo išlaidas ir pralaimėjusios šalies išlaidas. Tokia nuostata paskatintų ginčo šalis žiūrėti į privalomąją mediaciją ne vien kaip į formalumą, kuri privaloma atlikti tam, kad paskui būtų galima kreiptis į teismą, bet kaip į realių pasekmių galinčią turėti procedūrą. Be to, ji taip pat paskatintų šalis aktyviau spręsti ginčą ir geriau apsvarstyti galimas išėitis.

Siekiant pagerinti privalomosios mediacijos taikymo rezultatus taip pat būtų tikslinga pritaikyti ir kitą užsienio šalių praktiką. Pavyzdžiui, remiantis gerąja Kanados Ontarijo ir Britų Kolumbijos provincijų praktika Lietuvos teisės aktuose vertėtų įtvirtinti reikalavimą šalims prieš pirmąją mediacijos posėdį užpildyti mediatoriaus pateiktą raštą, kuriame būtų nurodytos su ginču susijusios faktinės ir teisinės aplinkybės, šalių pozicijos bei interesai, ir pridėti prie šio rašto bet kokius kitus svarbius dokumentus bei perduoti mediatoriui. Toks raštas (tai galėtų būti klausimynas) būtų naudingas ir mediatoriui, ir šalims, nes šalys į mediaciją atvyktų pasiruošusios, o mediatoriui sutrumpėtų pasirengimo mediacijai laikas, taip pat per mediaciją reikėtų skirti mažiau laiko jau žinomai informacijai aptarti – tai šalims būtų naudinga finansiniu požiūriu, nes Lietuvoje nemokamos mediacijos laikas ribotas.

Be to, atsižvelgiant į įvairių šalių (Kanados, Italijos, Australijos ir kt.) patirtį būtų tikslinga išplėsti privalomosios mediacijos taikymo sritį įtraukiant į ją kitų rūšių ginčus, pvz., ginčus dėl nedidelių sumų, kaimynų ginčus, ginčus sveikatos priežiūros srityje. Bylų dėl nedidelių sumų teismuose nagrinėjama labai daug ir su jomis susijusios išlaidos net viršija pačią ginčo sumą, o jų nagrinėjimo terminas yra beveik toks pat, kaip ir bylų dėl daug didesnės sumos. Įvedus privalomąją mediaciją būtų galima sutaupyti ir lėšų (tiek ginčo šalių, tiek valstybės), ir laiko, kuri teismai galėtų skirti kitoms byloms. Kaimynų ginčams privalomąją mediaciją tikslinga taikyti dėl to, kad ji padėtų ne tik ieškoti taikaus ginčo sprendimo, bet ir išlaikyti gerus kaimynų santykius ateityje, o ginčams sveikatos priežiūros srityje privalomoji mediacija būtų naudinga dėl šalims suteikiamų galimybių kalbėtis ir susitarti, nes šie ginčai yra pagrįsti emocijomis, todėl tinkamesni spręsti mediacijos tvarka. Be to, remiantis kitų šalių praktika matyti, kad net privalomosios mediacijos taikymo patirties neturinčios šalys, pradėdamos ją taikyti, ginčus dėl nedidelių sumų ir kaimynų ginčus dažnai numato kaip vieną

iš privalomosios mediacijos tvarka spęstinų ginčų kategorijų (pvz., Prancūzija), nes tokio sprendimo nauda yra akivaizdi.

Apskritai atsižvelgiant į pirmųjų aštuonių privalomosios mediacijos taikymo mėnesių rezultatus Lietuvoje galima teigti, kad jie yra teigiami: nemažai bylų mediacijos nepasiekė šalims susitaikius, o beveik pusė mediatorius pasiekusių bylų baigėsi taikos sutartimi. Nors ir kyla tam tikrų problemų, tikėtina, kad patobulinus reglamentavimą pagal kitų šalių patirtį jos bus išspręstos ir ateityje bus pasiekta dar geresnių rezultatų.

IŠVADOS

1. Privalomoji mediacija yra sudėtingas teisinis reiškinys, pasižymintis nevienodu privalomumo laipsniu ir bent viena iš šių įgyvendinimo formų: privalomu dalyvavimu mediacijoje pagal įstatyme numatytą įpareigojimą; į mediaciją privalomai nukreipus teisėjui; taikant procesines ir ekonomines sankcijas už nepagrįstą atsisakymą dalyvauti joje.
2. Privalomosios mediacijos raida bendrosios teisės tradicijos ir civilinės teisės tradicijos šalyse vyko nevienodai, todėl ir jos paplitimo lygis skiriasi. Nors civilinės teisės tradicijos šalyse privalomoji mediacija išvystyta mažiau, Europos Sąjungoje ji sėkmingai plėtojama ir vyksta intensyvi jos raida.
3. Teisės mokslininkų nuomonės dėl privalomosios mediacijos yra nevienareikšmės ir kardinaliai skiriasi: esminiai klausimai, dėl kurių nesutariama, yra tariamas privalomosios mediacijos prieštaravimas savanoriškumo principui ir teisei į teisminę gynybą. Vis dėlto privalomoji mediacija nepažeidžia savanoriškumo principo, nes šalys per mediacijos procedūrą privalo tik siekti išspręsti ginčą, o ne jį sureguliuoti, taip pat nepažeidžia teisės į teisminę gynybą, nes leidžiama kreiptis į teismą, jei ginčo nepavyksta išspręsti mediacijos tvarka.
4. Taikant tris privalomosios mediacijos reguliavimo modelius – „kategoriską“, diskrecinį ir iš dalies privalomos mediacijos – ginčo šalių savarankiško apsisprendimo laisvės ir mediacijos „primetimo“ santykis reikšmingai skiriasi: pirmieji du modeliai yra griežtesni ir neabejotinai priskirtini privalomajai mediacijai, o trečiasis atrodo panašus į savanorišką mediaciją, tačiau dėl taikomų sankcijų yra daugiau vertimas dalyvauti mediacijoje, negu skatinimas, todėl ir jis laikomas privalomąja mediacija.
5. Privalomosios mediacijos reguliavimo modeliai turi savo privalumų ir trūkumų: taikant „kategoriską“ reguliavimo modelį patiriama mažiau teismo išlaidų ir greičiau išnagrinėjamos bylos, tačiau neatsižvelgiama į kiekvienos bylos ypatumus; diskrecinis reguliavimo modelis leidžia nagrinėti kiekvieną bylą atskirai, tačiau taikant šį modelį reikia daugiau teismo išteklių; iš dalies privaloma mediacija taip pat leidžia atskirai įvertinti kiekvieną bylą, tačiau šalys negali iš anksto numatyti pasekmių, kurios lauktų atsisakius rinktis mediaciją.

6. Išanalizavus įvairių šalių privalomosios mediacijos taikymo rezultatus matyti, kad visų trijų teisinio reguliavimo modelių, vertinamų atskirai, taikymo rezultatai yra geri, tačiau efektyviausių rezultatų pasiekta šalyse, kuriose derinami keli privalomosios mediacijos reguliavimo modeliai.
7. Lietuvoje yra taikomi visi trys privalomosios mediacijos reguliavimo modeliai: privalomoji mediacija įtvirtinta Mediacijos įstatyme („kategoriškas“ reguliavimo modelis), taikoma teismo nurodymu (diskrecinis reguliavimo modelis) ir šalys skatinamos dalyvauti mediacijoje taikant sankcijas (iš dalies privaloma mediacija).
8. Pagrindinės privalomosios mediacijos reguliavimo problemos Lietuvoje yra išskaidytas ir decentralizuotas mediacijos valdymas; mažas atlygis už VGTPT administruojamą privalomosios mediacijos paslaugų teikimą; mediatorių kvalifikacija; privalomosios mediacijos vykdymas esant smurto artimoje aplinkoje atvejų; advokatams nesuteikiama galimybė pateikti prašymą vykdyti mediaciją; pernelyg ilgas laikotarpis nuo prašymo vykdyti mediaciją pateikimo iki mediacijos procedūros pradžios. Nuo to, kaip jos bus išspręstos, priklausys privalomosios mediacijos efektyvumas ir taikymo rezultatai.
9. Atsižvelgiant į pirmųjų aštuonių privalomosios mediacijos taikymo mėnesių rezultatus Lietuvoje galima teigti, kad jie yra teigiami: nemažai bylų mediacijos nepasiekė šalims susitaikius, o apie pusė mediatorius pasiekusių bylų baigėsi taikos sutartimi. Nors ir kyla tam tikrų problemų, tikėtina, kad patobulinus reglamentavimą jos bus išspręstos ir ateityje bus pasiekta dar geresnių rezultatų.

PASIŪLYMAI ĮSTATYMŲ LEIDĖJUI

1. Siekiant sumažinti ginčo šalims tenkančią administracinę naštą ir supaprastinti privalomosios mediacijos procedūrą, tikslinga šalims atstovaujantiems advokatams suteikti galimybę VGTPT arba pasirinktam mediatoriui pateikti prašymą vykdyti mediaciją, todėl Mediacijos įstatymo 21 straipsnio 2 dalis turėtų būti iš dalies pakeista taip:

„Kai privalomoji mediacija inicijuojama ginčo šalių bendru sutarimu, ginčo šalys **arba joms atstovaujantys advokatai** turi Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai paduoti bendrą prašymą dėl mediatoriaus skyrimo šio įstatymo 14 straipsnyje nustatyta tvarka arba savo pasirinktam mediatoriui, įrašytam į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą, paduoti bendrą prašymą vykdyti mediaciją šio įstatymo 13 straipsnyje nustatyta tvarka.“

2. Siekiant paskatinti abi šalis dalyvauti privalomojoje mediacijoje, Mediacijos įstatymo 4 dalį tikslinga iš dalies pakeisti taip:

„Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba arba mediatorius, gavę šio straipsnio 3 dalyje nurodytą ginčo šalies prašymą, ne vėliau kaip per tris darbo dienas nuo jo gavimo dienos išsiunčia kitai ginčo šaliai pranešimą apie gautą prašymą, kartu nurodydami, **kad dalyvauti pirmajame mediacijos posėdyje privalo abi šalys ir kad už nedalyvavimą jame taikomos sankcijos. Pranešime taip pat nurodoma**, kad ne vėliau kaip per penkiolika darbo dienų nuo pranešimo išsiuntimo dienos turi būti gautas kitos ginčo šalies sutikimas dėl mediacijos vykdymo.“

3. Kadangi pagal dabartinį reglamentavimą šalims, kurios be pateisinamos priežasties nesutiko dalyvauti privalomojoje mediacijoje, nepateikė atsakymo arba nepatiksline duomenų per nustatytą terminą, taikomos per švelnios sankcijos, reikėtų jas griežtinti, todėl Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso 93 straipsnio 4 dalį, kurioje nustatyta teismo teisė nukrypti nuo bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių, tikslinga iš dalies pakeisti taip:

„Teismas, nustatęs, kad šalis neargumentuotai atsisakė pasinaudoti privalomąja mediacija arba prašymą perduoti ginčą spręsti mediacijos būdu pareiškė nesąžiningai, arba nesąžiningai naudojos mediacija, arba mediacijos metu reiškė nesąžiningus

prašymus, <...> **nukrypsta nuo <...> nustatytų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių ir nepriteisia tai šaliai bylinėjimosi išlaidų, net jei ji bylą laimėjo.**“

4. Siekiant paskatinti ginčo šalis į privalomąją mediaciją žiūrėti ne vien kaip į formalumą, bet kaip į realių pasekmių galinčią turėti procedūrą, Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso 93 straipsnį tikslinga papildyti tokia nuostata:

„Teismas, priėmęs tokį patį sprendimą kaip tas, kurį privalomojoje mediacijoje dalyvavusiai šaliai, pripažintai laimėjusiai bylą, siūlė mediatorius ir kurią ji atmetė, gali nukrypti nuo šio straipsnio 1, 2 ir 3 dalyse nustatytų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių ir priteisti iš jos bylinėjimosi išlaidas.“

Atitinkamai Mediacijos įstatymo 21 straipsnis turėtų būti papildytas 8 dalimi:

„8. Šalims nepavykus susitarti mediatorius, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, šalių interesus ir poreikius, joms pateikia pasiūlymą, kaip spręsti ginčą. Jeigu šalis šį pasiūlymą atmeta ir vėliau teismas priima tokį patį sprendimą, ta šalis, jeigu ji pripažįstama laimėjusia, turi padengti teismo išlaidas ir pralaimėjusios šalies išlaidas.“

5. Siekiant sutrumpinti mediatoriaus pasirengimo mediacijai laiką ir užtikrinti, kad šalys į mediaciją atvyktų pasiruošusios, Mediacijos įstatymo 21 straipsnį tikslinga papildyti tokia 7 dalimi:

„7. Prieš pirmąjį mediacijos posėdį mediatorius pateikia šalims klausimą, kuriame šalys nurodo su ginču susijusias faktines ir teisines aplinkybes, savo pozicijas bei interesus ir kurią kartu su bet kokiais kitais svarbiais dokumentais perduoda mediatoriui ne vėliau kaip likus trims dienoms iki pirmojo posėdžio“.

6. Atsižvelgiant į tai, kad ginčų dėl nedidelių sumų sprendimo teisme išlaidos yra neproporcingos, palyginti su paties ginčo suma, taip pat į tai, kad kaimynų ginčai ir ginčai sveikatos priežiūros srityje gali būti veiksmingai sprendžiami privalomosios mediacijos tvarka, Mediacijos įstatymo 20 straipsnį tikslinga papildyti 2 punktu ir išdėstyti taip:

„Privalomoji mediacija taikoma sprendžiant šiuos ginčus:

- 1) šeimos ginčus, nagrinėjamus ginčo teiseną Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka;
- 2) **ginčus dėl nedidelių sumų, kaimynų ginčus ir ginčus sveikatos priežiūros srityje, nagrinėjamus Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka;**
- 3) kitais įstatymų nustatytais atvejais.“

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvių autorių literatūra

1. Kaminskienė, Natalija, *Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011.
2. Kaminskienė, Natalija, Daiva Račelytė, Agnė Tvaronavičienė, Renata Mienkowska-Norkienė, Eglė Atutienė, Gerda Štaraitė-Barsulienė, Ieva Saudargaitė, *et al.* *Mediacija*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013.
3. Kaminskienė, Natalija, Sondaitė, Jolanta, Tvaronavičienė, Agnė, Račelytė, Daiva, Langys, Egidijus, Intė, Odeta. *Mediatoriaus vadovas. Metodinis leidinys*, Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, 2019.
[http://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Mediatoriaus%20vadovas_%20Metodinis%20leidinys%20TM%20\(pdf\).pdf](http://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Mediatoriaus%20vadovas_%20Metodinis%20leidinys%20TM%20(pdf).pdf).
4. Kaminskienė, Natalija. „Teisminė mediacija Lietuvoje. *Quo vadis?*“, *Socialinis darbas* 9, 1 (2010):54–63, <https://www3.mruni.eu/ojs/social-work/article/view/947/904>.
5. Kaminskienė, Natalija. „Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai“, *Jurisprudencija* 20, 2 (2013): 683–705, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/977/933>.
6. Milašius, Tomas. „Mediacija kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas“, *Teisė* 63 (2007): 43–58, <https://arbitrazoteismas.lt/wp-content/uploads/2014/08/1-Mediacija-kaip-alternatyvus-gin-sprendimo-b-das.pdf>.
7. Petrauskas, Feliksas. „Alternatyvaus ginčų nagrinėjimo raida, teisinė padėtis ir reglamentavimas“, *Jurisprudencija* 18, 2 (2008): 631–658, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/611/573>.
8. Tvaronavičienė, Agnė, ir Natalija Kaminskienė. „Privalomoji mediacija šeimos ginčiuose“, *Lietuvos teisė 2019. Esminiai pokyčiai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2019.
https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16251/2019%20Teise_2.2._Tvaronavic%20iene%20,%20Kaminskiene%20.pdf?sequence=1.

Užsienio autorių literatūra

9. Ahmed, Masood. „Implied compulsory mediation“. *C.J.Q.* 2012, 31(2): 151–175, <https://www.margaretmitchell.org.uk/sites/www.margaretmitchell.org.uk/files/2019->

[09/Appendix%203%20-%20MA%20-%20Implied%20compulsory%20mediation%20%281%29.pdf](#).

10. Bergin, Patricia Anne. „The Objectives, Scope and Focus of Mediation Legislation in Australia“, 2012, http://www.supremecourt.justice.nsw.gov.au/Documents/Publications/Speeches/Pre-2015%20Speeches/Bergin/bergin_2012.05.11.pdf.
11. Blakes, Susan, Julie Browne ir Stuart Sime. „A Practical Approach to Alternative Dispute Resolution“, 4-asis leidimas, Oksfordas, *Oxford University Press*, 2016.
12. Boyd, John-Paul. „Mediation Works: Should Mandatory Mediation Be Expanded?“ <http://www.slaw.ca/2016/08/26/mediation-works-should-mandatory-meditation-be-expanded/>.
13. Conforti, Oscar Daniel Franco. „La sesión informativa obligatoria en la mediación intrajudicial en España“, *Diario La Ley* (2015), <http://www.mediacion.icav.es/wp-content/uploads/2018/01/SESION-INFORMATIVA-OBLIGATORIA-INTRAJUDICIAL-F.C..pdf>.
14. De Palo, Giuseppe. „A False “Prince Charming” Kepps “Sleeping Beauty” in a Coma: On Voluntary Mediation Being the True Oxymoron of Dispute Resolution Policy“, *Contemporary Tendencies in Mediation* (2015): 97–107, https://e-archivo.uc3m.es/bitstream/handle/10016/20429/contemporary_2015.pdf?sequence=3&isAllowed=y.
15. De Palo, Giuseppe, ir Romina Canessa. „Sleeping? Comatose? Only mandatory consideration of mediation can awake sleeping beauty in the European Union“, 2014–2015, *Cardozo J. Conflict Resol.* <https://cardozojcr.com/wp-content/uploads/2015/06/De-Palo-and-Canessa-Sleeping-Beauty2.pdf>.
16. Dupuis, Jacques P. „Troisième rapport d’étape du Comité de suivi sur l’implantation de la médiation familiale“, 2008, https://www.justice.gouv.qc.ca/fileadmin/user_upload/contenu/documents/Fr_francais_/centredoc/rapports/couple-famille/3rap-med-f.pdf.
17. Galetto, Tomaso, ir Richard L. Mattiaccio, „Mediation in Italy: A Bridge Too Far?“, *Dispute Resolution Journal*. 2011, 66(3).

18. Giovanni Matteucci, „Italy Is Doing It – Should We Be?“ Civil and Commercial Mediation in Italy“, *Contemporary tendencies in mediation* (2015): 205–228, <http://www.adrmaremma.it/english/matteucci-eng-5.pdf>.
19. Grillo, Trina. „The Mediation Alternative: Process Dangers for Woman“, *Yale Law Journal* 100 (1991): 1545–1549.
20. Hanks, Melissa. „Perspectives on Mandatory Mediation“ 35, 929 (2012), <http://www.austlii.edu.au/au/journals/UNSWLawJl/2012/39.pdf>.
21. Hardy, Will. „Mandatory mediation“ (2008), <http://willhardy.com.au/legal-essays/mandatory-mediation/view/>.
22. Herrera de las Heras, Ramón. „La mediación obligatoria para determinados asuntos civiles y mercantiles“, *Revista para el Análisis del Derecho*. Barcelona (2017), <http://www.indret.com/pdf/1282.pdf>.
23. Limbury, Alan. „Compulsory Mediation – The Australian Experience“, *Kluwer Mediation Blog*, 2018, http://mediationblog.kluwerarbitration.com/2018/10/22/compulsory-mediation-australian-experience/?print=print&doing_wp_cron=1590238099.1029179096221923828125.
24. Menkel-Meadow, Carrie. „Regulation of Dispute Resolution in the United States of America: From the Formal to the Informal to the “Semi-Formal”“, *Regulating Dispute Resolution. ADR and Access to Justice at the Crossroads* (2013), <file:///C:/Users/User/Documents/Downloads/SSRN-id2337199.pdf>.
25. Pel, Machteld. „Regulation of Dispute Resolution in the Netherlands: Does Regulation Support or Hinder the Use of ADR?“, *Regulating Dispute Resolution. ADR and Access to Justice at the Crossroads* (2013): 297–326, <https://books.google.lt/books?id=k5DqAwAAQBAJ&pg=PA297&lpg=PA297&dq=Machteld+PEL,+%C2%AB+Regulation+of+Dispute+Resolution+in+the+Netherlands&source=bl&ots=CWeXtkdrze&sig=ACfU3U3lzycU2XIQSEVnkKv6E7u1PDBnzQ&hl=lt&sa=X&ved=2ahUKewjxpJqNsJDnAhXOxIsKHdTUCIMQ6AEwAXoECAoQAQ#v=onepage&q=Machteld%20PEL%2C%20%C2%AB%20Regulation%20of%20Dispute%20Resolution%20in%20the%20Netherlands&f=false>.
26. Reuben, Richard C. „Tort Reform Renews Debate over Mandatory Mediation“, *Dispute Resolution Magazine* 13, 20 (2007):14.

27. Sander, Frank E. A. „Another View of Mandatory Mediation“, *Dispute Resolution Magazine* 13 (2007).
28. Spina, Giulio. „Mediazione obbligatoria diventa stabile con la manovra correttiva“, *Altalex* (2017), <http://www.altalex.com/documents/news/2017/07/06/mediazione-manovra-correttiva>.
29. Staechel , François. „Pour une médiation obligatoire“, *Village de la justice* (2017), <https://www.village-justice.com/articles/Pour-une-mediation-obligatoire,24696.html>.
30. Staechel , François. „La médiation et la justice en Italie, en 2019“, <https://gemme-france-mediation.fr/2019/10/21/la-mediation-et-la-justice-en-italie-en-2019/>.
31. Van Rhijn, Judy. „Focus, Time to re-evaluate the Mandatory Mediation Program“, *Law Times*, <https://www.lawtimesnews.com/news/focus-on/focus-time-to-re-evaluate-the-mandatory-mediation-program/262093>.
32. Vert, Fabrice. „La pratique de la médiation dans le domaine judiciaire“, *La médiation: expériences, évaluations et perspectives. Actes du colloque du jeudi 5 juillet 2018* (2018), <http://www.gip-recherche-justice.fr/wp-content/uploads/2019/01/Actes-du-colloque-me%CC%81diation-HD.pdf>.
33. Quek, Dorcas. „Mandatory mediation: an oxymoron? Examining the feasibility of implementing a courtmandated mediation program“, *Cardozo Journal of Conflict resolution* (2010), <https://cardozoocr.com/vol11no2/479-510.pdf>.

Teis s aktai ir susiję dokumentai

34. „Alternative Dispute Resolution Act 2001 (Tas)“.  i r ta 2020 m. gruod io 6 d. <https://www.legislation.tas.gov.au/view/whole/html/inforce/current/act-2001-057>.
35. „Civil Dispute Resolution Act 2011“.  i r ta 2020 m. gruod io 6 d. http://classic.austlii.edu.au/au/legis/cth/consol_act/cdra2011296/s6.html.
36. „Civil Justice Council, ADR and Civil Justice, CJC ADR Working Group Interim Report“.  i r ta 2020 m. gruod io 6 d. <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2018/02/Island-response.pdf>.
37. „Civil Law (Wrongs) Act 2002 (ACT)“.  i r ta 2020 m. gruod io 6 d. [file:///C:/Users/User/Downloads/2002-40%20\(1\).PDF](file:///C:/Users/User/Downloads/2002-40%20(1).PDF).

38. „Civil Procedure Act 2010 (Vic)“. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. http://www8.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdb/au/legis/vic/consol_act/cpa2010167/.
39. „Civil Procedure Rules 1998, No 3132 (L.17)“. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. <https://www.legislation.gov.uk/uksi/1998/3132/contents/made>.
40. „Code de procédure civile du 21 février 2014“. LEGISQUEBEC. <http://legisquebec.gouv.qc.ca/fr/showdoc/cs/C-25.01>.
41. Directorate-general for internal policies. Policy department C: citizens' rights and constitutional affairs, „REBOOTING” the mediation directive: assesing the limited impact of its implementation and proposing measures to increase the number of mediations in the EU (2014)“. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/493042/IPOL-JURI_ET\(2014\)493042_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/493042/IPOL-JURI_ET(2014)493042_EN.pdf).
42. Directorate-general for internal policies. Policy department C: citizens' rights and constitutional affairs. „The Implementation of the Mediation Directive. 29 November 2016“. EURLEX. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA\(2016\)571395_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA(2016)571395_EN.pdf).
43. „Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. gegužės 21 d. direktyva 2013/11 dėl alternatyvaus vartotojų ginčų sprendimo, kuria iš dalies keičiami Reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2009/22/EB“. EURLEX. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32013L0011>.
44. „Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. gegužės 21 d. direktyva 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų“. EURLEX. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX%3A32008L0052>.
45. „Europos Parlamento 2011 m. rugsėjo 13 d. rezoliucija dėl direktyvos dėl tarpininkavimo įgyvendinimo valstybėse narėse, jos poveikio tarpininkavimui ir taikymo teismuose (2011/2026(INI))“. EURLEX. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P7-TA-2011-0361+0+DOC+PDF+V0/LT>.
46. „Europos Parlamento 2017 m. rugsėjo 12 d. rezoliucija dėl 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir

- komercinėse bylose aspektų (Mediacijos direktyvos) įgyvendinimo (2016/2066(INI))“.
EURLEX. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52017IP0321>.
47. Europos veiksmingo teisingumo komisija, „European Handbook for Mediation Lawmaking“. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. <https://rm.coe.int/cepej-2019-9-en-handbook/1680951928>.
48. „Evaluation of the Ontario Mandatory Mediation Program (Rule 24.1): Full Report – the First 23 Months, 2001“. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. http://www.attorneygeneral.jus.gov.on.ca/english/courts/manmed/eval_man_med_final.pdf.
49. „Family Mediation Council, Family Mediation Survey 2019 – Results“. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. <https://www.familymediationcouncil.org.uk/wp-content/uploads/2020/01/Family-Mediation-Survey-Autumn-2019-Results.pdf>.
50. „Federal Court Rules 2011“. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. http://www5.austlii.edu.au/au/legis/cth/num_reg/fcr2011n134o2011269/.
51. „Komisijos 2016 m. rugpjūčio 26 d. ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų taikymo (COM(2016) 542 final)“. EURLEX. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=COM%3A2016%3A542%3AFIN>.
52. „Kreipimosi dėl mediatoriaus skyrimo ir mediatoriaus parinkimo iš Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo ir skyrimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2018 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 1R-289“. LRS. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/87b2c6700d3c11e98a758703636ea610>.
53. „La médiation, un chemin de paix pour la justice en Europe. GEMME, 10 ans déjà... ! Colloque européen des 5 et 6 juin 2014“. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. https://www.mediationmeetsjudges.eu/usr_files/publications/Int_chemin_de_paix.pdf.
54. „LEGGE 9 agosto 2013, n. 98, Conversione in legge, con modificazioni, del decreto-legge 21 giugno 2013, n. 69, recante disposizioni urgenti per il rilancio dell'economia (GU Serie Generale n.194 del 20-08-2013 - Suppl. Ordinario n. 63)“, https://www.bosettiegatti.eu/info/norme/statali/2013_0098.htm.

55. „Lietuvos Respublikos 2017 m. birželio 29 d. civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo Nr. X-1702 pakeitimo įstatymas Nr. XIII-534“. LRS. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/95539982609f11e7a53b83ca0142260e>.
56. „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, patvirtintas 2002 m. vasario 28 d. Įstatymu Nr. IX-743“. INFOLEX. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. <http://www.infolex.lt/ta/77554>.
57. „Lietuvos Respublikos 2016 m. gegužės 26 d. civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo Nr. X-1702 pakeitimo įstatymo projektas“. LRS. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/14f75f20230a11e6acbed8d454428fb7?jfwid=bnp209id8>.
58. „Lietuvos Respublikos 2008 m. liepos 15 d. mediacijos įstatymas Nr. X-1702“. TAR. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.325294/asr>.
59. „Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo Nr. X-1702 20 straipsnio 1 punkto pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIII-4238“. LRS. Žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 30 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/401375d011c811eaa1dda5669c1a32a1?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=473b2e0a-5d22-413f-b5a9-bbb94d7ffbd>.
60. „Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo““. TAR. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1de59bf05d7211e5beff92bd32ec99a1?jfwid=pd6eq2kwp>.
61. „Lietuvos Respublikos 2000 m. kovo 28 d. valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas Nr. VIII-1591“. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EAA93A47BAA1>.
62. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. balandžio 8 d. nutartimas dėl Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo Nr. X-1702 20 straipsnio 1 punkto pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIII-4238“. LRS. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/0ee0e3947e0f11eaa38ed97835ec4df6?jfwid=gvy9zioOf>.

63. „Local Court (Civil Jurisdiction) Rules (NT)“. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. <https://legislation.nt.gov.au/en/Legislation/LOCAL-COURT-CIVIL-JURISDICTION-RULES-1998>.
64. „Loi de 1998 sur la Cour du Banc de la Reine (1998)“. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. [file:///C:/Users/User/Documents/Downloads/Q1-01f%20\(2\).PDF](file:///C:/Users/User/Documents/Downloads/Q1-01f%20(2).PDF).
65. „Loi n° 2019-222 du 23 mars 2019 de programmation 2018-2022 et de réforme pour la justice“. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000038261631&categorieLien=id>.
66. „LOI n° 2016-1547 du 18 novembre 2016 de modernisation de la justice du XXIe siècle“, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000033418805&categorieLien=id>.
67. „Ministry of Attorney General Justice Services Branch Family Justice Services Division“. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. <https://cfcj-fcjc.org/inventory-of-reforms/bc-family-justice-registry-rule-5/>.
68. „Notice to Mediate (General) Regulation (Reg. 4/2001 (B.C.))“. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. http://www.bclaws.ca/civix/document/id/lc/statreg/4_2001.
69. „Practice Direction – Pre-Action Conduct and Protocols“. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/pd_pre-action_conduct#6.1.
70. „Recommendation of 18 September 2002 No. R(2002)10 of the Committee of Ministers to member States on Mediation in Civil Matters (adopted on 18 September 2002)“, [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec\(2002\)10&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=eff2fa&BackColorIntranet=eff2fa&BackColorLogged=c1cbe6](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec(2002)10&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=eff2fa&BackColorIntranet=eff2fa&BackColorLogged=c1cbe6).
71. „Règlement de l'Ontario 43/05: Honoraires des médiateurs (règle 75.1, règles de procédure civile)“. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. <https://www.ontario.ca/fr/lois/reglement/050043>.
72. „Règles de Procédure civile (1990)“. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. <https://www.ontario.ca/fr/lois/reglement/900194>.
73. „R. R. O. 1990, Règlement 194: Règles de procédure civile de l'Ontario“. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. <https://www.ontario.ca/fr/lois/reglement/900194>.

74. „Stratégie ministérielle de promotion et de développement des modes de prévention et de règlement des différends en matière civile et commerciale 2018-2021“. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. https://cdn-contenu.quebec.ca/cdn-contenu/adm/min/justice/publications-adm/strategies/prd/STRA_promo_PRD_2018-2021_MJQ.pdf?1545335932.
75. „Supreme Court Act 1935 (WA)“. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. [https://www.legislation.wa.gov.au/legislation/prod/filestore.nsf/FileURL/mrdoc_41452.htm/\\$FILE/Supreme%20Court%20Act%201935%20-%20%5B09-f0-02%5D.html?OpenElement](https://www.legislation.wa.gov.au/legislation/prod/filestore.nsf/FileURL/mrdoc_41452.htm/$FILE/Supreme%20Court%20Act%201935%20-%20%5B09-f0-02%5D.html?OpenElement).
76. Škotijos vyriausybės 2019 m. birželio 25 d. dokumentas „Mediation in civil justice: international evidence review“, <file:///C:/Users/User/Downloads/international-evidence-review-mediation-civil-justice.pdf>.
77. „1948 m. gruodžio 10 d. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija“. LRS. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385>.
78. „1966 m. gruodžio 19 d. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas“. LRS. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.174848>.
79. „1992 m. spalio 25 d. Lietuvos Respublikos Konstitucija“. LRS. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1890?positionInSearchResults=0&searchModeIUUID=5138f54d-b9a1-45eb-b519-9011c0500362>.
80. „2000 m. gruodžio 7 d. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija“. EURLEX. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133501>.
81. „2019 m. lapkričio 28 d. Aiškinamasis raštas dėl Mediacijos įstatymo Nr. X-1702 20 straipsnio 1 punkto pakeitimo įstatymo projekto“. LRS. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/3432174011cc11eaa1dda5669c1a32a1?positionInSearchResults=4&searchModeIUUID=473b2e0a-5d22-413f-b5a9-bbb94d7ffbd>.

Teismų praktika

82. „Anglijos ir Velso apeliacinio teismo 2004 m. gegužės 11 d. sprendimas sujungtose bylose *Halsey prieš Milton Keynes General NHS Trust and Steel* ir *Steel prieš Joy*“, <http://www.bailii.org/cgi-bin/markup.cgi?doc=/ew/cases/EWCA/Civ/2004/576.html>.
83. „Aukštojo Teisingumo Teismo 2007 m. balandžio 24 d. sprendimas *Jarron & Anor v. Sellers*, EWHC 1366“. <https://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2007/1366.html>.

84. „Barselonos pirmosios instancijos teismo Nr. 52 2015 m. sausio 26 d. nutartis“.
https://elblogdelmediador.files.wordpress.com/2015/02/auto_sancion_abuso-proceso.pdf.
85. „Britų Kolumbijos provincijos Aukščiausiojo Teismo sprendimas *Matsqui First Nation prieš Attorney General of Canada*“. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d.
<https://www.bccourts.ca/jdb-txt/SC/15/14/2015BCSC1409cor1.htm>.
86. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2010 m. kovo 18 d. sprendimas *Alassini ir kt., C-317/08–C-320/08, EU:C:2010:146*“. EURLEX. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A62008CJ0317>.
87. „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2017 m. birželio 14 d. sprendimas *Menini ir Rampanelli / Banco Popolare Società Cooperativa, C-75/16, EU:C:2017:457*“. EURLEX. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A62016CN0075>.
88. „Italijos Konstitucinio Teismo 2012 m. spalio 24 d. sprendimas Nr. 272/2012“, <http://www.cortecostituzionale.it/actionSchedaPronuncia.do?anno=2012&numero=272>.
89. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1999 m. balandžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-49/1999 *M. Jankauskas v. Jonavos rajono žemėtvarkos skyrius, Žemių agrarinės reformos tarnyba*“.
<http://www.teisesgidas.lt/lat.php?id=17089>.
90. „Lietuvos Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 2 d. nutarimas Nr. 32/2000 „Dėl Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir Karo tarnybos įstatymo 48 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai““. LRKT. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta306/content>.

Kiti šaltiniai

91. Matteucci, Giovanni. „Mandatory mediation. The Italian experience“. 2015 m. birželio 20 d. https://www.youtube.com/watch?v=rUt_XSHAohM (12:13).
92. Tarptautinių žodžių žodynas, Vilnius, 2013, p. 517.
93. Tvaronavičienė, Agnė. „Privalomoji mediacija – ištiesta pagalbos ranka besiskiriantiems“, *15min.*, sausio 15, 2020. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/privalomoji-mediacija-istiesta-pagalbos-ranka-besiskiriantiems-56-1260380>.

94. Uomo, Francesco. Pranešimas per 2020 m. rugsėjo 24 d. vykusią tarptautinę konferenciją „Mediacijos sėkmės istorija ir jos kaina“.
<https://www.youtube.com/watch?v=I08FOUFPuHs> (2:44:42).
95. VGTPT 2020 m. rugsėjo 15 d. *Facebook* paskelbti duomenys. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 4 d.
<https://www.facebook.com/112393307102826/photos/a.115092040166286/171736021168554/>.

ANOTACIJA

Baigiamajame magistro darbe nagrinėjama privalomosios mediacijos problema: jos samprata, raida, santykis su savanoriškumo principu ir teise į teisminę gynybą, reglamentavimas ir taikymas. Analizuojamos teisės specialistų nuomonės „už“ ir „prieš“ privalomąją mediaciją, pateikiant jų pozicijas. Pristatomi trys privalomosios mediacijos teisinio reguliavimo modeliai: „kategoriškas“, diskrecinis ir iš dalies privalomos mediacijos. Taikant dokumentų analizės ir lyginamąjį metodus šie modeliai nagrinėjami ir lyginami remiantis įvairių šalių privalomosios mediacijos reguliavimo ir taikymo praktika. Pateikiami naujasi privalomosios mediacijos taikymo rezultatai užsienio šalyse ir Lietuvoje. Analizuojamos privalomosios mediacijos taikymo problemos bei išsūčiai Lietuvoje ir pateikiama pasiūlymų, kaip juos išspręsti, atsižvelgiant į gerąją kitų šalių praktiką. Atlikus analizę daroma išvada, kad geriausių rezultatų galima pasiekti derinant kelis privalomosios mediacijos teisinio reguliavimo modelius.

Reikšminiai žodžiai: privalomoji mediacija, reguliavimas, taikymas, rezultatai.

ANNOTATION

Ce mémoire s'intéresse au problème de la médiation obligatoire, notamment au concept et à l'évolution de celle-ci ; à la relation de la médiation obligatoire avec le principe du caractère volontaire de la médiation et avec le droit à un recours juridictionnel ; à sa réglementation et à son application. Le mémoire examine les positions des professionnels du droit « pour » et « contre » la médiation obligatoire. Il décrit trois modèles de réglementation légale de la médiation obligatoire : automatique, discrétionnaire et celui de la médiation quasi obligatoire. En recourant à une méthode comparative et celle d'analyse des documents, le mémoire analyse ces modèles et les compare sur la base des pratiques nationales relatives à la régulation et à l'application de la médiation obligatoire. Le mémoire contient également les résultats les plus récents liés à l'application de la médiation obligatoire aussi bien en Lituanie qu'à l'étranger. Il analyse les problèmes et les défis relatifs à l'application de la médiation obligatoire en Lituanie et présente des propositions pour les résoudre en tenant compte des meilleures pratiques des pays étrangers. Cette analyse conclut que les meilleurs résultats sont obtenus grâce à la coordination de plusieurs modèles de réglementation légale de la médiation obligatoire.

Mots-clés : médiation obligatoire, régulation, application, résultats.

SANTRAUKA

Bagdonaitė V. Skirtingų privalomos mediacijos teisinio reguliavimo modelių ir jų taikymo rezultatų lyginamoji analizė / Mediacijos magistro baigiamasis darbas. Vadovė – doc. dr. N. Kaminskienė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Mykolo Romerio teisės mokykla, Viešosios teisės institutas, 2020; 85 psl.

Šiame magistro baigiamajame darbe analizuojama privalomosios mediacijos samprata, formavimasis ir raida užsienio šalyse ir Lietuvoje, pristatant raidos skirtumus bendrosios teisės ir civilinės teisės tradicijos šalyse. Nagrinėjamos pagrindinės problemos, dėl kurių atsisakoma taikyti privalomąją mediaciją: jos santykis su savanoriškumo principu ir teise į teisminę gynybą. Pateikiamos privalomosios mediacijos oponentų ir šalininkų pozicijos.

Išskiriami trys privalomosios mediacijos teisinio reguliavimo modeliai: „kategoriškas“, diskrecinis ir iš dalies privalomos mediacijos; jie analizuojami remiantis įvairiose šalyse taikomu privalomosios mediacijos teisiniu reguliavimu. Siekiant efektyvumo, šiai analizei pasirinktos šalys, kuriose privalomosios mediacijos tradicijos yra seniausios ir giliausios, ji taikoma intensyviai ir plačiu mastu, t. y. Australija, Kanada, Italija ir Jungtinė Karalystė. Pristatoma šių šalių privalomosios mediacijos taikymo praktika ir pateikiami jos taikymo rezultatai. Padaryta išvada, kad visų trijų teisinio reguliavimo modelių, vertinamų atskirai, taikymo rezultatai yra geri: padaugėjo naudojimosi mediacija atvejų, sutaupoma lėšų, nemažai mediacijos procedūrų baigiasi pasiektu susitarimu. Vis dėlto efektyviausių rezultatų pasiekta tose šalyse, kuriose derinami keli privalomosios mediacijos reguliavimo modeliai.

Išanalizavus privalomosios mediacijos reguliavimą ir taikymą užsienio šalyse, nagrinėjama jos situacija Lietuvoje: raida, reglamentavimas, taikymo sistema, taikymo problemos ir rezultatai. Išskiriamos kelios pagrindinės privalomosios mediacijos taikymo problemos: išskaidytas ir decentralizuotas mediacijos valdymas; mažas valstybės mokamas atlygis už privalomosios mediacijos paslaugų teikimą; mediatorių kvalifikacija; privalomosios mediacijos vykdymas esant smurto artimoje aplinkoje atvejų ir kt. Pristatomi pirmieji privalomosios mediacijos taikymo rezultatai Lietuvoje, apimantys 2020 m. sausio–rugsėjo mėn. Padaryta išvada, kad nors iš esmės šie rezultatai teigiami (nemažai bylų nepasiekė mediacijos dėl to, kad šalys susitaikė iki jos; apie pusė mediatorius pasiekusių bylų baigėsi taikos sutartimi), yra spręstinių

problemų, visų pirma susijusių su pernelyg dažnais atvejais, kai byla nepasiekia mediatoriaus, nes kita ginčo šalis nesutinka dalyvauti mediacijoje, neatsako per terminą arba nepatikslinka prašyme vykdyti mediaciją pateiktų duomenų, todėl šie prašymai laikomi nepaduotais. Siekiant išspręsti šias problemas ir taip užtikrinti, kad rezultatai būtų dar geresni, siūloma pritaikyti gerąją užsienio šalių praktiką, pateikiant rekomendacijų, kaip būtų galima pakeisti teisinį reglamentavimą.

RÉSUMÉ

Bagdonaitė V., « Analyse comparative de divers modèles de règlementation légale de la médiation obligatoire et des résultats de leur application » ; mémoire réalisé sous la direction de la professeure associée N. Kaminskienė. Vilnius : Université de Mykolo Romerio, École juridique de Mykolo Romerio, Institut de droit privé, 2020 ; 85 pages.

Ce mémoire analyse le concept, la formation et l'évolution de la médiation obligatoire en Lituanie et à l'étranger, en s'intéressant en particulier aux différences relatives à l'évolution de la médiation obligatoire dans les pays de droit continental européen et dans ceux de droit anglo-saxon. Il examine les problèmes principaux qui empêchent d'appliquer la médiation obligatoire, à savoir la relation de celle-ci avec le principe du caractère volontaire de la médiation et avec le droit à un recours juridictionnel, en présentant les positions des professionnels du droit « pour » et « contre » la médiation obligatoire.

Le mémoire distingue trois modèles de règlementation légale de la médiation : automatique, discrétionnaire et celui de la médiation quasi obligatoire ; ils sont analysés sur la base d'une règlementation légale de la médiation obligatoire applicable dans divers pays. Pour des raisons d'efficacité, les pays sélectionnés pour cette analyse (l'Australie, le Canada, l'Italie et le Royaume-Uni) ont été choisis en raison de leurs traditions les plus anciennes et les plus profondes en matière de médiation obligatoire ainsi que d'une application intense et généralisée de celle-ci. Le mémoire présente l'expérience de ces pays relative à l'application de la médiation obligatoire et les résultats de son application. Il conclut que, en ce qui concerne les trois modèles légaux de règlementation pris séparément, les résultats de l'application sont satisfaisants : le recours à la médiation a augmenté, des économies ont été réalisées et un nombre important de procédures de médiation aboutit à un accord. Toutefois, les résultats les plus efficaces ont été obtenus dans les pays qui combinent plusieurs modèles légaux de médiation obligatoire.

Après avoir analysé la réglementation et l'application de la médiation obligatoire dans les pays étrangers, le mémoire examine la situation en Lituanie, en s'intéressant notamment au développement de la médiation obligatoire, à sa réglementation, au système, aux problèmes et aux résultats de son application. Les principaux problèmes relatifs à la médiation obligatoire en Lituanie sont les suivants : une gestion fragmentée et décentralisée de la médiation ; une faible rémunération versée par l'État pour la prestation de services de médiation obligatoire ; la qualification des médiateurs ; la réalisation de la médiation obligatoire en cas de violence familiale etc. Le mémoire présente les premiers résultats relatifs à l'application de la médiation obligatoire en Lituanie qui couvrent la période comprise entre janvier et août 2020. Il conclut que ces résultats sont en général positifs (beaucoup d'affaires ont été résolues avant le recours à la médiation en raison de la réconciliation des parties ; près de la moitié des affaires traitées par les médiateurs ont abouties à un accord de paix). Cependant, il y a des problèmes à résoudre, en particulier en ce qui concerne les cas trop nombreux du refus, par une partie du litige, de participer à la médiation, les cas de l'absence de la réponse d'une partie ou de l'imprécision des données fournies dans la demande de médiation. Afin de résoudre ces problèmes et d'améliorer les résultats, le mémoire propose d'appliquer les meilleures pratiques des pays étrangers et présente des recommandations pour modifier le cadre juridique.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2020-11-27

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas) Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto Mediacijos programos

---

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentė Vilma Bagdonaitė,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas

„Skirtingų privalomos mediacijos teisinio reguliavimo modelių ir jų taikymo rezultatų

lyginamoji analizė“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

Vilma Bagdonaitė

Vardas, pavardė, parašas